

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

**GELENEKSEL DİPLOMASİDEN DİJİTAL DİPLOMASİYE DÖNÜŞÜM: İSRAİL'İN
KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKAN ÇEREZ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. YAVUZ CANKARA

BİLECİK, 2023

10370797

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

**GELENEKSEL DİPLOMASİDEN DİJİTAL DİPLOMASİYE DÖNÜŞÜM: İSRAİL'İN
KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKAN ÇEREZ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. YAVUZ CANKARA

BİLECİK, 2023

10370797

BEYAN

“Geleneksel Diplomasiden Dijital Diplomasiye Dönüşüm: İsrail’in Kamu Diplomasisi Uygulaması” adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinintespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.	
DESTEK ALINMIŞTIR	DESTEK ALINMAMIŞTIR ☒
Destek alındı ise;	
Destekleyen kurum;	
Desteğin Türü	Proje Numarası
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)	
2- TÜBİTAK	
Diğer;.....	
ETİK KURUL onayı var ise;	
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	...../..... .....

Okan ÇEREZ

.././2023

imza

ÖN SÖZ

Bu çalışmada devletlerin klasik diplomasiden dijital diplomasiye geçiş süreci, yumuşak güç unsuru olan kamu diplomasinin kullanım amacı ve yöntemleri ile dijital diplomasi faaliyetlerinin etkisi ve gerekliliği İsrail devleti örnek alınarak incelenmiştir. İsrail Kudüs ve çevresini kendilerine vaat edilmiş topraklar olarak gören ve başta Avrupalılar olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinden dışlanmış Yahudi toplumu tarafından kurulan bir devlettir. Kuruluşundan bugüne varlığı tartışmalı olan İsrail'in diğer devletlerden farklı olarak, kendisini sürekli meşru göstermek ve ezilen, dışlanmış, soykırıma uğramış bir halkın devleti olduğunu sürekli hatırlatmak durumunda olması yumuşak güç ve kamu diplomasisine olan ihtiyacını artırmaktadır.

Bölgenin Arap devletleriyle girdiği savaflara rağmen varlığını sürdürebilen İsrail'in özellikle intifada hareketleri sırasında ve sonrasında Filistinli göstericilere karşı uyguladığı orantısız güç tüm dünyada tepki ile karşılanmış ve İsrail'in ezilen taraf olduğu algısı değişmeye başlamıştır. Bu çalışmada İsrail'in kendi istediği gibi bir algı oluşturmak için uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetleri ve bu faaliyetlerdeki dijitalleşme incelenmiştir.

Tezime katkılarından dolayı danışman hocam Doç. Dr. Yavuz Cankara'ya teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve Yüksek Lisans öğrenimim boyunca öğrencisi olmaktan mutluluk duyduğum Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi kürsünün değerli hocalarına bana kattıkları için teşekkür eder sevgilerimi sunarım.

Okan ÇEREZ

2023

ÖZET

GELENEKSEL DİPLOMASİDEN DİJİTAL DİPLOMASİYE DÖNÜŞÜM: İSRAİL'İN KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMASI

Diplomasi devletlerin varlığının bir gereği ve uluslararası ilişkilerin en az iki aktörü tarafından yürütülen, müzakere, temsil ve danışma üzerine kurulmuş sürece verilen isimdir. Uluslararası ilişkilerde aktörler yalnızca devletler değildir. Devletlerin yanında uluslararası örgütler, hükümet dışı örgütler ve bireyler de uluslararası ilişkilerin birer aktörü konumundadır. Diplomasi süreci bu aktörlerin herhangi ikisi arasında gerçekleşebileceği gibi çok yönlü ve çok taraflı diplomasi de gerçekleştirilebilir. Devletler arası ilişkilerde bir devletin başarısı muhatabının davranışlarını etkileme gücüne bağlıdır. Bir devletin gücünü belirleyen unsurlar ise çok çeşitlidir askeri, ekonomik vb. alanları içine alan sert güç kullanımının yanı sıra zorlama veya şiddet içermeyen ve karşı tarafın algılarını kontrol ederek olumlu sonuçlar almayı hedefleyen yumuşak güç unsurları da gittikçe önem kazanmaktadır. Kamu diplomasisi de yumuşak gücün bir unsurudur. Bugün devletlerin dış politikaları incelendiğinde klasik diplomasinin gücü devam etmekle birlikte kamu diplomasisi alanına daha fazla önem verildiği görülmektedir. Kamu diplomasisinin dijitalleşmesi ile dijital diplomasi ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada İsrail'in yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanındaki faaliyetleri ile dijital diplomasi sürecindeki başarısı incelenmiştir. İsrail, tartışmalı bir şekilde kurulan ve kuruluşunun ertesini günü kendisini etrafındaki ülkelerle savaşırken bulan bir devlet olarak hem sert hem de yumuşak güç kullanımına herkesten fazla ihtiyaç duymuştur. Savaşların ardından varlığını sürdürebilen İsrail devletinin Filistinlilere karşı uyguladığı orantısız müdahaleler dünya tarafından tepki ile karşılanınca İsrail yumuşak güç ve kamu diplomasisi uygulamalarına hız vermiş tüm kamu diplomasisi faaliyetlerini "Hasbara" kurumu altında toplamış ve bu alanda öncü devletler arasında yer almıştır. Bir süre sonra Hasbara kurumunu kaldırarak kamu diplomasisini devlet kurumlarının tamamı başta olmak üzere tüm topluma yayan İsrail kamu diplomasisi uygulamalarındaki başarısını artırmıştır. Teknolojideki hızlı gelişme ile kamu diplomasisi de kaçınılmaz olarak dijitalleşmiş sosyal medya uygulamaları, özellikle de Youtube ve Twitter üzerinden yürütülen dijital diplomasi faaliyetlerinde de İsrail öncü konumunu korumuştur.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi, Dijital Diplomasi, İsrail ve Hasbara

ABSTRACT

TRANSFORMATION FROM TRADITIONAL DIPLOMACY TO DIGITAL DIPLOMACY: ISRAEL'S PUBLIC DIPLOMACY PRACTICES

Diplomacy is the name given to the process based on negotiation, representation and consultation, which is a requirement of the existence of states and carried out by at least two actors of international relations. In international relations, actors are not only states. Besides states, international organizations, non-governmental organizations and individuals are also actors of international relations. The diplomacy process can take place between any two of these actors, as well as multilateral and multilateral diplomacy. The success of a state in interstate relations depends on its power to influence the behavior of its interlocutor. The factors that determine the power of a state are very diverse. In addition to the use of hard power, which includes military and economic fields, soft power elements that do not contain coercion or violence and aim to obtain positive results by controlling the perceptions of the other party are gaining importance. Public diplomacy is also an element of soft power. Today, when the foreign policies of the states are examined, it is seen that the power of classical diplomacy continues, but more importance is given in the field of public diplomacy. Digital diplomacy has emerged with the digitalization of public diplomacy.

In this study, Israel's activities in soft power and public diplomacy and its success in the digital diplomacy process are examined. As a controversially established state that found itself at war with the countries around it the day after its establishment, it needed the use of both hard and soft power more than anyone else. When the disproportionate interventions of the Israeli state, which could survive after the wars, against the Palestinians were met with reactions from the world, Israel accelerated its soft power and public diplomacy practices, gathered all its public diplomacy activities under the "Hasbara" institution and became one of the leading states in this field. After a while, by abolishing the Hasbara institution and spreading the public diplomacy to the whole society, especially to all state institutions, Israel increased its success in public diplomacy practices. With the rapid development in technology, inevitably in public diplomacy, digitalized social media applications and especially in digital diplomacy activities carried out on Twitter and Youtube, Israel has maintained its leading position.

Keywords: Diplomacy, Soft Power, Public Diplomacy, Digital Diplomacy, Israel and Hasbara

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
HARİTALAR LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. SİYASAL İLETİŞİM TÜRÜ OLARAK KLASİK DİPLOMASİDEN DİJİTAL DİPLOMASİYE GEÇİŞ.....	7
2.1. Siyasal İletişim	7
2.2. Diploması.....	10
2.2.1. Bir Dış Politika Kavramı Olarak Diploması	10
2.2.2. Klasik Diplomasinin Ortaya Çıkışı ve Gelişim Süreci.....	14
2.2.3. Diplomaside Temsil ve Müzakere.....	17
2.3. Diploması Türleri	19
2.3.1. Klasik Diploması	19
2.3.2. Ad Hoc Diploması	20
2.3.3. Gizli ve Açık Diploması	20
2.3.4. İkili ve Çok Taraflı Diploması	20
2.3.5. Mekik Diplomasisi (Shuttle Diplomacy)	21
2.3.6. Zirve Diplomasisi (Summit Diplomacy).....	21
2.4. Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi.....	22
2.4.1. Sert ve Yumuşak Güç Ayrımı.....	22

2.4.2. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi	24
2.5. Kamu Diplomasisi Türleri ve Araçları.....	28
2.5.1. Kültür Diplomasisi.....	28
2.5.2. Spor Diplomasisi	29
2.5.3. Ünlü Diplomasisi	29
2.5.4. Eğitim Diplomasisi	30
2.5.5. Kamu Diplomasisi Araçları	30
2.6. Kamu Diplomasisinin Dönüşümü ve Dijital Diplomasi	31
2.6.1. Twitter Diplomasisi.....	37
3. İSRAİL'DE GELENEKSEL DİPLOMASİ SÜRECİ VE KAMU DİPLOMASİSİ ZORUNLULUĞU	38
3.1. Siyonizm ve İsrail Devleti	38
3.1.1. Siyonizm.....	38
3.1.2. İsrail'in Kuruluşu ve Genişlemesi	39
3.2. İsrail'in Bölge Devletleri ile Diplomatik İlişkileri	44
3.2.1. Arap İsrail Savaşları ve Diplomasi.....	47
3.2.1.1. 1948 Savaşı.....	47
3.2.1.2. 1956 Süveyş Kanalı Krizi.....	49
3.2.1.3. 1967 Altı Gün Savaşı.....	49
3.2.1.4. 1973 Yom Kippur Savaşı	51
3.2.2. Barış İçin Diplomasi	51
3.2.3. İntifada Hareketleri ve Diplomasi.....	55
3.3. İsrail'de Kamu Diplomasisi Gerekliliği.....	56
4. İSRAİL'DE KAMU DİPLOMASİSİNİN DİJİTAL DİPLOMASİYE DÖNÜŞÜMÜ ...	60
4.1. İsrail'de Kamu Diplomasisi ve Hasbara Kurumu.....	60
4.2. Hasbara Kurumu'nda Dönüşüm	62
4.3. İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın Dijital Diplomasi Faaliyetleri	67

4.3.1. İsrail Dışışleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalının İçerik Analizi (Youtube Diplomasisi)	74
4.3.2. İsrail Dışışleri Bakanlığı Resmi Twitter Hesabının İçerik Analizi (Twitter Diplomasisi)	91
5. SONUÇ	98
KAYNAKÇA	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. İletişim Şeması.....	9
Şekil 2.2. Diplomasinin Dayanak Noktaları.....	19
Şekil 2.3. Twitter Kullanıcıları tarafından Arap Baharında Mısır için atılan Tweetler.....	38
Şekil 3.1. Balfour Deklarasyonu Orijinal Metni	42
Şekil 4.1. İsrail Savunma Kuvvetleri Twitter Diplomasisi Örneği	66
Şekil 4.2. İsrail Savunma Kuvvetlerinin Operasyon Bilgisi Paylaşımı	67
Şekil 4.3. İsrail Savunma Kuvvetleri resmi Youtube kanalı	68
Şekil 4.4. İsrail Savunma Kuvvetlerinin Hamas Paylaşımı	68
Şekil 4.5. 2022 Yılında İsrail'e Atılan Roketler	69
Şekil 4.6. İsrail Resmi Twitter Hesabı Profil Sayfası	74
Şekil 4.7. İsrail'e Yapılan Roket Saldırıları	75
Şekil 4.8. İsrail Resmi Twitter Hesabının Açıklaması ve Elon Musk'ın Cevabı.....	76
Şekil 4.9. Kassy Dillon Grammy Töreninde	77
Şekil 4.10. İran Devrim Muhafızlarını terörist gruplarla ilişkilendirmesi	78
Şekil 4.11. İsrail Dışişleri Bakanlığından Uyarı	79
Şekil 4.12. Tüm dünyadan Yahudilere karşı şiddet son bir yılda üç kat arttı	79
Şekil 4.13. Hamas ve İslami Cihat'ın roket saldırıları	80
Şekil 4.14. Son 24 saat içinde Hamas ve İslami Cihad tarafından gerçekleştirilen savaş suçları	81
Şekil 4.15. Hamas liderinin İsrail karşıtı konuşması	81
Şekil 4.16. Hamasın Nazi simgesini ve Filistin bayrağını bir arada kullanması	82
Şekil 4.17. Hizbullah ve diğer grupların roket saldırıları	82
Şekil 4.18. Hizbullahı Terörist Olarak Tanıyan Avrupa Ülkeleri.....	83

Şekil 4.19. Gazze tarafından İsrail'e gönderilen ateş balonları	83
Şekil 4.20. Avrupa'ya Hizbullahı Dışlama Mesajı	84
Şekil 4.21. Hamasın Saldırıları	84
Şekil 4.22. 24 Saatte 200 Roket	85
Şekil 4.23. Terörün Finansal Kaynağı	85
Şekil 4.24. İran'ın Roket gösterisi ve İsrail Dışişleri Bakanlığının tepkisi.....	86
Şekil 4.25. İran petrollerinin terörü finanse ettiğini anlatan bir video	86
Şekil 4.26. İran'ın İllegal Füze Denemeleri	87
Şekil 4.27. İran'ın Durdurulması İçin Batıya Mesaj	87
Şekil 4.28. İran Hükümetini İnsan Haklarını İhlal Ediyor	88
Şekil 4.29. İran'ı Dünyanın En Büyük Terör İhracatçısı Olarak İlan Etmek.....	88
Şekil 4.30. İran Hizbullah'ın Finans Kaynağı.....	89
Şekil 4.31. İran Saldırganlığı Sınır Tanımıyor	89
Şekil 4.32. İran'ın Hamas'a Desteği	90
Şekil 4.33. İran Sorumlu Tutulmalı	90
Şekil 4.34. İsrail'in Arap Dünyası ile İyi İlişkileri	91
Şekil 4.35. EXPO 2020 Dubai'de İsrail	91
Şekil 4.36. Pandemi Döneminde İsrail Çin'in Yanında.....	92
Şekil 4.37. Pandemi Döneminde Çin'e Destek.....	92
Şekil 4.38. İsrail'in Tayland ile İyi İlişkileri.....	93
Şekil 4.39. İsrail'in Birleşik Arap Emirlikleri ile İyi İlişkileri.....	93
Şekil 4.40. İsrail'in Fas ile İyi İlişkileri	94
Şekil 4.41. İsrail'den Hindistan'a Covid 19 Yardımı	94
Şekil 4.42. İsrail Savunma Bakanlığı Holokost'u Anma Günü Mesajı	96
Şekil 4.43. Hizbullah, Hamas ve İran'lı yetkililer	97

Şekil 4.44. İsrail Dışişleri Bakanlığının 2023 Ramazan Bayramı Mesajı	97
Şekil 4.45. İsrail Dışişleri Bakanlığının Resmi Türkiye Hesabı	98
Şekil 4.46. İsrail Dışişleri Bakanlığının Resmi Azerbaycan Hesabı.....	98
Şekil 4.47. İsrail Dışişleri Bakanlığının Resmi Hesabının Soykırımını Anma Günü Mesajı	99
Şekil 4.48. Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan İsrail Ekibine Fedakârlık Madalyası	99

TABLÖLÄR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1. Sert ve Yumuşak Güç Karşılaştırması.....	25
Tablo 3.1. 1931-1946 yılları arası Filistin’de Arap ve Yahudi nüfus yüzdesi.....	43
Tablo 4.1. İsrail Dışışleri Bakanlığı Tarafından Açılan Hasaglar ve Atılan Tweet Sayısı	100

HARİTALAR LİSTESİ

	Sayfa
Harita 3.1. İsrail devletinin 1948 – 2020 Arası Filistin Topraklarına Yayılımı	45
Harita 3.2. İsrail ve Bölge Devletleri.....	49

KISALTMALAR LİSTESİ

TDK: Türk Dil Kurumu MÖ: Milattan Önce MC: Milletler Cemiyeti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

BM: Birleşmiş Milletler

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü)

BBC: British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)

UNSCOP: United Nations Special Committee on Palestine (Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi)

IAEA: International Atomic Energy Agency (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı)

IDF: İsrail Savunma Güçleri

FKÖ: Filistin Kurtuluş Örgütü

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

BMADG: Birleşmiş Milletler Acil Durum Gücü

IMFA: Israel Ministry of Foreign Affairs (İsrail Dışişleri Bakanlığı)

Wafa: Filistin Haber ve Bilgi Ajansı

UAD: Uluslararası Adalet Divanı

OCHA: Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi

BMGK: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

1. GİRİŞ

Devletleşme sürecinden çok daha önce, bir arada yaşayan ilk toplulukların ortaya çıktığı andan itibaren varlığını sürdüren diplomasi, tarih kadar eski bir kurumdur. Diplomasi bir siyasal iletişim aracı olarak devletlerin ve uluslararası ilişkilerin diğer aktörlerinin dış politika üretme süreçlerinde önemli rol oynamaktadır. Bugün Dışişleri Bakanlıkları ve ona bağlı misyon şefliklerinin faaliyetleri başta olmak üzere her devletin pek çok diplomasi kurumu bulunmaktadır. Devletler sabit veya değişken hedefler üzerinden belirledikleri dış politikalarını hayata geçirirken bu kurumlar aracılığıyla temsil edilmektedir. Uluslararası ilişkilerin ve dış politikanın birinci önceliği olan “Devlet çıkarlarını korumak” için her devlet ve hükümet çeşitli araçlar kullanmaktadır. Bir devletin çıkarının diğeri ya da diğeri için her zaman makul olması beklenemeyeceği için çıkar çatışması ve güç kullanımı kaçınılmaz olmaktadır.

Bahse konu güç kullanımı kendi içerisinde çeşitli unsurlar barındırır ve her zaman şiddet ve yaptırımı da içeren sert güç kullanımı anlamına gelmez, akıllı ve yumuşak güç kullanımı da çıkar çatışmasında ve etki alanını genişletme yarışında sonucu belirleyen en önemli faktörler arasındadır. Yumuşak güç ise bu unsurlar arasında gün geçtikçe daha belirleyici hale gelmekle birlikte diplomasisin seyrini de değiştirmiştir. Başka bir ifade ile devletlerin kendilerine en çok fayda sağlayacak politikayı belirlemek için birbirleriyle yarıştıkları 21. Yüzyılda artık klasik diplomasi yöntemleri yetmemekte devletler henüz politikalarını belirlemeden önce yumuşak güç kullanarak karşı tarafın fikirlerini etkilemeye ve mutlak başarı için uygun zemini hazırlamaya çalışmaktadır.

Yumuşak ve sert güç sonuçları itibari ile aynı hedefe odaklanmış olsa da uygulamada köklü farklılıklar barındırmaktadır. Yumuşak güç devletlerin baskı ve zorlama gibi yöntemler kullanmadan gündemi istedikleri gibi belirleyerek, kendileri için bir cazibe oluşturmak ve kamu diplomasisi faaliyetleriyle yerli ve özellikle de yabancı kamuoyunun desteğini alarak uygulayacağı politikaların başarılı bir şekilde hayata geçmesini sağlamak için başvurduğu uygulamaların tamamını kapsamaktadır. Yumuşak güç askeri ve ekonomik kapasite gibi karşı tarafı sindirmek için öne çıkartılan parametreler yerine, kamuoyu oluşturmak için medya başta olmak üzere her türlü aracı kendi lehine kullanır. Teknolojideki hızlı ilerleme yumuşak gücün uygulama alanlarını genişletmiş ve kamu diplomasisi faaliyetlerini dijital alana çekmiştir. Sosyal medya platformlarının kitleleri harekete geçirme gücünün büyüklüğü fark edildiğinde ise kamu diplomasisi dijitalleşerek bu platformlar üzerinden uygulanmaya başlanmıştır.

Bu çalışma bağlantılı ve birbirini destekleyen birden fazla hipotez temelinde inşa edilmiştir. İsrail'in yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetlerindeki başarısı çalışmanın çıkış noktası ve ilk hipotezidir. İsrail devletinin yumuşak güç ve kamu diplomasi faaliyetlerine ihtiyacı olduğu ve bir zorunluluk olarak başladığı kamuoyu oluşturma faaliyetlerinin etkisini giderek artırdığı çalışmanın önermelerinden bir diğeridir. Tezin hipotezlerinden sonuncusu ise başta devlet ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere İsrail'in her kurumuyla bir kamu diplomasisi ülkesi olduğu ve bu faaliyetleri dijital ortama taşımakta da son derece başarılı bir yol izlediğidir. Çalışmada örneklem olarak İsrail Dışişleri Bakanlığı ve ona bağlı kurumların Dijital diplomasisi uygulamaları üzerinde durulmuştur. Literatür taraması ve örneklendirme yöntemleriyle hazırlanan “Geleneksel Diplomasiden Dijital Diplomasiye Dönüşüm: İsrail'in Kamu Diplomasisi Uygulaması” başlıklı bu tezin kamu diplomasisinin dijital diplomasiye dönüşümünü spesifik bir örnek üzerinden inceleyen çalışmalar arasına girerek sosyal bilimler literatürüne önemli katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ana bölümlerinin birincisi olan “Siyasal İletişim Türü Olarak Klasik Diplomasiden Dijital Diplomasiye Geçiş” başlıklı ikinci bölümde siyasi iletişim süreci incelenmiş, dünyanın klasik diplomasiden dijital diplomasiye geçiş süreci ile tüm bu süreçte kullanılan diplomasi türleri ve araçları üzerinde durularak kavramsal bir çerçeve çizilmiştir. Ardından yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları tanım ve örnekler kullanılarak açıklanmıştır. İnsanlarla birlikte ortaya çıkan sosyal iletişim, her geçen gün gelişerek varlığını sürdürmüş, siyasi canlılar olan insanların bireysel ve toplu çıkarları doğrultusunda fikir ve ideolojilerini karşı tarafa iletişim kanalları vasıtasıyla aktararak iletişim kurmaya başlamaları ile de siyasi iletişim kurumu oluşturulmuştur.

Tanım olarak “devletleri uluslararası ilişkilerde temsil etme işi” şeklinde ifade edilen diplomasi, şüphesiz siyasi iletişimin en önemli aracıdır. 1280 Kadeş Antlaşması ile ortaya çıkan devletler arası klasik diplomasi, Roma şehir devletlerinin birbirlerine gönderdikleri elçilerin faaliyetleri ile devam etmiş, Avrupa’da yaşanan reform ve rönesans dönemi ve 1648 Vestfalya sonrası önce Avrupa’nın tamamına sonra da tüm dünyaya yayılmıştır. Ulus-devlet kavramının ortaya çıkması diplomasinin de ivme kazanmasına neden olmuş, 1815 Viyana sonrası klasik diplomasi bugünkü halini almıştır. İkili veya çok taraflı yürütülebilen ve müzakere, danışma, temsil olguları ile temellendirilen klasik diplomasi bugün de geçerliliğini korumakla birlikte gelişmiş ve Ad-hoc (geçici), gizli/açık, ikili/çok taraflı, mekik, zirve diplomasisi gibi çeşitli dallara ayrılmıştır.

Kamu diplomasisi ise devletlerin klasik diplomasi ile ulaşmaya çalıştıkları noktalara farklı araçlarla ve çok daha etkili şekilde ulaşmayı hedefleyen bir yöntemdir. Bu yöntem Joseph S. Nye'nin yumuşak güç tanımlaması temelinde gerçekleştirilen uygulamaların bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Edmund Gullion tarafından kavramsallaştırılan kamu diplomasisi, içinde kültür ve medya kullanımını da barındırmaktadır. Bugün kamu diplomasisinin en önemli araçları arasında hem konvansiyonel hem yeni medya araçları gelmektedir. Çalışmanın bu bölümünde kamu diplomasi türleri ise kültür, müzik, spor, ünlü, eğitim ve dijital diplomasi başlıkları altında toplanmış kamu diplomasisinin dijital diplomasiye dönüşümü ve dijital diplomasisi kavramının ortaya çıkışı örnekler üzerinden anlatılmıştır.

“İsrail’de Klasik Diplomasi Süreci ve Kamu Diplomasisi Zorunluluğu” başlıklı bölümde kuruluşundan itibaren İsrail devletinin diplomasi uygulamaları ve bir yumuşak güç faaliyeti olarak kamu diplomasisi uygulama zorunluluğu üzerinde durulmuştur. Özellikle bölgede yaşanan çatışma ve savaş ortamında gerçekleştirilen diplomatik süreçler göz önünde bulundurularak bir inceleme yapılan bu bölümde Siyonizm, İsrail Devleti’nin kuruluşu, bölge devletleri ile ilişkileri, diplomasi masasındaki yeri ve kamu diplomasisine evrilen süreç kronolojik olarak incelenmiştir.

Birinci Dünya savaşıdan sonra bölgedeki otorite boşluğundan faydalanan Yahudilerin Filistin’e göçü başlamış, bölgenin Arap halkları ile yaşanan çatışmalar uluslararası müdahaleyi de beraberinde getirmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşı’nda yaşanan soykırım sonrası başta İngiltere ve ABD olmak üzere dünyadan da destek gören ve kendilerinin söz ve hak sahibi olduklarına inandıkları Kudüs ve çevresindeki Filistin topraklarına yerleşen Yahudi yerleşimciler tarafından 1948 yılında kurulan İsrail, bölgede hiçbir zaman kabul görmemiş ve kuruluşunun hemen ardından kendisini bütün komşuları ile savaş halinde bulmuştur. İsrail devleti Siyonizm emellerine ulaşmak için çabalayan ve dünyanın çeşitli yerlerinden dışlanan Yahudi toplumu tarafından Filistin topraklarında kurulmuş, kuruluşunun ardından çatışma ve savaş durumu sürekli devam etmesine rağmen topraklarını genişletmeyi başarmıştır.

İsrail, David Ben-Gurion’un bağımsızlık ilanının ardından etrafındaki Arap devletleri ile girdiği 1948 Arap – İsrail Savaşı’ndan sayıca daha az kuvvete sahip olmasına rağmen başarıyla ayrılmış ve bölgedeki kalıcılığını güçlendirirken bağımsız bir Filistin kurulmasının da önüne geçmiştir. Savaşın ardından İsrail Birleşmiş Milletler (BM) tarafından uygun görülen sınırların da ötesine geçmiştir. Kâğıt üstünde daha güçlü gözükten Arap devletlerinin İsrail’e karşı başarılı olamamalarına neden olan, kendi içlerindeki problemler ve koordinasyon eksikliği sonraki savaşlarda varlığını sürdürmüştür.

1956 Süveyş Kanalı krizinde ise başroller İsrail ve bölgedeki en güçlü düşmanı Mısır'dır. Dönemin Mısır Devleti Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır'ın stratejik öneme sahip Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi başta İsrail, Fransa ve İngiltere olmak üzere Sovyetler Birliği ve ABD'nin de müdahil olduğu uluslararası bir krize dönüşmüştür. Kriz BM müdahalesi ve Mısır'ın diplomatik zaferi ile sonuçlanmıştır. İki kutuplu sistem ve soğuk savaş ortamında, sıcak çatışmanın her an yaşanabildiği bölgede diplomasi masası tamamen dağılmamış özellikle BM çatısı altında ikili ve çok taraflı diplomasi devam etmiştir.

1967 Altı Gün Savaşları ise bölge devletlerinin askeri hareketliliğinden rahatsız olarak kendisini tehdit altında hissederek İsrail'in proaktif bir hamle ile saldırması sonucu başlamış, tıpkı ilk savaş gibi bölgedeki diğer devletlerinde katıldığı ve yalnızca 6 gün süren savaş sonrası İsrail, uluslararası kararları hiçe sayarak topraklarını genişletmiş, sahada ve masada kazanan taraf olmuş fakat daha sonra Filistin davasının liderliğini üstlenecek Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) gibi direniş örgütleri varlığını hissettirmeye başlamıştır.

1973 yılında Yahudilerin günahlarından arındıklarına inandıkları kutsal günleri Yom Kippur'da (6 Ekim 1973) daha önceki savaşlarda kaybettikleri siyasi ve askeri otoritelerini geri kazanmak isteyen Arap Devlet Başkanlarının hamlesi ile İsrail'e karşı yeni bir savaş başlatılmıştır. Yom Kippur savaşının öncekilere kıyasla İsrail için daha çetin geçtiği bir gerçektir fakat BM'nin ateşkes kararı ile sonuçlanan bu savaşı İsrail'in kaybettiğini söylemek zordur zira İsrail bu savaşın ardından başta ABD olmak üzere batıdan daha fazla destek görmeye başlamış ve uluslararası kamuoyundaki destekçilerinin sayısını artırmıştır. İsrail dış politikasında yumuşak güç ve kamu diplomasisi aktif olarak kullanılan araçlar haline gelmiştir.

Çalışmanın "Barış İçin Diplomasi" başlıklı bölümünde İsrail devletinin kuruluşundan önce ve sonra bölgede gerçekleşen diplomasi faaliyetleri örnekler üzerinden incelenmiş, savaşların ve uluslararası müdahalelerin ardından İsrail'in uluslararası diplomasi kanallarını devreye sokarak sahada elde ettiği kazanımlarını masada pekiştirme başarısı üzerinde durulmuştur. Hem İsrail hem de karşı taraftaki devletler Camp David ve Oslo zirveleri başta olmak üzere çok defa barış masasına oturmuş, bölgesel olmaktan çıkarak uluslararası bir hal alan İsrail sorununa kalıcı çözüm getirilememesine rağmen İsrail yıllarca savaştığı Arap devletleri ile tek tek barış anlaşmaları imzalamayı başarmıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki barış için diplomasi kanallarının işletildiği bu dönemlerin çoğunda Filistin bağımsız bir devlet olarak tanınmadığı için Filistin tarafının temsili her zaman tartışmalı olmuştur.

Dünya kamuoyunun İsrail Devletine bakış açısını etkileyen birkaç ciddi mesele vardır bunların başında İntifada süreçleri gelmektedir. Arapçada “uyanış” anlamına gelen “İntifada” İsrail devletinin zorla yerlerinden edilen Filistinlilere uyguladıkları şiddete karşı başlatılan protesto hareketlerine verilen isimdir. İlk İntifada 1987’de başlamış ve İsrail’in bahse konu sokak olaylarına karşı sert tutumu herkesin dikkatini çekmiştir. Özellikle 2000 yılındaki ikinci İntifada hareketlerinin ardından uluslararası kamuoyunun tepkisi ile karşılaşan İsrail’in bozulan imajını kamu diplomasisi faaliyetleri ile düzeltme çabaları ise bu bölümde örnekler ile açıklanmıştır. İsrail kamu diplomasisi alanına profesyonelce yaklaşmış öncelikle devlet daha sonraları sivil toplum kuruluşları ve nihayetinde tüm İsrail halkı kamu diplomasisi aşamalarında etkin bir rol oynamıştır. Bu bölümde tezin önermelerinden biri olan İsrail’de kamu diplomasisi gerekliliği üzerinde durulmuş, İsrail’in dışişleri bakanlığı başta olmak üzere tüm kurumları ile yürüttüğü aktif kamu diplomasisi faaliyetleri sonraki bölümlerde incelenmiştir.

Tezin ana bölümlerinden sonuncusu olan “İsrail’de Kamu Diplomasisinin Dijital Diplomasiye Dönüşümü” başlıklı dördüncü bölümde öncelikle İsrail kamu diplomasisinin etki alanı ve uygulanış şekilleri üzerinde durulmuş, İsrail gibi askeri ve ekonomik anlamda da güçlü bir devletin tamamen sert güç kullanımına gitmeyerek yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetlerine çok daha fazla önem vermesinin nedenleri incelenmiştir.

Uluslararası kamuoyu desteği olmadan varlığını devam ettirmesi mümkün olmayan İsrail bu desteğin devam etmesi adına her türlü yumuşak güç ve kamu diplomasisi aracına başvurmuştur. İsrail öncelikle kamu diplomasisi faaliyetlerini koordineli bir şekilde yürütmesi için “Hasbara” başlığı altında toplamış daha sonra Hasbara kavramı kurumsallaştırılarak bütün kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten resmi bir kurum haline gelmiştir. İsrail kamu diplomasisi, zaman içerisinde hızlı şekilde ilerlemiş ve tek çatı altında yürütülemeyecek kadar çeşitlenmiştir. Bu durumda İsrail devleti yine önemli bir hamle yaparak Hasbara kurumunu kapatmış, kamu diplomasisini eğitimden sanata kadar her alanda özel ve devlet kurumlarına yaymış ve bu sayede çok daha etkili olmuştur.

Ardından çağın gerçeklerine uygun olarak küresel diplomasideki ve kamu diplomasisindeki dijitalleşme örnekler ile açıklanmış, İsrail’in de bu dijitalleşmeden payını aldığı ve hatta dijital diplomasisinin öncü devletlerinden birisi olduğu vurgulanmıştır. Teknolojideki ilerleme ile iletişimin sınırları artık ortadan kalkmış Profesör Marshall McLuhan’ın ifadesi ile “küresel bir köy” haline gelen dünyada dijitalleşmenin etkileri çok

geçmeden devlet kurumlarını da sarmış ve İsrail dijital dünyaya en hızlı ayak uydurabilen devletler arasına girmiştir.

Çalışmanın hipotezlerinin örneklerle doğrulandığı bu bölümde, kamu diplomasisi faaliyetlerinin tüm dünyada dijitalleştiği ve İsrail'in dijital diplomasi faaliyetlerinde de çok başarılı olduğu önermesinden yola çıkılarak önce dünyada kamu diplomasisinin değişim süreci incelenmiş, dijital diplomasi araçları üzerinde durulmuş, ardından Twitter ve Youtube başta olmak üzere sosyal medya platformlarının kitleleri harekete geçirme noktasındaki gücü örneklerle açıklanmıştır. İsrail artık tüm dünyada "twiplomacy" olarak anılan Twitter diplomasisinin ve genel olarak dijital kamu diplomasisinin en net örneklerini sergilemektedir. İsrail için dijital diplomasisi sadece yürütülen diplomasi faaliyetlerinin resmî kurumların Twitter veya diğer sosyal medya hesapları üzerinden duyurulması anlamına gelmemekte bir yumuşak güç aracı olarak kamu diplomasisinin her adımı dijital ortamlarda yürütülmektedir.

Örneğin İsrail, Dışişleri Bakanlığına bağlı Kamu Diplomasisi Ajansı tarafından yönetilen ve tüm ülkeyi temsil eden resmi Twitter ve Youtube hesaplarına sahiptir. Bu hesaplar İsrail için önemli olan ve kamuoyunun dikkatini çekecek her alanda profesyonelce hazırlanmış yazı, fotoğraf ve videolar ile sürekli işleyen bir dijital diplomasi makinesi gibi çalışır. Benzer şekilde İsrail Savunma Bakanlığı başta olmak üzere diğer resmî kurumlar, Üniversiteler başta olmak üzere özel ve kamu eğitim kurumları hatta sivil toplum kuruluşlarının hemen hemen tamamı İsrail kamu diplomasisi uygulamalarının dijital alandaki özellikle de Twitter'daki paydaşları arasındadır. Çalışmanın son bölümünde Dışişleri Bakanlığının resmi Twitter ve Youtube kanallarından sürdürdüğü dijital diplomasi faaliyetleri örnek görseller üzerinden anlatılarak bu paylaşımların hedef kitleleri ve amaçları üzerinde durulmuş, son olarak bahse konu diğer kurum ve kuruluşların İsrail yumuşak gücüne ve kamu diplomasisine dijital alanda verdikleri katkıya örnekler sunulmuştur.

2. SİYASAL İLETİŞİM TÜRÜ OLARAK KLASİK DİPLOMASİDEN DİJİTAL DİPLOMASİYE GEÇİŞ

Gelişen teknoloji ile iletişim kurmanın, bilgiye ulaşmanın dahası bu bilgileri sosyal ağlar vasıtasıyla kitlelerle paylaşmanın her geçen gün hızlandığı ve kolaylaştığı bir dünyada devletlerarası ilişkilerin de klasik seyrinden çıkıp dijitalleşmesi kaçınılmazdır. Bu çalışmada günümüzde klasik diplomasinin geçerliliği devam ettiği fakat kamu diplomasisi ve dijital diplomasiye geçişin bir zorunluluk olduğu savı İsrail Devleti üzerinden örneklendirilecektir. Pek çokları içinde bulunduğumuz dönemi iletişim araçlarının olağanüstü bir hızla gelişmesinden dolayı “iletişim çağı” olarak ifade etmektedir, teknolojinin bu denli ilerlediği, kişiler, kurumlar, örgütler veya devletler arası iletişimin bu denli hızlandığı bir dünyada devletler arası iletişimin bir parçası olan diplomasi de hızla değişim sürecine girmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde klasik diplomasiden dijital diplomasiye geçiş süreci incelenerek siyasal iletişim sürecinin nasıl işlediğine, klasik diplomasinin ortaya çıkışı ve gelişim sürecine, dünyada kullanılan diplomasi türlerine, yumuşak güç ve kamu diplomasi kavramlarının neler olduğuna değinilecek ardından dijital diplomasiyi oluşturan etmenlerin bugün uluslararası ilişkilerin aktörleri tarafından hangi amaçlarla ve ne şekilde kullanıldıkları üzerinde durulacaktır.

2.1. Siyasal İletişim

Siyasal iletişim kavramını tanımlamadan önce siyaset ve iletişim olgularını ayrı ayrı, kısaca açıklamak gerekmektedir. Siyaset, “Politics” kavramının kökleri antik Yunan’da şehir devletlerine ve onların sahip oldukları her şeye atfedilen “Polis” kelimesine uzanır ancak antik dönemlerden modern toplumlara geçildikçe kelimenin kullanım alanları ve kavramın kendisine yüklenen anlam değişmiş bütün toplum için kurallar koyan ve mevcut kuralları uygulayanların çalışmalarını tanımlar bir hâl almıştır¹. Sosyal bilimlerde bir kelimeyi kesin yargularla tanımlamak oldukça zordur özellikle siyaset gibi toplumun her kesiminin ilgisini çeken bir mecranın ne olduğunu ifade ederken tartışmasız bir tanıma ulaşmak mümkün gözükmemektedir.

Örneğin İngiliz siyaset bilimci Andrew Heywood siyaseti tanımladığı “Politics” adlı çalışmasında kavramın kullanılan yer ve kullananın amacına göre çok farklı anlamlara gelebilen oldukça geniş bir içeriğe sahip olduğunu vurgular. Yine de çeşitli tanım ve tasvirlerin

---

¹ V. Modebadze (2010). The Term Politics Reconsidered in the Light of Recent Theoretical Developments. International Black Sea University Scientific Journal, 1(4), 41

ortak noktalarından bir çıkarım yapılacak olursa Siyaset; toplum hayatını düzenleyen kurallarla ilgilenir ve siyaset için asıl amaç aynı konuda farklı çıkarları olan karşıt görüşlülerin uzlaştırılmasından çok bu fikirlerin karşılıklı dile getirilebileceği bir tartışma zemini hazırlamaktır². İşte siyaset ve iletişim arasındaki bağ da buradan gelmektedir siyasetle hazırlanan bu zeminde insanlar tarih boyunca fikirlerini muhataplarına iletişim yöntemleri ile aktarmış zamanla araçlar değişse de amaç aynı kalmıştır.

Pencerenin diğer tarafından bakılırsa iletişim, tamamen insan ve toplum ile ortaya çıkmış, sürekli değişen, gelişen nihayetinde insanlık tarihi boyunca süregelen ve hiç bitmeyecek bir kavramdır, iletişim mefhumunun çıkış noktası Latince ortak bir birliktelik içerisinde yaşayan toplum olmayı ifade eden “Communicare” kavramıdır³. İletişim kavramı için iletişim kuramcıları tarafından pek çok tanımlama yapılmıştır, iletişim basitçe bir insanın hislerini ve fikirlerini başka bir bireye/topluma aktarılması şeklinde ifade edilmiştir⁴. Yapılan uzun süreli çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlar göstermiştir ki iletişim aslında bir süreçtir bu sürecin temel yapı taşları ise; ileti gönderen gönderici, gönderilen ileti (mesaj) ve bu iletiyi alıp geri bildirimde bulunacak kişiler olan alıcılardır⁵.

Şekil 2. 1. İletişim Şeması

Hem siyaseti hem de iletişimi ayrı ayrı birer tanıma sığdırmak bu kadar göreceli iken “siyasal iletişim” olgusunu tanımlamalara hapsetmek pek de mümkün olmayacaktır. Ancak kavramsal bir çerçeve çizmek gerekirse siyasal iletişim; siyasilerin belirli amaçlarla kendi ideolojilerini ve fikirlerini karşısındaki kitleye belirli araçlar kullanarak kabul ettirmesi sürecidir. Siyasal iletişim, iletişim sürecinin alt kollarından birisi olduğuna göre iletişimi oluşturan “verici, kanal, mesaj, alıcı ve geri bildirim” kavramları bazı noktalarda ince

² A. Heywood (2006). Politics. Adres Yayınları, s.22

³ T. Uzun ve R. Bilir (2011). Siyasal İletişim ve Propaganda: Yöntemler ve Uygulamalar. Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi, 2(8), 23

⁴ M. Işık (2012). Kitle İletişim Teorilerine Giriş. Eğitim Yayınevi, s.10

⁵ N. Güz (1998). İletişim Süreci ve Temel Öğeler. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0(7), 121

farklılıklar olmakla birlikte siyasal iletişim için de geçerlidir, sağlıklı bir siyasal iletişim için bu olguların tamamının işlevlerini eksiksiz şekilde yerine getirmesi gerekmektedir⁶. Siyasal iletişim kavramının kullanıldığı ilk çalışmalarda araştırmacılar onu insanların oy verme gibi siyasi davranışlarını değiştirecek bir iletişim aracı olarak tanımlamışlardır⁷. Geçmişte olduğu gibi bugün de siyasal iletişim ile siyasiler kitleleri ikna edebilmekte, siyasal propaganda yapabilmekte hatta mensubu oldukları partinin programı dışına çıkıp kendi reklamlarını siyasal iletişim kanalları ile yaparak menfaat sağlayabilmektedir.

Gönderici tarafından başlatılan bu süreçte, karşındakini etkilemek niyetiyle alıcısına gönderilen her türlü siyasi mesaj, siyasal iletişim yöntemleri ile iletilir. İletişim ile siyasal iletişim aynı araçlar vasıtasıyla yürütülse de çıkış noktaları itibari ile farklıdır. Zira iletişim kuran ilk canlıların insanlar olduğunu söylemek yanlış olacaktır ancak siyasal iletişim birbirleriyle iletişim kurmaya başlayan ve “siyasi” bir canlı olan “insan” ile ortaya çıkmış, günümüze kadar gelişmiş, modern iletişim araçlarını da içine alacak şekilde büyümüş ve 21. Yüzyıl dünyasının teknolojik ilerlemelerinden de faydalanarak dijitalleşmiştir.

İletişim halindeki kitlelerin birbirlerini yönlendirmesi dendiğinde akıllara ilk gelen kavramlardan biri de “manipülasyon” olmalıdır. Manipülasyon, kısaca; karşındakini belirli bir neden ve amaç doğrultusunda yönlendirmek şeklinde tanımlanabilir ve yönlendirilecek her hedef için farklı manipülasyon metotları kullanılmaktadır⁸. Bu metotlara her geçen gün yenisi eklenmekte fakat klasik yöntemlerin tamamı hem klasik diplomasi sürecinde hem de siyasal iletişimin bugün geldiği noktada modern ve dijital siyaset için geçerliliğini korumaktadır.

Siyasal iletişim çeşitli aktörler tarafından icra edilir, bir ülkenin en büyük siyasisi o ülkenin yönetim hiyerarşisinde en tepeden bulunan Cumhurbaşkanı, Devlet Başkanı ya da ülkelerin yönetim şekline göre Kral veya Kraliçedir, bu nedenle siyasal iletişimin aktörleri arasında en önemlisi de ilgili devletin lideridir. Siyasal iletişimin diğer aktörlerini hükümet, siyasi partileri, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve baskı grupları oluşturmaktadır⁹. Bahse konu aktörlerin tamamı karşındakini ikna etme çabası içerisinde siyasal iletişim faaliyetlerini yürütürken belirli yöntemler kullanılmaktadır, her şeyden önce mesajı veren kişinin siyasal iletişimin aktörleri arasından hangisi olduğu çok önemlidir devlet başkanının verdiği mesaj ile herhangi bir sivil toplum kuruluşunun vereceği mesajın etkisi herkes için aynı

---

⁶ A. Aziz (2019). Siyasal İletişim. Nobel Yayınevi, s.5-9

⁷ E. M. Rogers (2004). Theoretical Diversity in Political Communication, Lynda Lee Kaid (Ed.) Handbook of Political Communication Research, University of Florida, London, s.3.

⁸ D.M. Buss (1987). Tactics of Manipulation. Journal of Personality and Social Psychology, 52(6), 1220.

⁹ Aysel Aziz, age, s. 20-29

değildir, ileti ve bu iletinin ne zaman gönderileceği, mesajın dili, kullanılacak araçlar ile alıcının sosyo- ekonomik ve sosyo-kültürel durumu siyasal iletişim sürecinde izlenecek yöntemi etkilemektedir¹⁰.

Başka bir ifade ile siyasal iletişim, siyaset bilimi ile ilgili herhangi bir konunun iletişim kanalları vasıtasıyla ve iletişim aktörleriyle aktarılmasıdır. Siyasal iletişim penceresinden bakıldığında siyaset biliminin ve uluslararası ilişkilerin en önemli yapı taşlarından olan diplomasinin sağlıklı şekilde işletilebilmesi için sağlıklı bir iletişim zemini devleti ve kitleleri harekete geçirebilecek karar alıcılar ve diplomasi çarkını çevirecek kurumlar gerekmektedir. Hem klasik diplomasi yöntemleri ile yürütülen ilişkilerde hem de kamu diplomasisi faaliyetleri sırasında siyasal iletişimin yukarıda ifade edilen özelliklerinin tamamı kullanılmaktadır.

2.2. Diplomasi

2.2.1. Bir Dış Politika Kavramı Olarak Diplomasi

Sosyal bilimler literatürü düşünüldüğünde hak ettiği değeri görmüş ve çok değerli çalışmalara konu olmuş olsa da “diplomasi” kavramının tanımlanması tıpkı iletişim ve siyaset gibi detaylı ve görece daha karmaşıktır. Diplomasi süreç içerisinde farklı bilim insanları tarafından birden çok şekilde açıklanmıştır. Bu nedenle kelimenin sözlük anlamından başlamak daha doğru bir çıkış noktası olacaktır, diplomasi kelimesinin akademik karşılığına göz gezdirmeden önce ilk olarak günlük hayattaki yeri belirlenmelidir. Diplomasi, sadece tarih, siyaset bilimi, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, dış politika vb. alanlarda öğrenim görenlerin, faaliyet gösterenlerin ya da profesyonel olarak diplomatik meslek erbaplarının kullandığı bir kavram değildir. Bugün bir televizyonda, gazetede, dergide veya Facebook, Instagram, Twitter gibi sosyal mecralarda diplomasi sürecinin her aşamasına rastlamak mümkündür.

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre esas anlamıyla “uluslararası ilişkileri düzenleyen anlaşmaların tamamı ve yabancı ülkelerde ülkesini temsil etme işi” olarak tanımlanan diplomasi mecazen de zor bir görüşmeyi ustalık ile yürütmek anlamında kullanılmaktadır¹¹. Diplomasi veya İngilizce karşılığı “Diplomacy” Cambridge Üniversitesi sözlüğünde de benzer şekilde hükümetler arasındaki ilişkilerle ilgilenme işi olarak tanımlanmış ve aynı kaynakta ikincil anlam olarak insanlarla iyi geçinerek onları üzmemeye davranışı şeklinde

---

¹⁰ Age, s. 44-47

¹¹ Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü (2021). [Erişim: 24.09.2021, <https://sozluk.gov.tr/>]

soft bir tanımlama yapılmıştır¹². Sözlük anlamlarına paralel şekilde sosyal iletişim becerilerini geliştirmiş birisi için “diplomatik olmak” bir övgü ifadesi olarak kullanılmaktadır¹³.

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç özelinde, diplomasinin hem uluslararası ilişkilerde kullanılan ve devlet temsilini de kapsayan birinci anlamı hem de etili bir iletişim becerisi ile insanları etkilemek şeklinde özetlenen ikincil anlamı çok değerlidir zira uluslararası toplantılarda ya da ikili görüşmelerde devleti temsil edecek kurum veya kişi kadar bu müzakereler sırasında kullanılan dil, yöntem ve izlenecek strateji de önemlidir ve kamuoyu oluşturma çabalarının başarısı bu stratejini doğru şekilde planlanıp, yürütülmesine bağlıdır.

Çoğu zaman birbirlerinin yerlerine kullanılan kavramlar olan uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk, uluslararası politika veya dış politika gibi ifadelerin sadece ulus devletler ile ilgili olduğunu düşünmek yanlış olacaktır uluslararası ilişkiler ya da uluslararası olduğu ifade edilen herhangi bir konu hem ilgili devletlerde yaşayan halkların hem de halkları yöneten hükümetlerin karşılıklı ilişkilerini düzenlemektedir¹⁴. Diplomasi ise uluslararası ilişkiler alanında hem yurt dışında hem de ülke içerisinde etkileri olan bir dış politika aracıdır.

Uluslararası ilişkilerin aktörleri yalnızca ulus devletler değildir, ulusal devletlerin yanı sıra uluslararası örgütler, hükümet dışı örgütler ve bireyler de uluslararası sisteme dahil olan aktörler arasındadır, ülkesi dışında başta direkt olarak muhatabını, ardından uluslararası sistemin kendisinin etkileme gücüne ve egemenliğine sahip her kurum, kuruluş veya birey uluslararası ilişkilerin aktörleri arasında yer almaktadır. Yani bir kişi, sivil toplum kuruluşu, örgüt, uluslararası kuruluş ya da devlet uluslararası aktörlere dahil olmak istiyorsa dış politikada atacağı adımların tamamen kendisi tarafından belirlenebilmesi gerekmektedir, kuşkusuz burada bağımsız karar alma egemenliğine sahip en temel aktör devletlerdir¹⁵.

Diplomasi de genel olarak uluslararası ilişkilerin en önemli aktörü olan devletlerin diğerleri karşısında temsil edilmesi ve bu aktörlerin ikili veya çok taraflı ilişkilerinde izleyecekleri yöntemlerin belirlenmesi sürecinde rol oynayan bir araçtır. Literatürde pek çok çalışmada diplomasi, devletlerin uluslararası kamuoyu önünde temsil edilmesi, öteki devletler

---

¹² Cambridge Üniversitesi Sözlüğü (2021). [Erişim: 24.09.2021, <https://dictionary.cambridge.org>]

¹³ P. R. Viotti ve M. V. Kauppi (2017). International Relations World and Politics. (Çev.) Ayşe Özbay Erozan, Nobel Yayıncılık, İstanbul, s. 221

¹⁴ T. Arı (2013). Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika. MKM Yayıncılık, s.57

¹⁵ Age, s. 62-63

ile anlaşmalar yapılması veya anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi gibi hukuki ve siyasi özelliklere sahip bir uluslararası ilişkiler kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶.

Realist kuramcılar uluslararası ilişkilerin temel aktörünün devletler olduğu konusunda hem fikirdir, liberal düşüncüyü savunanlar ise devletin temsil görevini kabul etmektedir. Ancak bununla birlikte asıl dikkat çektikleri nokta ulusal ya da uluslararası sivil toplum kuruluşları ve kişilerin faaliyetleridir¹⁷. Diplomatik görüşmeler sonrası atılan adımlar ve alınan kararların etkilerini ilk andan itibaren direkt olarak toplumlara yansıdığı için sivil toplum kuruluşlarının fikirleri ve diplomasi sürecine katılımları da son derece önem arz etmektedir.

Her ülkede dış ilişkilerden doğal olarak dış politikadan ve dış politika araçları arasında yer alan diplomasiden resmi olarak sorumlu kurum dışişleri bakanlıklarıdır. Bu açıdan değerlendirilecek olursa diplomasi; özellikle ülkelerin uluslararası ilişkilerin diğer aktörleri ile etkileşimlerinin başındaki kurum olan dışişleri bakanlığı personellerinin mesleklerini icra ettikleri faaliyet alanları olarak açıklanmaktadır¹⁸. Diplomasi çatısı altında pek çok olgu birlikte hareket etmektedir örneğin; diplomasi süreci düşünüldüğünde söz konusu bakanlık başta olmak üzere diğer kurumlar tarafından da devletler arasında kurulan diplomatik ilişkileri yürüten ve diplomatik misyonlara bağlı olarak çalışan kişiler diplomatik kadro (Diplomatic staff), bu kişilerden karşılıklı iletişimi sürdürerek verileri muhatabına iletenler ise diplomatik kurye (Diplomatic courier) şeklinde ifade edilmektedir bunlar devletlerin diplomatik misyonlarını yansıtan memurlardır¹⁹.

Realist düşünürler tarafından diplomasiğin güç temelli bir kavram olduğu görüşünde ortak bir kanaat oluşmuştur²⁰. Güç, tanımlaması mutlak yargularla yapılamayan, göreceli ve kapasiteden, etkiye kadar çok farklı şekillerde açıklanabilen bir kavramdır farklı çalışmalarda uluslararası güç, kullanılabilme kapasitesine ve diğer ülkeler arasındaki etkililik derecesine göre sınıflandırılmış ve diğer ülkeler üzerinde etkili olmayan girişimlerin uluslararası alanda güç olarak nitelendirilemeyeceği vurgulanmıştır, Morgenthau ise gücü “politikaların temel amacı” şeklinde yorumlamıştır²¹. Genel bir tanımlama ile uluslararası ilişkilerde güç: bir

---

¹⁶ M. Birgi (2011). Diplomasi Mesleği. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 0(1), 37-38

¹⁷ Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi, age, s.219

¹⁸ Tayyar Arı, age, s.325

¹⁹ Swiss Federal Department of Foreign Affairs (FDFA) (2008). ABC of Diplomacy, Swiss Federal Department of Foreign Affairs, s. 10.

²⁰ Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi, age, s. 221

²¹ H. J. Morgenthau (2006). Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace. Mcgraw Hill Higher Education, s.30

devletin diğeri üzerinde kapasite kullanarak ona yapmak istemediğı şeyler yaptırabilmesi şeklinde açıklanmıştır²².

Büyük ya da küçük her devlet varlığını sürdürebilmek için diplomasiye ihtiyaç duymaktadır, bir devletin “güçlü” olarak nitelendirilebilmesi için ekonomik parametrelerine veya askeri güç kullanma kapasitesine bakmak yeterli olmamakta bu devletin temsilcileri tarafından uluslararası ortamda, doğru araç ve yöntemler kullanarak “güçlü” şekilde temsil edilebilmesi gerekmektedir. İşte devletler arası ikili ilişkilerde veya çok taraflı oturularda aktörlerin birbirlerini güçleri ile etkileme çabalarıyla başlayan ve temsil görevlerini üstlenen diplomatlar tarafından devam ettirilen tüm bu süreç, diplomasi şeklinde ifade edilmektedir. Bir ulus devletin gücü nicel ve nitel pek çok unsura dayanmaktadır, nicel unsurlar: coğrafya, doğal kaynaklar, ekonomik kapasite, askeri kapasite ve nüfus şeklinde sıralanabilir gücün nitel unsurları ise: ulusal karakter, ulusal moral, diplomasinin niteliği ve hükümetin niteliğidir²³. Kamu diplomasisi özelinde güç kavramının bir devlet için ne anlama geldiği sert ve yumuşak güç ayrımı üzerinden incelenmelidir.

Bu çalışmada üzerine dikkat çekilen nokta diplomasinin küresel aktörlerin ikili veya çok taraflı ilişkileri sırasında kullandıkları bir yöntem olarak uluslararası ilişkilerdeki konumunun kavranmasıdır. Barışçıl bir bakış açısı ile incelendiğinde diplomasi, devletler arası ilişkileri ve devletlerin dış politikalarında kullandıkları pek çok aracı içinde barındıran geniş bir kavramdır, bu görüşü savunanlar tarafından diplomasi; uluslararası konularda devletler arası iletişimin sürdürülmesinde resmi kanallar ve barışçıl yöntemlerle işletilen bir politika aracı şeklinde tanımlanmıştır²⁴. Devletler arası ilişkilerin yeni yeni kurulmaya başlandığı ve uluslararası aktörlerin henüz çeşitlenmediği dönemlerde diplomasiyi devletler arası iletişimin bir parçası olarak tanımlamak o dönem için yeterli görülmüştür bugün diplomasi de çeşitlenmiş, gelişmiş ve dijitalleşmiştir. Belirtmek gerekir ki konjonktürel anlamda dünya farklı bir çağda olsa da bugün dahi klasik diplomasi faaliyetlerini devletler arası güçlü bir iletişim yöntemi olarak kullanmak her ülke için olmazsa olmaz bir zorunluluktur.

Genelde politika, dış politika, uluslararası ilişkiler gibi kavramların yerine kullanılan diplomasi ağırlıklı olarak dış politika ile karıştırılır. Diplomasi ve dış politika birbirlerini tamamlayan çok önemli mefhumlardır ve bu kavramlar ilk ortaya çıktıkları andan itibaren süreç içerisinde gelişip çeşitlendikçe de karıştırılmaya devam edilmiştir. Diplomasi devletlerin dış

---

²² Tayyar Arı, age, s.136-137

²³ Age, s.141-151

²⁴ Age, s.324-325

politika uygulamalarını gerçekleştirirken kullandıkları araçlardan sadece birisidir ancak en önemlisi olduğu konusunda yaygın bir kanı vardır. Bilinmelidir ki diplomasinin temelinde de tüm dış politika araçlarında olduğu gibi devletin çıkarlarını koruma isteği yatmaktadır. Devletler politikalarını hayata geçirirken diplomasi ve benzeri çeşitli araçlardan yararlanırlar bunlar Louis Althusser tarafından ideolojik aygıtlar ve baskı aygıtları başlıkları altında toplanmıştır²⁵.

Devletlerin diplomasi dışında farklı dış politika araçları da vardır fakat tüm dış politika araçlarını incelemek farklı bir çalışmanın konusudur bu noktada bir dış politika ve siyasal iletişim aracı olarak diplomasinin kavramsal çerçevesi çizdikten sonra diplomasinin ortaya çıkışı ve klasik diplomasinin süreç içerisindeki gelişimi üzerinde durulacaktır.

2.2.2. Klasik Diplomasinin Ortaya Çıkışı ve Gelişim Süreci

M.Ö. 1280 yılında Mısır ve Hitit devletleri arasındaki savaşı bitiren ve iki tarafında çıkarlarını koruyarak bir süre devam eden görüşmelerin ardından imzalanan aynı zamanda siyasal iletişimin ilk örneklerinden ve ilk yazılı barış anlaşması olma özelliğine sahip Kadeş Antlaşması pek çok kaynakta diplomatik müzakerelerin ilk örneğinin yaşandığı olay olarak gösterilmiştir²⁶. Ancak bir kavram olarak diplomasinin çıkış noktası çok daha eskilere dayanmaktadır. Diplomasi eski Yunan'da katlanmış belge anlamına gelen “Plier” kelimesinden türemiştir²⁷. Devlet temsilcilerinin bu belgeleri karşılıklı olarak birbirlerine cevap mahiyetinde iletmeleri ile diplomatik müzakere ve iletişim sürecinin ilk örneklerini sergilemişlerdir.

Klasik Diplomasi olgusunun filizlenmesi Roma ve Mısır medeniyetlerine ve dahi karşılıklı ilişkileri ve çıkarları bulunan ilk topluluklara kadar götürülebilir hatta diplomasi kelimesi üzerinden geniş bir tarihi süreç irdelenebilir²⁸. Ancak literatürde diplomasi bugün ifade ettiği anlamı ile ilk olarak Fransa'da, Cardinal deRichelieu²⁹ zamanında, 17. Yüzyılda kullanılmıştır³⁰. Diplomasinin gün yüzüne çıkmaya başladığı o dönemde, bugüne oranla

---

²⁵ N. Vergin (2015). Siyasetin Sosyolojisi. Doğan Kitap, s. 93

²⁶ Anadolu Uygarlıkları (2021). Kadeş Anlaşması. [Erişim: 08.10.2021, <https://www.anadoluuygarliklari.com/hititler/kades-anlasmasi/>]

²⁷ O. Gökmen (2006). Diplomasi. Yamaç Ofset, s. 10-11

²⁸ N. S. Ergüven (2016). Uluslararası Hukukun Tarihsel Boyutuyla Diplomasinin Kurumsal Gelişim Süreci. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 112.

²⁹ Asıl adı Armand-Jean Cardinal du Plessis de Richelieu'dur 13. Louis döneminin ilk başbakanı ve din adamıdır, Katolik klişesinde kardinal olarak görev yapmıştır.

³⁰ Oğuz Gökmen, age, s. 10-11

nispeten daha yavaş gerçekleşen küresel değişim ve gelişim döngüsü içinde diplomasi de zamanın ruhuna uygun şekilde değişmiş ve gelişmiştir.

İlk medeniyetlerin ardından İmparatorluklar çağında da hükümdarlar ve bu devletlerin dış işlerinden sorumlu tutulanlar, birbirlerine haberciler ve elçiler göndererek ilkel sayılabilecek ölçüde bir diplomasi yürütmüştür. Bu dönemlerde diplomasi; hükümdarların, haberci ve elçilerin diğer devletlere karşı davranışlarıyla sınırlı kalmış, bu temsilciler görevlerini geçici olarak icra etmiş, belirlenen şartlar olgunlaştığında ülkelerine geri dönmüştür. Nihayetinde bugünkü anlamıyla diplomasi ilk olarak Rönesans döneminde 16. Yüzyılda İtalyan şehir devletlerinde ortaya çıkmış Avrupa'nın tamamında ise 18. Yüzyıl içerisinde yayılmıştır.

Nitekim sürekli görev yapacak ilk kalıcı elçi ya da o dönemki adıyla yerleşik kâtip 1455'de Venedik şehir devleti tarafından bir diğer İtalyan şehir devleti olan Cenova'ya gönderilmiştir³¹. Cenova'ya ilk elçi atanana kadar dünyada kabul gören diplomasi türü “Ad Hoc” yani geçici diplomasi olmuştur. Ad Hoc diplomasi ülkelerin belirli sürelerle görevlendirilen diplomatlar aracılığı ile yürüttükleri geçici ve en eski diplomasi yöntemidir. Görevleri biten diplomatlar ülkelere geri döner, ilerleyen bölümlerde klasik diplomasiye diğer türleri gibi Ad Hoc diplomasi üzerinde de durulacaktır.

Klasik diplomasi kurumunun gelişme sürecinde Vestfalya (Westphalia) barışı önemli bir dönüm noktası olmuştur. Avrupa devletleri tarafından otuz yıl savaşlarının ardından imzalanan 1648 Vestfalya Barış Antlaşması ile sadece savaş sonlandırılarak sulh tesis edilmemiş, devlet sistemlerinde de daha önce yaşanmamış değişimler gerçekleşmiş ve bugünkü anlamı ile uluslararası ilişkiler süreci başlamıştır³². Bu tarihten itibaren ulus-devlet anlayışı yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamış, daha öncesinde tam anlamıyla sınırları belli ulus- devletler olmadığı için temsil edecek yetkili makamlar oluşmamıştır. Ulus-devlet öncesi dönemde diplomasi Kralların, toprak sahiplerinin ve dini liderlerin kendilerini temsil etme gücü ile sınırlı kalmış, Vestfalya ile süreç değişme uğramış ve sağlıklı bir diplomasi için gerekli iklim oluşmaya başlamıştır.

Vestfalya'nın ardından diplomatik kurumların gelişimine önemli katkıları olan bir diğer yazılı belge 1815 Viyana sözleşmesidir. 18. Yüzyıl'da özellikle Avrupa'da diplomasi sürecinin

---

³¹ Tayyar Arı, age, s. 326

³² M. S. Özel Özcan (2021). “Büyük Güç Olmanın Aracı Olarak İmparatorluk Arayışı: Rusya Federasyonu Örneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, s. 52

adım adım gelişmesiyle ‘‘Diplomat’’ ve ‘‘Diplomasi’’ kelimeleri literatüre girmeye başlamıştır. 1815 Viyana Sözleşmesiyle diplomatlar ve diplomasi devletler hukuku tarafından koruma altına alınmış ve uluslararası ilişkilerde diplomasi kavramına atfedilen saygınlık ve önem hızla artmıştır³³. İkili ve çok taraflı müzakere sürecinin başladığı Viyana’dan birinci dünya savaşına kadar geçen yaklaşık yüz yıllık süre Avrupa için diplomasinin altın çağı olarak nitelendirilmiştir.

Birinci dünya savaşının ardından Milletler Cemiyeti’nin (MC) kurulması ile klasik diplomasi dünyanın her alanında geçerliliğini kabul ettirmiştir. Ancak Milletler Cemiyeti çatısı altında yürütülen diplomasinin ne denli başarılı olduğu tartışması bugün bile sürmektedir zira MC diplomasisi bir diğer dünya savaşının çıkmasını engelleyememiş ve ikinci dünya savaşında neredeyse uluslararası diplomasi durma noktasına gelmiştir.

Birinci dünya savaşı öncesi küresel aktörler arasında önemli yer tutan devletlerden birisi de Osmanlı olmuştur. Türk medeniyetinin diplomasi alanındaki ilerlemesi ise Avrupa’dan daha farklı bir gelişim süreci geçirmiştir. Cumhuriyet öncesi Osmanlı döneminde dış işlerinden sorumlu ilk kurum Reis-ül Küttap makamı olmuştur, ilk Reis-ül Küttap 1523 senesinde görevlendirilmiştir. Dolayısıyla Türk diplomasi tarihinin neredeyse beş yüz yıllık bir geçmişe dayanmaktadır³⁴. 1523 yılındaki ilk geçici görevlendirmenin ardından Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk sürekli elçilik 3. Selim döneminde 18. Yüzyılda Londra’ya Yusuf Agah Efendinin görevlendirilmesi ile kurulmuştur, daha sonraları Viyana, Berlin ve Paris’te de sürekli elçiliklerin açılmasıyla devam eden klasik diplomasi süreci zamanın şartları dolayısıyla sürdürülebilir olamamıştır. Kalıcı olamayıp tasfiye edilen bu elçiliklerden sonra, Türk diplomasisi yeni bir teşkilatlanma süreci için 19. Yüzyılda Hariciye Nazırlığının kurulmasını beklemek durumunda kalmıştır, Osmanlı’nın batılılara göre daha geç dönemde diplomatik ilişkilere yönelmesinin nedeni, yürüttüğü genişleme politikasının ikili ilişkilerden çok fetihlerle alınan bölgelerden ekonomik kazanımlar elde etme üzerine kurulu olmasına bağlanmıştır³⁵. Bu durum Osmanlı için bir eksiklikten çok kendisine has yönetim şeklinin bir sonucu olarak görülmüştür.

Cumhuriyetin ilanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin (TBMM) açılmasının ardından 2 Mayıs 1920 tarihinde Osmanlı’daki Hariciye Nazırlığının muadili sayılabilecek Dış

---

³³ Oğuz Gökmen, age, s. 10-11

³⁴ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2021). Bakanlığımızın Kuruluşunun 92. Yıldönümü. [Erişim: 03.10.2021, <https://www.mfa.gov.tr/bakanligimizin-kurulusunun-92-yildonumu.tr.mfa>]

³⁵ Muharrem Birgi, age, s. 42-43

İşleri Bakanlığı o dönemki adıyla ‘‘Hariciye Vekaleti’’ resmi olarak kurulmuştur³⁶. Günümüzde de müzakere, temsil ve devlet çıkarları temelli klasik diplomasi sürecinin başında her ülkenin dış işleri bakanlıklarının bulunduğu söylenebilir. İlerleyen bölümlerde de görüleceği üzere klasik diplomasiden modern diplomasiye oradan da kamu diplomasisi ve dijital diplomasiye geçildikçe devlet çıkarlarını uluslararası platformlarda temsil eden kurumlar ve bu temsilin ifade edildiği platformlar zenginleşmiştir. Yönetim sistemleri ve kurallar değiştikçe diplomatik kurumlar da değişmiş ve çoğalmıştır. Bu artan çeşitlilik tüm dünya ile birlikte Türk diplomasisini de gelişmeye zorlamıştır.

2.2.3. Diplomaside Temsil ve Müzakere

Bağımsızlığını kazanarak dünya sahnesinde yerini almış hiçbir devlet diplomasi olmadan varlığını sürdüremez bir devletin uluslararası arenadan varlığını sürdürebilmesi için Birleşmiş Milletler (BM) tarafından tanınmış olması şartı bile diplomasinin, bir devletin vazgeçebileceği bir kurum olmadığının göstergesidir. Bugün 196’sı BM tarafından tanınmış³⁷ toplam 206 ülkeye sahip bir dünyada devletler arası ilişkiler ister ikili ister çok taraflı olsun sürekli müzakereler yolu ile yürütülmektedir. Bugün hem klasik diplomasinin hem de gelişmiş diplomasi yöntemlerinin en net örneklerinin verildiği kuruluşların başında Avrupa Birliği (AB) ve BM gelmektedir zira uluslararası ve uluslar üstü özelliklere sahip bu kurumlar sürekli müzakereler ile devlet temsili görevinin kesintisiz icra edildiği en tepe noktalardır.

Diplomasi devletlerarası ilişkilerin yürütülmesi konusunda her devlet için en önemli araç olarak tanımlandığına göre diplomasinin temeli ‘‘müzakere’’ olarak düşünülebilir. Resmi, gayri resmi, açık veya gizli yollarla gerçekleşen³⁸ bu müzakerelerin asıl kaygısı barışı tesis etmek olsa da görüşmeler ekonomiden, kültüre, askeri konulardan, son derece gelişmiş uzmanlık faaliyetleri gerektiren spesifik konulara kadar çok çeşitli alanlarda olmuş ve olmaktadır, klasik diplomasi bu müzakerelerin yüz yüze ikili görüşmeler vasıtasıyla yürütülmesi ile ortaya çıkmışken teknolojinin gelişmesiyle diplomasi de dijitalleşmiş ve kavramın niteliği çok çeşitli noktalara uzanmıştır³⁹.

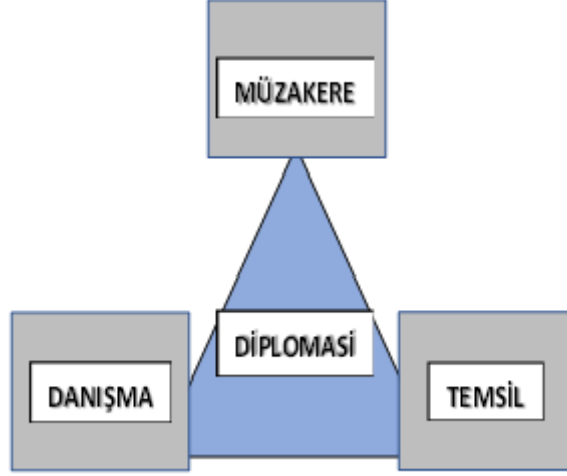
---

³⁶ Oğuz Gökmen, age, s. 1

³⁷ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2021). Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye. [Erişim: 26.09.2021, <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>]

³⁸ Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi, age, s. 221

³⁹ K. Girgin (1975). Çağdaş Politika ve Diplomasi. İş Bankası Kültür Yayınları, s. 134

Şekil 2. 2 Diplomasinin Dayanak Noktaları

Kavramsal çerçevesini ve ortaya çıkış süreci incelendiğinde diplomasinin basit bir siyasal iletişim aracı olmaktan çok, diplomat olarak adlandırılan ve ülkesini diğer ülkelerde temsil eden devlet görevlileri tarafından yürütülen dinamik bir süreç olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır⁴⁰. Diplomatik misyonlarda görevlendirilen diplomatlar buldukları ülkede kendi devletlerini en yüksek noktada temsil ederler bu nedenle diplomasinin müzakere ve danışmaya ek olarak en önemli sac ayağı temsildir, ayrıca belirtmek gerekir ki başka ülkelerde devletlerini temsil eden diplomatlar diğer devlet görevlilerine nazaran doğal olarak belirli yetki ve ayrıcalıklara da sahiptir⁴¹. Diplomatların yetki alanına giren diğer görevlerinin devlet çıkarları için kamuoyu toplayarak lobi oluşturmak, önemli gördüğü bilgileri toplamak, görev yaptığı yerde ülkesinin siyasi ve askeri çıkarlarını korumak ve ticari ilişkileri geliştirmek olduğu söylenebilir.

Diplomaside temsil sadece başka ülkelere gönderilen büyükelçi ve konsoloslukların görevi değildir dış işleri bakanlığı personelleri, özel bir konu hakkında görevlendirilen memurlar hatta devlet başkanları dahi ikili veya çok taraflı uluslararası toplantılarda diplomatik görevlerini yerine getirmek durumundadır, ayrıca her diplomat kişisel fikirleriyle çelişse bile devleti tarafından belirlenmiş dış politikaları savunmakla mükelleftir⁴². Diplomasi süreç içerisinde türlere ayrılmıştır ve her kurum kendisi için en uygun yöntemi kullanarak diplomasi sürecine katılmaktadır.

⁴⁰ E. Yılmaz (2011). Hukuk Sözlüğü. Yetkin Yayınları, s. 190

⁴¹ Kemal Girgin, age, s. 135

⁴² Paul R. Viotti ve Mark. V. Kauppi, age, s. 220

2.3. Diploması Türleri

Devletlerin yurtdışındaki temsilcileri vasıtasıyla hak ve çıkarlarını korumak amacıyla yürütülen uluslararası ilişkiler faaliyetlerinin tamamı ve etkili iletişim becerilerinden biri olarak tanımlanan diploması çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Başta dış işleri bakanlıkları olmak üzere diğer resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla yürütülen diploması türlerinden bazıları aşağıda incelenmiştir bunlar; klasik diploması, Ad hoc (geçici) diploması, gizli ve açık diploması, ikili ve çok taraflı diploması, mekik diploması son olarak da zirve diplomasıdır. Belki de günümüzde en etkili diploması yöntemi olan kamu diploması ve bir kamu diploması türü olan kültür diploması ile diplomasının dönüşümü sürecinde karşımıza çıkan dijital diploması ilerleyen bölümlerde ayrı ayrı başlıklar altında ve her yönüyle ele alınacaktır.

Küresel ölçekte uluslararası ilişkiler literatüründe kendisine yer bulmuş diğer diploması türleri ise şöyle sıralanabilir; arabuluculuk diploması, sivil diploması, konferans diploması, parlamenter diploması, toplumsal diploması, konferans diploması, nükleer diploması, önleyici diploması, sessiz diploması, çevre diploması, insani diploması, zorlayıcı diploması ve dişsiz diploması⁴³. Diplomasıdaki bu çeşitlilik ülkelerin farklı çıkarlarını daha iyi koruyabilmek adına yürüttükleri çeşitli faaliyetler sonucunda ortaya çıkmıştır.

2.3.1. Klasik Diploması

Çalışmanın ilk bölümde vurgulandığı üzere klasik diploması kavramın çıkış noktası tam olarak eski Yunan şehir devletleridir. Bireyler arası etkili bir iletişim türü olarak diploması ise ilk ikili ilişkilerin ortaya çıktığı döneme yani insanlığın başlangıcına kadar dayandırılabilir. Bir uluslararası ilişkiler ve dış politika aracı olarak klasik diploması; diyalog ve müzakere temelli yaklaşıma dayanan ve karşı tarafı etkileyerek ülkesinin çıkarlarını korumak maksadıyla yürütülen bir uluslararası ilişkiler faaliyeti şeklinde açıklanabilir⁴⁴. Toplumlar arası etkileşimler hız kazanıp ulus devlet kavramına verilen önem arttıkça siyasal iletişim çeşitlenmiş, devletlerin kendilerini anlatma gereksinimleri yeni sonuçlar doğurmuş ve süreç içerisinde klasik diploması yöntemleri yetmemeye başlamıştır. Devletler arası ikili ve çok taraflı ilişkiler çeşitlendikçe diplomasının farklı boyutları ortaya çıkmış ve çeşitli devletler tarafından diploması türlerinin her biri ayrı ayrı dönemlerde veya aynı anda kullanılmıştır.

⁴³ E. Abdurahmanlı ve E. Bağış (2021). Diploması Tanımı ve Uluslararası Konjonktürde Mevcut Olan Diploması Türleri. Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (1), 144.

⁴⁴ Britannica (2021). Diplomacy. [Erişim: 19.10.2021, <https://www.britannica.com/topic/diplomacy>]

2.3.2. Ad Hoc Diplomasi

Ad Hoc Latineden türeyen bir sözcüktür ve üzerinde çalışılan konuya belirli amaçlar doğrultusunda geçici ve özel yöntemler uygulanarak sonuç elde etmek şeklinde tanımlanmıştır⁴⁵. Aynı kavramın diplomasi süreci içerisinde acil ve geçici çözüm odaklı yaklaşımlar için kullanılmasıyla Ad Hoc diplomasi ortaya çıkmıştır. Tek taraflı ve belirli bir süreyi kapsayan Ad hoc diplomasi aynı zamanda en eski diplomasi yöntemlerindedir, Ad Hoc diplomasiyi diğer türlerden ayıran en büyük özellik sürekli olmamasıdır, bu diplomasi türünde diplomatik temsilci spesifik bir amaç için geçici olarak gönderilir ve verilen görevin gereklerini yerine getirdiğinde geri döner⁴⁶. Üzerinde durulan sorun çözüme kavuşturulduğunda diplomasi süreci de noktalanmış olur.

2.3.3. Gizli ve Açık Diplomasi

Gizli diplomasi, adından da anlaşılacağı üzere diplomatik görüşmelerin kamuoyuna açıklanmadan kapalı kapılar ardında yapılması durumudur. Diplomatik ilişkilerin gizli yürütülmesi demokratik toplumlarda artık kabul görmeyen bir yöntemdir. Dönemin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanı Woodrow Wilson tarafından birinci dünya savaşı biterken yayınlanan ünlü 14 ilkenin ilk maddesi diplomatik ilişkilerin gizli anlaşmalar olmadan açık bir şekilde yürütülmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır⁴⁷. Buradan hareketle gizli diplomasi bu yüzyıldan çok geçmiş dönemlere ait bir yöntem olduğundan bahsedilebilir. Açık diplomasi ise gizli diplomasiye bir tepki olarak Wilson'un 14 ilkesinin ardından ortaya çıkan ve bugün de geçerliliğini koruyan bir yöntemdir.

2.3.4. İkili ve Çok Taraflı Diplomasi

İkili diplomasi kısaca sadece iki uluslararası ilişkiler aktörü arasında gerçekleşen diplomatik ilişkiler sürecidir. Çok taraflı diplomaside taraf sayısı daha fazladır ve çok taraflı diplomasi en net örnekleri uluslar üstü (supranasyonel) bir kurum olan AB ve uluslararası (internasyonel) bir kurum olan BM toplantılarıdır. Çok taraflı diplomasi giderek daha çok kullanılan bir yöntem olmakla birlikte BM anlaşmasının da vurguladığı gibi özellikle ülkelerin iç meselelerinde devletlerin ulusal egemenliğine ve kararlarına karşı saygı duyulmasının

---

⁴⁵ Cambridge (2021). Ad Hoc. [Erişim: 2.12.2021, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6z%C3%BCk/ingilizce/ad-hoc>]

⁴⁶ H. Tuncer (2011). Tarihte ve Günümüzde Ad Hoc Diplomasi. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, s. 51

⁴⁷ The World War (2021). The Fourteen Points. [Erişim: 17.12.2021, <https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points>]

gerekliliği vurgulanmaktadır⁴⁸. Yani çok taraflı diplomasiye verilen önemin artması devletlerin çıkarlarını özgür şekilde korumalarını zorlaştırmamalıdır.

2.3.5. Mekik Diplomasisi (Shuttle Diplomacy)

Mekik diplomasisinde iki taraf arasında yaşanan sürece üçüncü bir aktör dahil olmaktadır bu nedenle çok taraflı diplomasi yöntemlerindedir. Aralarında uyuşmazlık veya çatışma bulunan iki tarafın anlaşmalarını sağlamak maksadıyla üçüncü bir aktör devreye girmekte ve üçüncü aktör her iki tarafla da yaptığı görüşmelerde arabulucu rolü üstlenmektedir.

Mekik diplomasisi 1978 yılında ABD Dışişleri Bakanı olan Henry Kissenger tarafından Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan'dan oluşan Arap ülkeleri ve İsrail arasındaki Yom Kippur savaşını sonlandıran Camp David anlaşması ile ortaya çıkmıştır. Kissenger bu süreç içerisinde Arap ülkeleri ve İsrail arasında defalarca uçuş yaparak Yom Kippur savaşının sonlandırılmasını sağlamıştır⁴⁹. Bugün de geçerliliğini koruyan bir yöntem olarak mekik diplomasisi özellikle Ortadoğu ve Orta Asya gibi çatışma bölgelerinde sık sık gündeme gelmektedir.

2.3.6. Zirve Diplomasisi (Summit Diplomacy)

Bu diplomasi türünde görüşmeler en üst seviyede devlet yöneticileri tarafından yürütülmektedir. Zirve diplomasisinin geçmişteki örnekleri Krallar arasındaki görüşmelerdir. Bu tarz bir diplomasi bugün karşımıza Devlet Başkanları arasındaki görüşmeler şeklinde çıkmaktadır, zirve diplomasisi esnasında görüşme gerçekleştiren liderler karar alma noktasında en yetkili isimler olduğu için zirve diplomasisinden başarılı sonuçlar elde etme ihtimali her zaman diğer diplomasi türlerine oranla daha yüksektir⁵⁰.

Zirve diplomasisi iki devlet başkanı tarafından yapılan görüşmeler için kullanıldığında ikili diplomasiye, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, NATO veya daha eskilerden bir örnekle Milletler Cemiyeti gibi uluslararası örgütler bünyesinde yürütülen görüşmeler için kullanıldığında çok taraflı diplomasiye bir örnektir.

---

⁴⁸ H. Menzlavi (2020). Barış için çok taraflılık ve diplomasi [Erişim: 17.12.2021, <https://turkish.aawsat.com/home/article/2399196/halid-menzlavi/bar%C4%B1%C5%9F-i%C3%A7in-%E2%80%98ok-tarafl%C4%B1k-ve-diplomasi%E2%80%99>]

⁴⁹ Diplomasi (2021). Mekik Diplomasisi. [Erişim: 17.12.2021, <https://www.diplomasi.net/mekik-diplomasisi/>]

⁵⁰ Brand Planet (2021). Summit Diplomacy. [Erişim: 17.12.2021, <https://www.thebrandplanet.com/ansiklopedi/Zirve-Diplomasisi>]

2.4. Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi

2.4.1. Sert ve Yumuşak Güç Ayrımı

Sürekli yenilenen ve gelişen küresel siyasi düzeninin bir gerekliliği olarak her devlet kendi fikirlerini uluslararası ilişkilerin aktörlerine ki bunlar devletler, örgütler veya kişiler olabilir kabul ettirmek için son derece özenli ve planlı hazırlanmış yöntemlere başvurmak durumundadır, diplomasi ve güç kullanımı bu yöntemlerden bazılarıdır. Her devletin kendisini güvence altına almak ve uluslararası platformlarda çıkarlarını korumak adına güç kullanması devletler hukukunun işleyişi içerisinde olağan bir süreçtir ancak güç kullanımı dendiğinde akla gelen şiddetli güç unsurları başka bir ifade ile konvansiyonel (geleneksel) güç kullanımı yerini artık kamu diplomasisi faaliyetlerine ve yumuşak güç unsurlarına bırakmıştır.

Güç arzulan hedefe ulaşmak için harcanan her türlü çaba ve bu çabanın gösterilebilme kapasitesi olarak tanımlanabilir, güç kullanımında önemli olan karşı tarafın ne kadar etkilendiğidir zira güçlü olmak size her istediğinizi gerçekleştirme imkânı sunmayabilir gücün uygulanış şeklini ve seviyesini hem sizin hem de karşı tarafın çizgilerine dikkat ederek belirlemek gerekir⁵¹. İmkanlarınızın tamamını kullanarak uygulayacağınız güç kullanımının karşı tarafın kapasitesini aşması hem hedefinize ulaşamamanız hem de elinizdeki imkanları tüketmeniz anlamına gelebilir.

Devletler özellikle uluslararası çıkarları için diplomatik yöntemleri de içinde barındıran güç kullanımına başvurmak durumundadır, yaşanan dönem ve yakın tarih değerlendirildiğinde “güç kullanımı” ifadesinin akıllara ilk olarak sert güç ve onun unsurlarını getirmesi doğaldır. Sert güç en basit haliyle devletlerin askeri veya ekonomik tehdit veya teşvikler ile istedikleri sonuca gitme yöntemlerine verilen isimdir⁵². Yumuşak güç ise tam tersi bir anlayışla hareket eder, tehdit ve zorlama barındırmaz. Yine günün şartlarına uyarlanarak düşünüldüğünde devletlerin baskı aygıtlarını sert güç, ideolojik aygıtlarını ise yumuşak güç unsurları arasında gösterilebilir. Sert güç kullanımını bir kenara bırakacak olursak, devletlerin çıkarlarını korurken kendi halkına ve diğer aktörlere fikirlerini iletmekte kullandığı iletişim kanalları ve medya yumuşak güç aygıtlarının en önemlileri arasındadır⁵³.

Özellikle yumuşak güç ve kamu diplomasisi üzerine yaptığı çalışmalarla kamu diplomasisi alanının gelişmesinde büyük katkıları bulunan ve kavramın literatürdeki önemini

⁵¹ Joseph S. Nye (2020). Yumuşak Güç. BB101 Yayınları, s. 19-22

⁵² Age, s.24

⁵³ U. Yukaruç (2017). Yumuşak Güce Eleştirel Bir Yaklaşım. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.495

artıran isimlerin başında gelen Joseph S. Nye yumuşak güç kavramını ilk olarak 1990 yılında yayımlanan “Bound to Lead” adlı eserinde kullanmıştır⁵⁴. Nye eserinde devletlerin güç kullanımlarının üç temel unsurda karşımıza çıktığını vurgulamaktadır bunlardan ilki bir devletin askeri kapasitesi ve bunu kullanma gücü, ikincisi devletin ekonomik gücü ve sonuncusu devletin işleyişi içerisinde yer alan fakat devlet kurumlarından bağımsız, devlet dışı aktörlerin de işin içine girdiği uluslararası ilişkilerde edinilen kazanımlardır⁵⁵. Bu unsurlardan sonuncusu aynı zamanda yumuşak güç kullanımının da temelini oluşturmaktadır.

Hem yumuşak hem sert güç amaç itibari ile ortak bir noktada buluşur ikisinin de hedefi diğerlerinin davranışlarını kendi istediği şekilde yönlendirmektir⁵⁶. Sert güç kullanımında bu durum askeri tehdit veya ekonomik ambargo gibi yollarla karşı tarafı baskı altına almak suretiyle gerçekleşirken tam aksine yumuşak gücün en temel dayanak noktası baskı değil karşıdakinin düşüncelerini yönlendirmektir. Başka bir ifade ile kendimizi devletlerin politika belirleyicileri olarak düşünürsek, hedefe koyduğumuz birey ya da devletin bizim istediklerimizi yapmak istemesini sağlamak yumuşak gücün temel dayanağıdır⁵⁷. Yani ancak hedefin bizim istediklerimizi, kendi rızası ile gerçekleştirdiği noktada başarılı bir yumuşak güç faaliyetinden söz etmek mümkün olacaktır.

Uluslararası aktörlerin kamuoyu oluşturabilmek adına güç kullanımının sürekli ve vazgeçilemez olduğu bu çağda pek çok devlet şiddeti, çatışmayı hatta savaşı içinde barındıran sert güç kullanımından vazgeçerek yumuşak güç stratejilerinde ve bununla birlikte kamu diplomasisi faaliyetlerine önem vermeye başlamıştır ancak unutulmamalıdır ki sert ve yumuşak güç birbirinden tamamen bağımsız hareket edemez, sadece algı oluşturarak yürütülen politikaların yetersiz kaldığı noktalarda sert güç kullanımı da beklenebilir, aynı şekilde sert müdahaleler ve baskıcı tavırlarla dikkat çeken bir devlet kendisini hem iç hem dış kamuoyuna doğru ifade etmek için yumuşak güç unsurlarına ve kamu diplomasisi faaliyetlerine başvurmak durumundadır⁵⁸. Çalışmanın örnekleme olan İsrail devleti de sert ve yumuşak güç unsurlarını aynı anda kullanmak durumunda kalan aktörlerdendir.

---

⁵⁴ H. Kocabıyık (2019). Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye. Avrasya Etüdüleri, s.168

⁵⁵ Joseph S. Nye, age, s.23

⁵⁶ G. Kılıçoğlu (2018). Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (Ed). Sözde Ermeni Soykırımı İddiaları ile Mücadelede Kamu Diplomasisi, Nobel Yayınları, Ankara, s.335

⁵⁷ Joseph S. Nye, age, s.24-28

⁵⁸ Age, s.49-54

Tablo 2.1. Sert ve Yumuşak Güç Karşılaştırması

	SERT	YUMUŞAK
Davranış Yelpazesi	Zorlama - teşvik	Gündem Belirleme – Cazibe – İkna etme
En Muhtemel Kaynaklar	Baskı – Yaptırımlar Karşılıklar- Rüşvet	Kurumlar Değerler-Kültür-Politikalar

Kaynak: (J. S. Nye Yumuşak Güç, 2020)

Bir devletin yumuşak güç kullanırken dayandığı kültür, siyaset ve dış politikadan oluşan üç temel nokta vardır. Devletler kültürel olarak diğerlerini kendi eksenine çekebilir aynı şekilde hükümetin içeride yürüteceği siyaset veya dış politikada atacağı adımlar yumuşak gücünün kapasitesini genişletebilir veya daraltabilir⁵⁹. Sert güç kullanımının olumlu yönü ise şöyle ifade edilebilir; ülkelerin çoğu zaman kan ve savaş ile sonuçlanan askeri güç kullanımı baskı ve tehdit unsurlarının etkisiyle yumuşak güç ve kamu diplomasisine oranla çok daha hızlı sonuçlar doğurabilmektedir, yumuşak güç temelde dar kalıpların dışında ve baskı ortamından uzak toplumları ikna etmeye dayalı olduğu için etkisini tam anlamıyla göstermesi uzun yıllar alabilmektedir.

2.4.2. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi

Devletlerin sert ve yumuşak güç kullanımlarındaki farklılıkların incelenmesinin ardından bu bölümde yumuşak güç kullanımının bir unsuru olan kamu diplomasi üzerinde durulacaktır. Kamu diplomasisi uluslararası ortamda devletlerin kendilerini ifade edebilmek adına kullandıkları dış politika araçlarından birisidir. Kamu diplomasisi ilk defa 1965 yılında propaganda kavramının karşılığı olarak Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır⁶⁰. Kamu diplomasisi içerisinde kültür diplomasisini ve medya diplomasisini de barındıran çağdaş bir diplomasi biçimidir⁶¹. Kamu diplomasisi kavramı zaman zaman yumuşak güç ve kültür diplomasisi yerine de kullanılmaktadır aslında bu kavramlar birbirlerini tamamlar niteliktedir ve birbirlerinden bağımsız düşünülmeleri de bu nedenle yanlış olacaktır.

⁵⁹ Age, s.32-36

⁶⁰ A. Yağmurlu (2019). Dijital Diplomasi: Kamu Diplomasisi Çerçevesinden Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Türkiye Dışişleri Bakanlıkları İnternet Uygulamaları. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, s.1269

⁶¹ J. K. Eyun (2015). Application of Relationship Management to Public Diplomacy. Guy J. Golan, Sung-Un Yang, Dennis F. Kinsey (Ed.), International public relations and public diplomacy: communication and engagement. New York, s.94

Günümüz şartlarında devletlerin kamu diplomasisi faaliyetlerine ihtiyacı olduğu açıktır zira devletleri yöneten hükümetlerin ve politika belirleyicilerin uyguladıkları klasik diplomasi faaliyetleri kamuoyu oluşturma noktasında yetersiz kalmaktadır, karşı tarafı etkileyerek olumlu sonuçlar elde etmek için klasik diplomasi yöntemlerinin yanında kamu diplomasisi ve yumuşak güç faaliyetlerine önem vermek kaçınılmaz bir gerekliliktir. Kamu diplomasisi faaliyetlerini çağın gerektirdiği şartlarda en fazla önem veren devletler uluslararası ortamda da en güçlü devletler arasına girecektir. İsrail'in en güçlü devletler arasında gösterilmesinin nedenleri arasında yürüttüğü başarılı yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetleri önemli yer kaplamaktadır.

Her alanda olduğu gibi uluslararası ilişkiler de değişim süreci yaşamaktadır, iletişim ve algı oluşturma müesseseleri bugünün şartlarında üzerinde çokça durulan noktalardır bu nedenle konvansiyonel diplomasi de yerini günden güne yeni diplomasi olarak da tanımlanan kamu diplomasisi faaliyetlerine bırakmaktadır. Geleneksel diplomatik yolların engelleyemediği ve sert güç kullanımı ile sonuçlanan iki dünya savaşı sonrasında dünya devletleri artık savaş, çatışma ve askeri güç kullanımını gerektiren müdahalelerden kaçınarak yumuşak güç faaliyetleri yürütmeye daha çok önem vermekte, kamu diplomasisi de yumuşak güç kullanımının en önemli silahı sayılmaktadır⁶².

Yirmi birinci yüzyılın ortalarına yaklaşılana ve iletişim çağının yaşandığı bu günlerde dış politikada klasik diplomasi yöntemlerinin akıllı ve yumuşak güç kullanımına doğru kaydığı gözle görülür bir gerçektir zira klasik diplomasi yöntemleri ve sert güç kullanımı yumuşak güç kullanarak uygulanan kamu diplomasisi yöntemlerine oranla çok daha sancılı bir sürece ihtiyaç duymaktadır ve maddi/manevi pek çok riski içinde barındırmaktadır. Oysa bugün bilginin ve iletişimin çok süratli gerçekleştiği bir çağda bir çıkar çatışmasını kimin kazanacağını belirlemek için silahların gücüne başvurmak yetersiz ve tartışmalıdır sahada kazanan tarafın masada hikayesinin de kazanması gerekmektedir ve unutulmamalıdır ki “yumuşak güç” siyasi bir terim olmaktan çok uluslararası ilişkilerde karşılığı olan analitik bir terimdir⁶³.

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç bazen birbirleri yerine kullanılsa da kamu diplomasisini yumuşak gücün uluslararası ilişkiler boyutundaki araçlarından birisi olarak görmek de mümkündür. Kamu diplomasisinin ana hedefi bir devletin uluslararası etkileme

---

⁶² E. Poyraz ve M. Dinçer (2016). Küreselleşen Dünyada Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Intermedia International e-Journal*, 3(4), 34.

⁶³ Joseph S. Nye (2008). *Smart Power and the War on Terror*. *Asia-Pacific Review*, s. 4-5

gücünün artırılmasıdır⁶⁴. Burada belirtilmelidir ki kamu diplomasisi uluslararası platformlarda güçlü bir kamuoyu oluşturmayı hedeflese de ülke içinde de yeteri kadar etkili olmalıdır. Kamu diplomasisinde hedef ekonomik, kültürel ve siyasi araçları kullanarak toplumsal barışı tesis etmektir⁶⁵. Burada kamuoyu oluşturmaktan kasıt ülke içindeki ve yabancı ülkelerdeki insanlara kendi fikirlerine benimsetebilme becerisidir. Bir devlet bunu gerçekleştirebildiği oranda başarılı bir kamu diplomasisi uygulayıcısıdır.

N. J. Cull bir devlet için kamu diplomasisinin yabancıların görüşlerinin sistemli bir analizi ile başladığını ve temel unsurunun dinlemek olduğunu söyler⁶⁶. Burada “dinlemek” şeklinde ifade edilen süreç bu görüşleri yönlendirilebilecek seviyede analiz etmektir zira analizden kaçınarak yapılan basit bir gözlemin uzun vadede etkili sonuçlar doğurması beklenemez ve kamu diplomasisi gibi devamlılık gerektiren, dinamik bir sürecin bu yolla başarılı bir şekilde sonuçlanması çok zordur.

Nye’ye göre kamu diplomasisinin araçlarından algı oluşturma ve imaj yaratma süreçleri bilginin yayılma hızına ve güvenilirlik derecelerine göre farklılık gösterebilir ve kamu diplomasisi yoluyla yeni bir imaj yaratma süreci her ülkenin kendi dinamikleri içerisinde değerlendirilmelidir⁶⁷. Ayrıca etkili bir kamu diplomasisinden bahsedilebilmesi için politika üreticilerin de güvenilir olması çok önemlidir⁶⁸. Yumuşak güç temelli bu diplomasi mücadelesinde devletler kamu kurumlarının yanı sıra sivil toplum örgütlerini de kullanarak uluslararası basından Birleşmiş Milletler toplantılarına kadar kendi fikirlerini savunabileceği her ortamda planladığı algı yaratma faaliyetlerini kesintisiz şekilde kullanmaktadır⁶⁹. Diğer yandan kamu diplomasisi sivil halk da dahil herkes tarafından uygulanabilen bir süreçtir.

Bu iş için özel olarak oluşturulmuş devlet kurumları ise kamu diplomasisinin devlet kanadı ile ilgilenmektedir⁷⁰. Kamu diplomasisi kurumlarının uluslararası faaliyetleri ile devletler güç yarışı içindeyken aynı zamanda bu faaliyetlerin siyasetçilerin ürettikleri yerel politikalara da olumlu veya olumsuz etkileri olmaktadır. Başka bir ifade ile bir uluslararası

---

⁶⁴ N. J. Cull (2010). Public diplomacy: Seven lessons for its future from its past. Place Branding and Public Diplomacy, s. 14

⁶⁵ G. Kömür (2020). Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi. International Journal of Politics and Security (IJPS), s. 90-91

⁶⁶ Nicholas J. Cull, age, s.12

⁶⁷ Joseph S. Nye, age, s. 143-151

⁶⁸ Nicholas J. Cull, age, s. 15

⁶⁹ G. M. Steinberg (2006). Soft Powers Play Hardball: NGOs Wage War against Israel. Israel Affairs, 12(4), 748.

⁷⁰ Nicholas J. Cull, age, s. 15

aktör olarak devletlerin kamu diplomasisi faaliyetleri tek taraflı düşünülmemeli hem yerel hem de küresel etkileri olduğu unutulmamalıdır.

Bugün kamu diplomasisinin uluslararası ilişkilerdeki rolü katlanarak artmaktadır⁷¹. Kamu diplomasisinin gelişimi incelendiğinde sürecin klasik diplomasiye oranla oldukça hızlı ilerlediği görülmektedir. Diğer insanları manipüle ederek kamuoyu oluşturma çabaları ilk olarak Birinci Dünya Savaşı yıllarında bazı ülkelerin yabancı devletlerde açtıkları ofisler ile başlamıştır. Bunu radyo ve televizyon gibi iletişim kaynaklarının yayılması izlemiş ve etkileşim hızı giderek artmıştır, İkinci Dünya Savaşı yıllarında da süren dış devletlere yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri, soğuk savaş yıllarında adeta zirve dönemini görmüş, soğuk savaşın bitimi ile gücünü kaybetmeye başlamış, ancak hem 11 Eylül sonrası bozulan güven ortamı hem de günümüzde vahşi bir hal alan ekonomik çıkar çatışmaları kamu diplomasisinin tekrar devletlerin dış politikalarının en etkili silahlarından birisi haline gelmesine sebep olmuştur⁷². Tüm bu süreç içerisinde kamu diplomasisinin gelişimine en büyük katkı soğuk savaş döneminde sıcak çatışmadan kaçarak, düşüncelerin etkinliğini artırmak için gösterilen mücadele olmuştur⁷³. Bugün bilgiye ulaşma hızının geldiği nokta ve iletişim araçlarındaki çeşitlilik kamu diplomasisinin gerekliliğini daha da artıran iki önemli durumdur⁷⁴. Kamu diplomasisinde önemli olan ne söylendiği değil nelerin yapıldığıdır ancak ortaya koyulan politikalar kamu diplomasisi yoluyla açıklanmadığı sürece uluslararası kamuoyunda son derece etkisiz kalmaktadır⁷⁵.

Hangi nedenle olursa olsun iki karşıt görüşün çatışma durumuna geldiği bir noktada ülkelerin karşı tarafa doğrudan askeri güç kullanarak üstünlük sağlama çabasının verdiği/vereceği fiziksel, psikolojik ve ekonomik tahribat çok açıktır bu nedenle son zamanlarda ister medya yoluyla ister uluslararası toplantılarda hatta üniversite yayınlarında dahi algı oluşturma ve manipüle etme çabaları sıklaşmıştır. Pek tabii bu durum her zaman şiddet kullanımından vazgeçildiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Ancak özellikle soğuk savaşın ardından Avrupa ve ABD bu tarz yumuşak güç kullanımına önem göstermektedir⁷⁶.

---

⁷¹ V. Iztaeva ve L. Abzhaparova (2017). The Purpose and Method of Public Diplomacy, *Alinteri Dergisi*, 1(1), 47.

⁷² Hasan Kocabıyık, *age*, s. 169-171

⁷³ Gökhan Kömür, *age*, s. 97

⁷⁴ *Age*, s. 96

⁷⁵ Nicholas J. Cull, *age*, s. 15

⁷⁶ Gerald M. Steinberg, *age*, s. 752

2.5. Kamu Diplomasisi Türleri ve Araçları

Kamu diplomasi yöntemleri gün geçtikçe çeşitlilik kazanmış, devletler mevcut kamu diplomasisi araçlarının yanına yenilerini ekleyerek etki alanlarını geliştirmeye çalışmıştır. İçerisinde bilim, kültür, eğitim, sanat, spor vb. pek çok faaliyet barındıran kamu diplomasisi bu yollarla toplumun her kesiminden insanın dikkatini baskı uygulamadan çekmeyi başarmıştır⁷⁷. En etkili kamu diplomasisi türlerinden bazıları bu bölümde incelenmiştir.

2.5.1. Kültür Diplomasisi

Kısaca kültür olarak ifade ettiğimiz olgu toplumları birbirlerinden ayıran maddi – manevi bütün değerleri ifade eder, içerisinde her topluma özel dini inanışlar, dil özellikleri, geleneksel kodlar ve yaşam tarzları gibi özellikleri barındıran kültür her toplum için biricik ve değerlidir⁷⁸. Kültür insan temelli bir olgudur ve öznesi her zaman için insandır başarılı bir kültürel iletişim için önyargılar kırılmalı, diyalog ve empati artırılmalıdır⁷⁹.

Kültürel diplomasinin gelişimi teknolojiye gerçekleşen hızlı ilerleme ile paralellik göstermektedir, kültür diplomasisinde hedef kitleyi etkilemek genelde sanatçıların görevidir, bu tarz bir diplomaside yapı taşlarını müzik, sinema, dizi, dil, mutfak ve moda oluşturmaktadır⁸⁰. Son dönemde kamu diplomasisinin bir türü olarak karşımıza çıkan kültürel diplomasi çalışmaları, çok eski tarihlerde başlamıştır. Almanya, Fransa, İngiltere başta olmak üzere çoğu ülke kendi dillerini ve kültürlerini kitlelere ulaştırmak için yurt dışında çeşitli faaliyetler düzenlemektedir. Hemen hemen her ülke kendi kültürel kodlarını tanıtmak ve uluslararası kamuoyu oluşturmak adına farklı ülkelerde o ülke halkı için daha önceden tasarlanmış, planlı toplantılar, seminerler ve kurslar düzenlemektedir⁸¹.

İkinci Dünya Savaşı çoğu konuda olduğu gibi kültürel diplomaside de bir kırılma yaratmıştır. Savaş uluslararası toplumda da bazı köklü değişiklikleri beraberinde getirmiş ve savaşın ardından Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) kurularak kültür diplomasisinin de ilk adımı atılmıştır⁸². Soğuk savaş kültür diplomasisinin etkin şekilde kullanıldığı bir diğer dönem olmuştur soğuk savaşın iki yakası da sıcak çatışmadan kaçarak

⁷⁷ Venera Iztaeva ve Laura Abzhaparova, age, s. 48

⁷⁸ F. Purtaş (2013). Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi. Akademik Bakış Dergisi, 7(13), 4

⁷⁹ Gökhan Kömür, age, s. 98

⁸⁰ İstanbul İşletme Enstitüsü (2020). Diplomasi Nedir. [Erişim: 19.10.2021, <https://www.iienstitu.com/blog/diplomasi-nedir>]

⁸¹ M. C. Kessler (2020). Cultural Diplomacy, T. Balzacq, F. Charillon, F. Ramel (Ed.). Global Diplomacy An Introduction to Theory and Practice, The Sciences Po Series In International Relations And Political Economy, Paris, s. 229

⁸² Fırat Purtaş, age, s. 3

ideolojik nüfuz alanlarını kültürel bağlar ile geliştirmeyi amaçlamıştır⁸³. Kültürel diplomasiye doğal olarak da kamu diplomasisine en önemli katkı soğuk savaşın çatışmasız ve ideolojik mücadele döneminde gelmiştir⁸⁴.

Çoğu kez birbirleri yerine kullanılan kavramlar olan kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi birey ekseninde farklılaşmaktadır öyle ki kamu diplomasisi daha çok hükümetler ve devletlerin resmî kurumları vasıtasıyla yürütülen bir süreçken kültür diplomasisi direkt olarak toplum ve bireye temas eder, oradan beslenir ve orada gelişir, devletin kültür diplomasisindeki rolü ancak koruyuculuk ile sınırlı kalmıştır⁸⁵. Literatürde diplomasi üzerine etkileri bakımından müzik daha ön plana çıkarılsa da genel olarak her sanat faaliyetinin diplomatik süreçlere katılımı zamanla söz konusu olmuştur. Kitleleri ikna etme noktasında geçerliliği kabul edilen kamu diplomasisi faaliyetleri içerisinde sanat sergileri ve müzik festivalleri en etkilileri arasındadır⁸⁶.

2.5.2. Spor Diplomasisi

Diplomasinin her alanında en başarılı örneklerini sergileyen ABD spor diplomasisi konusunda da yine öncü ülke konumundadır. Amerika ve Çin arasında 1949 komünist devrim ile başlayan küresel rekabet bugün de devam eden uzun bir süreçtir. Ancak Çin'in Rusya ile ilişkilerinin zayıfladığı bir dönemde 1971 yılında Amerikalı ve Çinli iki masa tenisi sporcusunun karşı karşıya gelmesi spor diplomasisinin önemini tüm dünyaya göstermiştir. Amerika ve Çin hükümetleri yaşanan tenis müsabakasını iki büyük güç arasındaki yakınlaşmanın ilk adımı için bir fırsat olarak değerlendirmiş iki ülke sporcuları birbirlerinin ülkelerini ziyaret ederek yıllar sonra ilk Amerika – Çin temasını gerçekleştirmiştir. Literatüre “Ping Pong diplomasisi” olarak geçen bu olay sporun diplomatik amaçlar için kullanılan araçlardan biri olduğunun en net göstergesidir.

2.5.3. Ünlü Diplomasisi

Özellikle sosyal medyanın hayatın her alanında bu denli etkili olduğu bir çağda ünlüler de politikacılar kadar siyasi etkileme gücüne erişmeye başlamıştır. Başarılı ve çağdaş diplomasilere küresel etkileme gücünü artırabilmek için mesajları iletmede, kitlelere rahatlıkla ulaşabilen ünlü isimlerin de kullanılması oldukça önemlidir⁸⁷. Ünlü isimlerin

---

⁸³ Age, s. 3

⁸⁴ Gökhan Kömür, age, s. 97

⁸⁵ Fırat Purtaş, age, s. 4

⁸⁶ Venera Iztaeva ve Laura Abzhaparova, age, s. 48

⁸⁷ A. F. Cooper (2007). Beyond Hollywood and the Boardroom Celebrity Diplomacy. Georgetown Journal of International Affairs, s. 126

çoğunun herhangi bir diplomasi eğitimi almamış olmasına rağmen içlerinde başarılı diplomatik faaliyetler yürütebilenleri de vardır.

Yine fikirlere erişimin hızlı ve kolay olduğu bu dönemde toplumun hayatlarını doğrudan etkileyen kararlar alan siyasetçilerin de zamanla birer ünlü diplomatı olduğu söylenebilir. Zamanla kitleleri peşinden sürükleyerek “süper ünlü” birer diplomat olan bu isimlere eski Amerikan Başkanlarından Barack Obama ve Bill Clinton ile Küba devriminin lideri Fidel Castro en iyi örnekler olabilir⁸⁸. Diplomatlıkları ile ünlenenler dışında hali hazırda spor ve sanat gibi alanlarda ünlenerek diplomatik misyonlar üstlenenler ise yukarıda ayrı ayrı başlıklar altında örneklendirilmiştir.

2.5.4. Eğitim Diplomasisi

Devlet yöneticileri ve politika belirleyiciler belirli eğitimler alarak görevlerini ifa edecek seviyeye gelmektedir bu neden eğitim uluslararası etkileşimin temelini oluşturur. Başarılı bir eğitim başarılı yöneticilerin ortaya çıkmasını sağlar ve sürecin sonunda kazanan devlet olur. Bugün başarılı bir kariyer oluşturabilmiş çoğu iş insanı veya üst düzey devlet memuru yurt dışında aldığı eğitim ile tanınır.

Devletler farklı ülkelerden başarılı öğrencileri eğitim almaları için ülkelerine gelmelerini ister, bu eğitim sırasında ülkelerin kültürel kodları planlı faaliyetler ile öğrencilere yansıtılarak eğitim aracılığıyla kamu diplomasisi oluşturulur. “Erasmus Yüksek Öğrenim Değişim Programı” kamu diplomasisinin eğitim noktasındaki en temel örnekleri arasındadır AB destekli bir program olan Erasmus ile her dönem binlerce öğrenci ve akademisyen farklı ülkelerde eğitim alma ve o ülkenin kültürünü tanıma fırsatı yakalamaktadır⁸⁹. Çalışmanın örnekleme olan İsrail Devleti özellikle eğitim diplomasisi konusunda gereken her adımı atmıştır.

2.5.5. Kamu Diplomasisi Araçları

Kamu diplomasisi uygularken kullanılan araçlar çeşitli bileşenleri de içerisinde barındırır. N. J. Cull kamu diplomasisinin bileşenlerini; dinleme, savunuculuk, kültürel diplomasi, değişim, uluslararası rapor, psikolojik savaş şeklinde sıralamıştır. Klasik kamu diplomasisinde ilk akla gelen araçlar devletler ve onların görevlendirdiği memurlardır. İletişim araçları geliştikçe kamu diplomasisi türleri gibi araçları da çeşitlilik kazanmış ve bu araçlar medya ve iletişim kanallarıyla yayılarak hızla globalleşmiştir. Kamu diplomasisi ve yumuşak

⁸⁸ D. Kellner (2010). Celebrity diplomacy, spectacle and Barack Obama. *Celebrity Studies*, s. 121-123

⁸⁹ Gökhan Kömür, *age*, s. 104

güç uygulanırken kullanılan araçlar; kültür, eğitim, ekonomi, sosyal araçlar, teknoloji, askeri ve dini araçlar başlıkları altında incelenebilir⁹⁰. Zamanla farklı araçların da işin içine girmesi kaçınılmaz olmuştur memurların ve resmi büyükelçilerin yanı sıra uluslararası şirketler ve sivil toplum kuruluşları da ülkelerini diğerlerinin gözünde iyi, haklı ve başarılı gösterme konusunda gerçekleştiren kamu diplomasisi faaliyetlerine doğrudan katılan araçlar arasındaki yerini almıştır⁹¹.

2.6. Kamu Diplomasisinin Dönüşümü ve Dijital Diplomasi

1950'li yıllarda ABD'de geliştirilen internet ağının bugünkü halini alması uzun zaman almış. ABD'nin ardından dünyanın tamamına yayılan internet sayesinde ulaşımdan eğitime kadar her alanda görülmemiş değişimler yaşanmıştır. İnternet kullanımı ilk olarak devletlerin resmî kurumları ile sınırlıyken süreç içerisinde halkın da erişimine açılmış ve televizyon kullanımının yayılma hızından 3, radyo kullanımının yayılma hızından 9 kat daha hızlı bir şekilde yayılmıştır⁹². İnternet kullanımının bireyler arasında yayılmasının ardından dünya Kanadalı iletişim profesörü Marshall McLuhan tarafından küresel köy olarak adlandırılan herkesin her bilgiye ve kişilere erişiminin mümkün olduğu bir döneme girmiştir⁹³. Bilişim teknolojilerinin hızlı ilerleyişi, bilgiye ulaşmanın kolaylığı zaten politik canlılar olan insanların ilgisini daha çok siyasi konulara çekmiş ve fikirlerini özgürce ifade edebildikleri platformlara yöneltmiştir.

Klasik diplomasi yöntemleri hızlanan uluslararası etkileşime yetişemedikçe yeni arayışlar içerisine giren diplomasi kurumları kamu diplomasisine daha fazla önem vermeye başlamıştır. Kamu diplomasisi de uygulandığı alan bakımından kültür diplomasisi, spor diplomasisi, dijital diplomasi vb. çeşitli dallara ayrılmıştır. Bugün kamu diplomasisi yöntemleri arasından en etkilisi tartışmasız dijital diplomasi'dir. Bunun farkında olan devletler dijital diplomasiye gerekli önemi vermeye başlamıştır 2013 yılında Finlandiya ve Estonya devletleri arasında imzalanan ve kimlik kartlarının kullanımını konu alan e-anlaşma tarihe geçerek ilk uluslararası elektronik anlaşma olmuştur⁹⁴. Dijital diplomasi'nin geldiği noktayı gösteren bir diğer örnek ise 2017 yılında yaşanmış ve Danimarka Google, Apple, Twitter gibi

---

⁹⁰ Hasan Kocabıyık, age, s. 176-177

⁹¹ Age, s. 174-175

⁹² B. Çatal (2015). Diplomaside Değişim ve Dönüşüm: Siber Diplomasi. Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 2(3), 44.

⁹³ M. Ekşi ve F. D. Taş (2020) Dijital Diplomasi Yeni Bir Tür Diplomasi Midir?. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi. 4(2), 220.

⁹⁴ Estonianworld (2013). Estonia and Finland become first in the world to digitally sign international agreement. [Erişim: 17.12.2022, <https://estonianworld.com/technology/estonia-finland-become-first-world-digitally-sign-international-agreement/>]

şirketlerle anlaşarak dünyadaki ilk dijital elçiliği kuran devlet olmuştur⁹⁵. Bir konu üzerinde öznel fikir beyan etme ve tartışma ortamı sunan sosyal medya platformları sayesinde kamu diplomasisinin hızı ve etkisi artmıştır.

Özellikle 2020 yılında başlayan Covid-19 pandemisi döneminde ve sonrasında dijital olan her şey çok hızlı şekilde hem gelişip hem tüketilirken kamu diplomasisinin dijital araçları da bu gelişmeden payını almıştır. Bugün dış politika belirleyiciler, dijital kamu diplomasisi yöntemleriyle ülkelerini yedi temel konuda ön plana çıkartmaya çalışmaktadır. Bunlar; teknoloji, güvenlik, insan hakları, ekonomi, kalkınma, hukuk ve sosyal kültürdür⁹⁶. En basit haliyle dijital araçların diplomasi sürecine entegre edilmesi olarak tanımlanabilecek dijital diplomasi büyükelçilikler, konsolosluklar veya bakanlıklar tarafından yürütülebileceği gibi resmi veya sivil pek çok farklı kurum tarafından da sıklıkla kullanılmaktadır⁹⁷. Dijital diplomasiinin en etkili olduğu alanlar ise herkesin rahatlıkla ulaşabildiği ve anlık etkileşimle fikirlerini büyük kitlelere ulaştırabildiği sosyal medya platformlarıdır.

Dünyanın iletişim çağını yaşadığı bu günlerde iletişim teknolojisi inanılmaz hızlı bir şekilde yol kat etmekte ve insanların her geçen gün 21. Yüzyılın iletişim araçları haline gelen sosyal medya platformlarına bağlılığı artmaktadır. Facebook, WhatsApp, Youtube, Twitter vb. bu platformların kitleleri etkileme gücü korkunç seviyelere ulaşmıştır. Bahsi geçen platformlar arasında Twitter en popüler olanı olmasa da tartışmasız en politik ve etki gücü en yüksek olanıdır.

Dünyada yaklaşık 8 milyar insan yaşamakta bu insanların nerdeyse 4,5 milyarı sosyal medya platformlarından en az birini kullanmaktadır. Araştırmalar bir insanın normal bir gününün nerdeyse iki buçuk saatini sosyal medyada geçirdiğini göstermektedir⁹⁸. Bu noktadan hareketle dijital diplomasiinin internet kullanılmaya başlandığı andan itibaren değil onun çok sonrasında sosyal medya platformlarının kurulması ve kitlelere yayılması ile geliştiği söylenebilir⁹⁹. Sosyal medya platformlarının etkisinin artması diplomaside de bir dizi

---

⁹⁵ H. Ateş (2018). Dijital Çağ: Danimarka Büyükelçiliği Örneği. II. İstanbul Boğaziçi Uluslararası Siber Politika ve Siber Güvenlik Konferansı, s. 172

⁹⁶ Diplomacy (2022). Digital diplomacy. [Erişim: 17.12.2022, <https://www.diplomacy.edu/topics/digital-diplomacy/>]

⁹⁷ S. Kekevi (2018). Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (Ed). Yumuşak Güç Unsuru Olarak Dijital Diplomasi: T.C. Dışişleri Bakanlığı Örneği, Nobel Yayınları, Ankara, s. 310

⁹⁸ Elif Gürdal, age, s. 116

⁹⁹ B. Karabulut (2022). Sosyal Medya ve İletişim Alanında Yaşanan Dönüşüm: Twitter Diplomasisi Örneği. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AKSOS), (10), 112

değişikliğe ve ilerlemeye neden olmuştur diplomasinin teknoloji ile entegrasyonuna zamanla dijital diplomasi, e-diplomasi ve diplomasi 2.0 gibi isimler verilmiştir¹⁰⁰.

Kamu diplomasisi de hız kesmeden devam eden teknolojik ilerlemelerden payını almış, devletler ve politika üreten diğer kurumlar kamuoyu oluşturma faaliyetlerinde teknolojinin nimetlerinden faydalanmaya devam etmişlerdir. Sosyal medya platformlarının hızlı yükselişle birlikte etkileme gücü artan uygulamalar kitleleri kendisine çekmekte oldukça başarılı olmuştur. Bu durum kaçınılmaz olarak dijital diplomasinin ortaya çıkmasına neden olmuş, Dijital diplomasinin etkisinin görülmesi ve daha fazla önem kazanmasının ardından ortaya çıkan “Twitter diplomasisi” kavramı ile birlikte küresel diplomasi yeni bir boyut kazanış ve yeni diplomasi zemini “diplomasi 3.0” şeklinde kavramlaştırılmıştır¹⁰¹.

Twitter’ın diğer sosyal medya platformlarıyla kıyaslandığında kitleleri harekete geçirme noktasında en etkili mecra olduğu açıktır. Küresel çapta neredeyse her Devlet Başkanı’ndan konsolosluk ve elçiliklere hatta yurt içi ve dışı faaliyet gösteren resmî kurumlara kadar hem toplumu bilgilendirmek hem de kitleleri harekete geçirmek için kullanılan uygulama bahsi geçen resmi kurum ve kuruluşların olmaza olmaza haline gelmiştir. Twitter’ın uluslararası ilişkiler üzerindeki etkisi hissedilmeye başlandığı andan itibaren diplomatik süreçler buradan ilerlemeye başlamış ve “Twitter Diplomasisi” kavramı ortaya çıkmıştır. Sosyal medyanın özellikle de Twitter’ın milyonlarca kişiye aynı anda ulaşabilme imkânı sağlaması, ücretsiz olması ve yayılma hızı dolayısıyla etki alanının genişliği sayesinde konvansiyonel medya araçlarına göre çok daha etkili hale geldiği görülmektedir¹⁰². Bireylerin ardından devlet kurumlarının ve yöneticilerinin de diplomatik amaçlarla kullanmaya başladığı Twitter’ın kitleleri etkilemedeki gücü ve diplomasiye olumlu katkısı görüldükçe yöneticiler ve kurumlar klasik diplomasi yöntemlerinden çok dijital diplomasiye önem vermeye başlamıştır.

Klasik diplomasi ile dijital diplomasi arasında bir dizi fark vardır örneğin; Sosyal medyadan yürütülen diplomasinin tamamen şeffaf olması ve kamuoyunun gözleri önünde gerçekleşmesi bazen de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Oysa klasik diplomasi çoğunluklu kapalı kapılar arında yürütülen uzun süreçler gerektirir ve üzerinde uzun çalışmalar sonucu alınan kararlar kamuoyunu belirli kalıplar içerisinde aktarılır. Klasik diplomasi

---

¹⁰⁰ Huffpost (2014). Diplomacy 3.0 Starts in Stockholm, [Erişim: 21.12.2022, https://www.huffpost.com/entry/digital-diplomacy-stockholm_b_4592691]

¹⁰¹ Bilal Karabulut, agm, s. 107

¹⁰² A. Ş. Ovalı (2020). Türkiye-ABD İlişkilerinde Twitter Diplomasisi. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 17(65), 39.

yüzyıllardır gizlilik içerisinde yürütülürken dijital diplomasi ile tüm sürecin gözler önünde gelişmesi klasik yöntemlere alışmış diplomatları oldukça zorlamaktadır¹⁰³.

Tamamen anlık ve herkese açık olması nedeniyle dış politikanın veya devletler arası diplomasinin her aşamasının Twitter üzerinden yürütmesi oldukça güçtür. Twiplomasi ve klasik diplomasi arasındaki bir diğer fark ise diplomasi faaliyetini yürüten aktörlerin farklılığıdır. Twitter diplomasisini klasik diplomasi gibi sadece diplomatlar değil siyasilerden kurumlara sivil toplum örgütlerinden bireylere kadar her kesim yürütebilir ve oyunun kuralları da bu duruma göre değişir. Ancak bu noktada bazı kurumlar ve bireyler konuları itibari ile diğerlerinden ayrılır örneğin: büyük elçiliklerde ve konsolosluklardaki üst düzey diplomatlar hem klasik diplomasinin hem de Twitter diplomasisinin gereklerini yerine getirmektedir¹⁰⁴.

Burada belirtmek gerekir ki Twitter diplomasisi sadece geçici durumlar için anlık reaksiyon anlarında değil aynı zamanda profesyonel destek alınarak geleceğe yönelik stratejilerin de belirlendiği bir araçtır. Zira atılan bir tweet silinse dahi internet ortamından tamamen kaybedilemez. Dijital diplomasi ve klasik diplomasi arasındaki en temel farklılıklardan birisi de karar verme sürecinin çok daha hızlı olmasıdır. Dijital diplomasi diplomatik konularda olabilecek en hızlı şekilde aksiyon almayı gerektirirken klasik diplomasi sonucunda kararlar çok daha yavaş alınmaktadır. Dijital diplomaside hızlı karar alınırken klasik diplomaside olduğu gibi devletin ve hükümetin dış politika hedeflerinden sapmamak gerekir bu nedenle dijital diplomasi de tıpkı klasik diplomasi gibi uzmanlar tarafından yürütülmelidir.

Dijital diplomasi genel olarak üç temel işleve sahiptir bunlardan birincisi jeopolitik ve jeoekonomik çevreyi değiştirmek, ikincisi diplomatik gündemi belirlemek ve üçüncüsü diplomasinin bir aracı olmak¹⁰⁵. Ülkelerin dış politika süreçlerindeki ilk amacı çıkarlarını korumak ve jeopolitik/jeoekonomik konularını kullanarak politikalarını karşı tarafa kabul ettirmektir. Diplomatik gündem ise bazen o devletin istemediği veya ön görmediği şekillerde belirlenebilir proaktif dış politika yürüten devletler böyle durumlarda hızlı karar alarak dijital diplomasi araçlarını çalıştırmaya ve konularını belirlemeye odaklanırlar. Bir diplomasi aracı olarak Twitter'ın uluslararası ilişkiler ve dış politika alanında ve özellikle de kamu diplomasisi uygulamalarında kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu açıktır¹⁰⁶.

---

¹⁰³ Bilal Karabulut, agm, s. 113

¹⁰⁴ Diplomacy (2022). Digital diplomacy. [Erişim: 17.12.2022, <https://www.diplomacy.edu/topics/digital-diplomacy/>]

¹⁰⁵ Ali Şevket Ovalı, agm, s. 39

¹⁰⁶ A. M. Kırık (2012). Arap Baharı Bağlamı'nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 1(3), 89.

Bireysel olarak kamu diplomasisine katkıda bulunmak isteyenler için de dijital diplomasi bir avantajdır öyle ki sosyal medyanın sağladığı anonimlik durumu gündelik yaşamda çok aktif olmayan, fikirlerini söylemekten ve insanlarla temas kurmaktan çekinen, içine kapanık bireylerin dahi fikirlerini özgürce dile getirebildikleri bir alanı kendilerine sunar ve bu durum her geçen gün insanların dijital diplomasiye özellikle Twitter diplomasisine olan ilgisini artırmaktadır¹⁰⁷.

İnternet ve sosyal ağların hızlı yayılmasının ve anlık etkileşim hızının önlenemez seviyelere çıkmasının olumlu ve olumsuz sonuçları olmuştur Arap baharı sürecindeki protesto olaylarında halkın örgütlenmesi ve toplu şekilde hareket etmesi özellikle Twitter üzerinden gerçekleştirilmiştir¹⁰⁸. Sosyal medya aracılığı ile algı oluşturma ya da kitleleri harekete geçirmenin en net örnekleri Arap baharı sürecinde yaşanmıştır. Geleneksel medyanın neredeyse tamamen devlet yönetiminde olduğu Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyasında halkın doğru bilgilere ulaşması için tek geçerli araç sosyal medya siteleri olmuştur. Sosyal medyanın Arap baharının farklı ülkelere sıçramasında da önemli katkıları olmuştur¹⁰⁹. Sokak olayları ve protesto gösterileriyle 2011 yılında Tunus'ta başlayan ve Arap coğrafyasını savaş alanına çeviren bu süreçte ana iletişim ve haber kaynağı sosyal medya platformları olmuş Arap baharı sürecinde pek çok iktidar değişikliği yaşanmış ve bu değişiklikler sosyal medya devrimleri şeklinde ifade edilmiştir¹¹⁰. Arap baharı sürecinde Mısır ile ilgili tweetlerin yarısından çoğunun orijinal tweet olması ve yine yarısının Latin alfabesi kullanılarak atılması Twitter'ın bu sürecin küresel ölçekte büyümesine katkısını göstermesi açısından önemlidir¹¹¹.

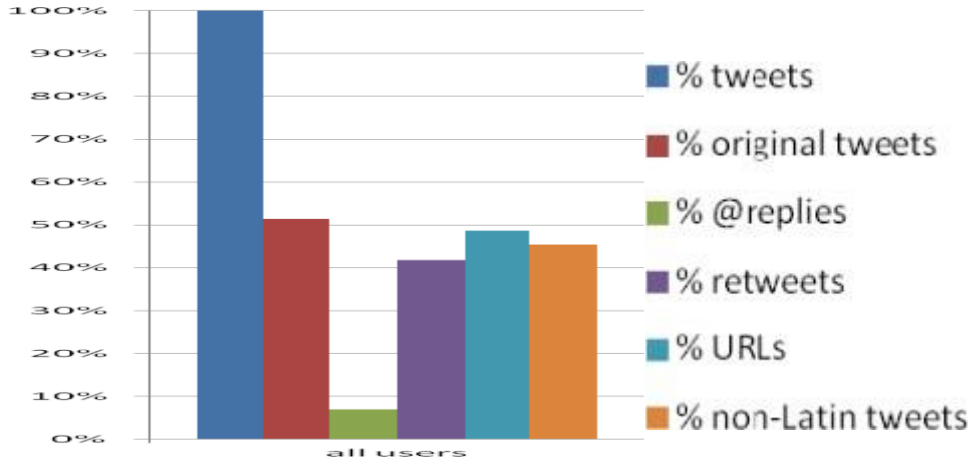
¹⁰⁷ Betül Çatal, age s. 44

¹⁰⁸ Ali Murat Kırık, age s. 92

¹⁰⁹ O. Yüksel (2013). Arap Baharı ve Sosyal Medya. [Erişim: 20.12.2022, <https://politikakademi.org/2013/07/arap-bahari-ve-sosyal-medya/>]

¹¹⁰ A. Bruns, Tim Highfield, J. Burgess (2013). The Arab Spring and Social Media Audiences. *American Behavioral Scientist*. s. 882

¹¹¹ M. İris ve T. Akdemir (2020). Kamu Diplomasisinde Dijital Dönüşüm: Büyükelçilerin Twitter Üzerinden Gerçekleştirdikleri Dijital Diplomasi Faaliyetlerinin İncelenmesi. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(42), 13.

Şekil 2.3 Twitter Kullanıcıları tarafından Arap Baharı sırasında Mısır için atılan Tweetler

Kaynak: (A. Bruns, Tim Highfield, J. Burgess, 2013)

21. Yüzyıl hızla dijitalleşen ve herhangi bir bilgiye ulaşmanın herkes için çok kolay olduğu bir çağ haline gelmiştir, uluslararası ilişkilerde içerisinde kamu diplomasisinin de aynı hızla dijitalleşmesi kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital diplomasi ya da kimilerine göre “kamu diplomasisi 2.0” hızla dijitalleşen bir dünyada, kamuoyu oluşturmak için uygulanan diplomatik yöntemlerin de giderek dijitalleşmesi anlamına gelmektedir.

İstenilen her an, her yerde bilgiye anlık olarak ulaşma imkânı sunan dijitalleşme toplumun her noktasına hızla yayılmaktadır¹¹². Devletleri uluslararası ilişkilerin diğer unsurlarını yani diğer devletleri, uluslararası kuruluşları, örgütleri ve bireyleri yumuşak güç unsurları ile etkileme faaliyeti olan kamu diplomasisi de dijitalleşmeden payını almıştır. Dijital ortamda devlet ile kitleler arasındaki bilgi akışı kurumların internet ile entegrasyonu ile çok daha hızlanmıştır¹¹³. Geline nokta dijital diplomasi kamu diplomasisi unsurlarının yayılmasında en önemli araç haline gelmiştir. Radyo, televizyon ve gazete gibi konvansiyonel medya organlarının bugünün sosyal hayatındaki hıza ayak uyduramadığı gözle görülür bir gerçektir bu nedenle internet kullanımı her geçen gün önemini artırarak yaygınlaşmakta, alıcısına direkt ulaşan mesajlarla kitleleri anından bilgilendirebilen sosyal medya uygulamaları ve internet siteleri kamu diplomasisinin ana taşıyıcısı haline almaya başlamaktadır¹¹⁴.

¹¹² Mesut İris ve Tansu Akdemir, age, s. 13

¹¹³ Gökhan Kömür, age, s. 103

¹¹⁴ Medya Akdemi (2021). Twitterin Kuruluşu ve Tarihi. [Erişim: 05.12.2021, <https://medyaakademi.com.tr/2020/03/23/twitterin-kurulusu-ve-tarihi/>]

2.6.1. Twitter Diplomasisi

Kamu diplomasisi faaliyetlerini sürekli erişim imkânı bulunan dijital ağlar aracılığıyla iletme noktasında en etkili araç sosyal medya platformlarıdır bu uygulamalar içerisinde en etkili olan tartışmasız Twitter'dır. Twitter 2006 yılında Jack Dorsey tarafından kurulmuş ve geliştirilmiştir¹¹⁵. Bireyler ve sivil toplum kuruluşları Twitter'ı en aktif kullanan aktörlerdir ancak kurulduğundan beri kullanıcı sayısını her geçen gün artması sonucunda çağa ayak uyduracak güncellemelerinde gelmesi ile bugün devlet adamları ve resmî kurumlar da dahil devletin her kademesi tarafından kullanılan bir politika, manipülasyon ve yönlendirme aracı haline gelmiştir. Twitter üzerinden yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerine “twiplomacy” denmektedir¹¹⁶.

Twitter hesabı oluşturarak, dijital diplomasiyi bir adım öteye taşıyıp Twitter diplomasisine ilk katkıları sunan diplomatik kurum ABD'nin Meksika büyükelçiliği olmuştur¹¹⁷. Bugün Twitter'da BM gibi uluslararası örgütlerin ve devlet başkanlarının yaklaşık 400, büyükelçilik ve konsolosluk gibi uluslararası kurumların 200'den fazla Dışişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlarının kullandığı resmi hesaplar bulunmaktadır. Ancak sosyal medya kullanılması dijital diplomasi yapıldığı anlamına gelmemektedir etkili bir dijital diplomasiden bahsedebilmek için diplomatik faaliyetlere sosyal medya aracılığı ile katılımın olması gerekmektedir¹¹⁸.

Diplomaside twiplomacy'nin önemini devlet adamlarının Twitter takipçi sayılarını bakarak da anlayabiliriz. Bu alanda ilk sıra 88 Milyonluk takipçi sayısı ile eski ABD Başkanı Donald Trump'a aittir. Görevde olduğu süre boyunca kitleleri etkilemek etkin şekilde Twitter kullanan Trump'ın ardından ikinci sıradaki isim olan ve 2014'den bu yana Hindistan'ın başbakanlık koltuğunda oturan Narendra Modi'nin ise 63 Milyon takipçisi vardır.

---

¹¹⁵ Mesut İris ve Tansu Akdemir, age, s. 14

¹¹⁶ Elif Gürdal, age, s. 116

¹¹⁷ I. Manor (2016). Are We There Yet: Have we Realized the Potential of Digital Diplomacy?. Brill Research Perspectives in Diplomacy and Foreign Policy, s. 9

¹¹⁸ British Broadcasting Corporation (BBC) (2022). 1799'dan günümüze Filistin tarihi ve Orta Doğu sorunu. [Erişim: 26.05.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44128837>]

3. İSRAİL'DE GELENEKSEL DİPLOMASİ SÜRECİ VE KAMU DİPLOMASİSİ ZORUNLULUĞU

3.1. Siyonizm ve İsrail Devleti

Burada İsrail devletinin kamu diplomasi faaliyetlerini incelemeden önce 1948 yılında resmi olarak tarih sahnesinde yerini alan bu devletin kısaca doğuşu, sürdürmekte olduğu politikaların çıkış noktaları ve tüm bunların üzerine inşa edildiği bir temel olan “Siyonizm” kavramı üzerinde durulacaktır. İsrail-Filistin çatışmasının klasik ve dijital diplomasiye yansımaları incelenirken başta Kudüs olmak üzere paylaşılamayan topraklarda yaşanan bu sürecin kronolojisini bilmek son derece önemlidir¹¹⁹. Zira bahse konu topraklarda yaşanan her bir olay bir öncekinin yansımaları ve bir sonrakinin alt yapısını da oluşturmuştur.

- 1919 Birinci Dünya Savaşı Sonrası Filistin
- 1919-1939 Filistin’e Yahudi Göçü
- 1947 Birleşmiş Milletler Müdahalesi
- 1948 İsrail’in Kuruluşu / Birinci Arap İsrail Savaşı
- 1967 Arap İsrail Savaşı / Altı Gün Savaşları
- 1973 Yom Kippur Savaşı
- 1979 İsrail ve Mısır Arasındaki Barış
- 1987-1993 İntifada
- 1993 Oslo Barış Görüşmeleri
- 1994 Filistin’de Resmi Yönetim Kurulması
- 1995 İkinci Oslo Görüşmeleri
- 2000 İkinci İntifada
- 2002-2003 Batı Şeria İşgali
- 2008-2009-2010-2014 İsrail Operasyonları
- 2018 ABD Büyükelçiliğinin Kudüs’e Taşınması

3.1.1. Siyonizm

Siyonizm, Yahudiler tarafından Kudüs’ü ifade eden Zion kavramından türemiştir. Yahudi toplumu İsrail devletinin kurulduğu toprakların kendileri için kutsal kitaplarda vaat edilen topraklar olduğuna inanmış ve doğdukları topraklara dönüş süreci için “Zion’a dönüş”

---

¹¹⁹ R. Ben-Haim (2008). İsrail Hakkında Gerçekler. İsrail Enformasyon Merkezi, s. 14

kavramını kullanmıştır¹²⁰. Zion'a dönme hedefini hayatının odak noktası haline getirerek tüm yaşantısını ona göre yönlendiren Yahudilere "Siyonist" bu inanışa da genel olarak "Siyonizm" denmiştir. Tüm dinler için olduğu gibi Yahudi dini için de kutsal bir yer olan Kudüs, Siyonizm inanışına göre Yahudilere vaat edilmiş topraklardan oluşmaktadır. Günümüzde sadece Zion'a dönmek yerine yeryüzündeki tüm Yahudileri birleştirerek burada bir yurt kurma idealini anlatan Siyonizm kavramı ilk olarak 1890 yılında Avusturyalı bir Yahudi olan Nathan Birnbaun tarafından kullanılmıştır¹²¹. 19. Yüzyılda Avrupa'da milliyetçi düşüncelerin hakimiyet kurmaya başladığı bir dönemde ortaya çıkan Siyonizm, Yahudi toplumunun ulusal ideolojisi haline gelmiştir¹²².

Süreç içerisinde Siyonizm hareketinin etkisini güçlendirmek ve dünyadaki tüm Yahudileri bir araya getirmek amacıyla 1897 yılında İsviçre'nin Basel şehrinde bir kongre düzenlenmiş, Dünya Siyonist Örgütü adıyla bir topluluk kurulmuş ve başkanlığına Theodor Herzl getirilmiştir¹²³. Theodor Herzl liderliğindeki kongrede alınan kararlar Filistin topraklarında kurulacak İsrail devletinin de temellerini oluşturarak yol haritasının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır¹²⁴. Birinci kongrede alınan kararlar sonraki Yahudi kongrelerinin ve İsrail devletinin geleceğini şekillendirmiştir.

3.1.2. İsrail'in Kuruluşu ve Genişlemesi

Bugün her ne kadar herkes tarafından kabul gören sınırlara sahip olmasalar da İsrail ve Filistin devletlerinin üzerine inşa edildiği topraklar Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sırasında Osmanlı Devleti himayesi altındaki topraklardandır¹²⁵. Yahudi yerleşimcilerin Filistin'e göçleri ise savaştan çok önceki yıllarda, Osmanlı döneminde başlamıştır. İster bireysel ister topluluk halinde olsun Filistin topraklarına gerçekleşen Yahudi göçlerine Aliyah adı verilmiş, savaş sonrasında Osmanlı İmparatorluğunun toprakları parçalanınca Filistin ve çevresi İngiliz mandası altına alınmış ve bu statü yaklaşık yirmi sekiz sene devam etmiştir¹²⁶. İsrail kurulmadan önce İngilizler bölgede oluşturulacak bir Yahudi devletini desteklemiş 1917

¹²⁰ A. Sarıkaya (2019). Siyonizm'in Tarihsel Gelişimi. [Erişim: 26.-5.2022, <https://www.academia.edu/41114737/Siyonizm>]

¹²¹ Z. Beauchamp (2018). What is Zionism?. [Erişim: 20.06.2022, <https://www.vox.com/2018/11/20/18080010/zionism-israel-palestine>]

¹²² Stringfixer (2022). Dünya Siyonist Örgütü. [Erişim: 26.05.2022, https://stringfixer.com/tr/World_Zionist_Organization]

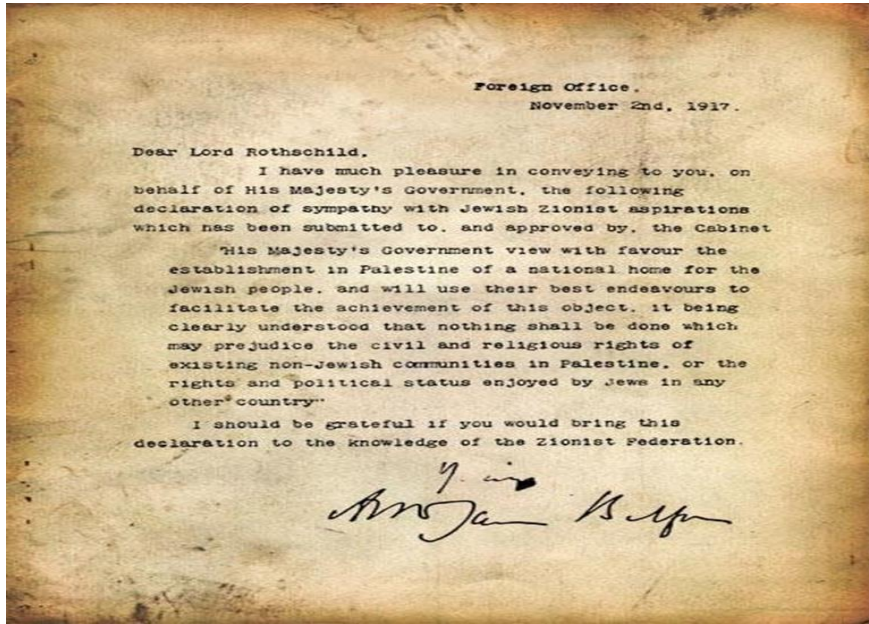
¹²³ S. Örucü (2018). Yahudi Diasporası'nın Filistin'e Göçü ve İsrail Devleti'nin Kuruluşu. Vakanüvis International Journal of Historical Researches, 3(2), 218

¹²⁴ BBC, age.

¹²⁵ S. Örucü, age, s.219

¹²⁶ History (2018). Balfour Declaration. [Erişim: 16.06.2022, <https://www.history.com/topics/middle-east/balfour-declarationtext=The%20Balfour%20Declaration%20was%20a,a%20Jewish%20homeland%20in%20>]

yılında İngiliz savaş kabinesinde Dışişleri Bakanı olan Arthur Balfour Yahudi liderlerden Lionel Walter Rothschild'e bu desteği açıkça ifade eden bir mektup göndermiştir¹²⁷. 2 Kasım 1917 'de Balfour tarafından kaleme alınan bu kısa metinde İngiltere, Filistin topraklarında oluşturulacak bir Yahudi devletini açık şekilde destekleyeceğini ifade etmiş, ironik bir şekilde daha sonra Balfour deklarasyonu adını alan ve pek çok devletin de imzaladığı bu metnin yazıldığı günlerde bölgedeki Yahudi nüfusu %10'un altında olmasına rağmen çoğunluğun temsil edildiği havası oluşturulmuş ve bölgede yaşayan diğer halkların korunacağından söz edilmiştir¹²⁸.

Şekil 3.1 Balfour Deklarasyonu Orijinal Metni

Kaynak: (The Israel Forever Foundation, 2022)

Başlangıçta nüfusunun çoğunluğu Arap olan Filistin topraklarına zamanla batıdan gelen ve burayı vaat edilmiş topraklar olarak gören Yahudilerin yerleşmesiyle çoğunluk Yahudiler lehine değişmiştir. Savaş sonrası bölgeye yerleşen Yahudiler ivedilikle, kendilerini olası bir Arap saldırısına karşı korumak amacıyla başta ‘‘Haganah’’ olmak üzere çeşitli savunma örgütleri kurmuştur¹²⁹. Yahudilerin Filistin toprakları üzerinde devlet kurma çabaları ve onlara karşı direniş gösteren Arap topluluğu arasındaki çatışmalar ‘‘Filistin Sorunu’’ olarak

¹²⁷ İnsamer (2019). Ortadoğu'nun Kaderini Değiştiren Mektup: Balfour Deklarasyonu. [Erişim: 23.10.2022, https://www.insamer.com/tr/ortadogunun-kaderini-degistiren-mektup-balfour-deklarasyonu_965.html]

¹²⁸ Y. Tezkan (2004). Bir Başka Açıdan İsrail, Yılmaz Tezkan (Ed.). İsrail Tarihe Bir Bakış, Ülke Kitapları, İstanbul, s. 22

¹²⁹ W. L. Cleveland (2008). Modern Ortadoğu Tarihi. (Çev.) Mehmet Harmancı, Agorakitaplığı Yayınevi, İstanbul, s. 265-267

bilinen tüm bu sürecin özeti niteliğindedir¹³⁰. İki savaş arası dönemde Filistin topraklarındaki Yahudilerin ve Arapların oranı aşağıda yüzde olarak, tablo halinde verilmiştir.

Tablo 3.1. 1931-1946 yılları arası Filistin’de Arap ve Yahudi nüfus yüzdesi.

	Arap %	Yahudi %
1931	82	19
1936	71	28
1941	68	30
1946	67	31

Kaynak: (J. McCarthy, 1990)

Uzun yıllar farklı ülkelerde dağınık halde ve özellikle Hıristiyan Avrupalılar tarafından dışlanarak yaşayan Yahudi toplumu kendi yurtları olarak gördükleri toprakların Birinci Dünya Savaşının ardından İngiliz himayesi altına girmesini geri dönüş için fırsat görmüş ve çok öncelerde başlayan göç etme süreci hızlanarak devam etmiştir. Özellikle yerleşim alanlarını hızla satın alan Yahudilerin sayısı arttıkça iki toplumu çatışmaya sürükleyecek problemler yavaş yavaş gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bu problemlerden ilkinin ekilebilir tarım arazileri üzerinde yaşanan anlaşmazlıklar oluşturmuş, ardından 1929 yılındaki ağlama duvarı olayları meydana gelmiş ve 1936-39 yılları arasında gerçekleşen büyük isyanın sonucunda bölge halkları arasındaki tüm bağ kopmuştur¹³¹.

İki savaş arası dönemde geri dönüşler devam etse de İkinci Dünya Savaşı başlayana kadar Yahudi toplumu dağınık halde yaşamaya devam etmiş ve İkinci Dünya Savaşında Naziler tarafından yaklaşık 6 milyon Yahudi’nin katledilmesinin ardından Filistin’e Yahudi göçü hızlanmıştır¹³². Tüm Yahudi toplumunu hedef alan ve Holokost olarak isimlendirilen soykırım artık sınırları belirli ve güvenli bir toprak üzerinde yaşamının gerekliliğini gözler önüne sermiş başta ABD olma üzere batı, hayatta kalan Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşmesi için daha fazla çaba sarf etmeye başlamıştır¹³³. Savaşın ardından diğerlerinin bölgedeki hakimiyeti azalarak dünyanın ABD merkezli tek kutuplu bir uluslararası sisteme girmesi, ABD’nin Yahudi toplumuna bu desteğinin daha etkili sonuçlar doğurmasına yol açmıştır¹³⁴.

¹³⁰ William L. Cleveland, age, s.281-287

¹³¹ BBC, age.

¹³² William L. Cleveland, age, s.289

¹³³ B. Süer ve A. Ö. Atmaca (2020). Arap-İsrail Uyuşmazlığı. ODTÜ Yayıncılık, s. 30

¹³⁴ William L. Cleveland, age, s.281

Filistin topraklarında yaşanan problemlerin temelini bölgeye göç eden Yahudilerin toprak talepleri oluşturmuştur¹³⁵. Bölgede problemler arttıkça çatışmalar şiddetlenmeye başlamış ve İngiltere'nin uğraşları sonucunda konu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na taşınmıştır¹³⁶. BM Genel Kurulu UNSCOP adında özel bir komite oluşturarak rapor hazırlanmasını istemiştir. Komite 27 Kasım 1947 tarihinde aldığı taksim kararıyla Filistin topraklarının çoğunluğu Yahudilere kalacak şekilde ikiye bölünmesini ve iki bağımsız devletin haricinde kutsal Kudüs için uluslararası bir statü belirlenmesini uygun görmüştür¹³⁷. Bölme planı her iki taraf için de adil olmamasına rağmen yapılan Genel Kurul oylaması ile komitenin teklifinin kabul edilmesinin ardından süreç ilerlemiş 14 Mayıs 1948 günü son İngiliz askeri de Filistin topraklarından çekilince Ben Gurion bağımsız bir İsrail'in kuruluşunu ilan etmiştir¹³⁸. Yahudiler tarafından kabul edilen ancak Filistinliler tarafından reddedilen bu bölünme planı hiçbir zaman sağlıklı bir şekilde uygulanamamıştır.

Yeni kurulan İsrail'de ilk Devlet Başkanlığı görevi Chaim Weizmann'a, ilk Başbakanlık görevi ise David Ben-Gurion'a verilmiştir¹³⁹. 1948 yılının mayıs ayında İsrail resmi olarak kurulduğu andan itibaren bölgeye Yahudi göçler daha da hızlı bir şekilde devam etmiş ve kaçınılmaz olarak, Filistin halkını yok sayarcasına topraklarını sürekli genişletme eğiliminde olan Yahudiler ile Araplar arasındaki gerilim çok kez savaşı da beraberinde getirmiştir. Araplar hem İngiliz mandası sırasında hem iki savaş arası dönemde Yahudilerin kendi topraklarına sistemli bir şekilde yerleştirilmesini kendilerine karşı bir sömürü hareketi olarak nitelendirmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleşen kitlesel göçler ile iki topluluk arasında çatışma kaçınılmaz hale gelmiştir¹⁴⁰.

İsrail ile tüm bölge ülkelerini defalarca karşı karşıya getiren savaşlar da İsrail yayılmacılığının önüne geçememiş Filistinli Araplar kendi ata topraklarında mülteci olarak görülmeye başlanmıştır. Filistin topraklarına gelen Yahudilerin yerleşimleri halihazırda problemli bir başlık iken bu sorunun çözümünün başka bir sorunun yani Filistinli mülteciler sorununun çıkış noktası olması sonuçsuzluğu da beraberinde getirmiştir¹⁴¹. Aşağıdaki haritada Arap toplumunun her geçen gün topraklarını kaybetmeleri sonucunda oluşan süreç net şekilde görülmektedir.

---

¹³⁵ S. Örucü, age, s.226

¹³⁶ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, age, s. 35

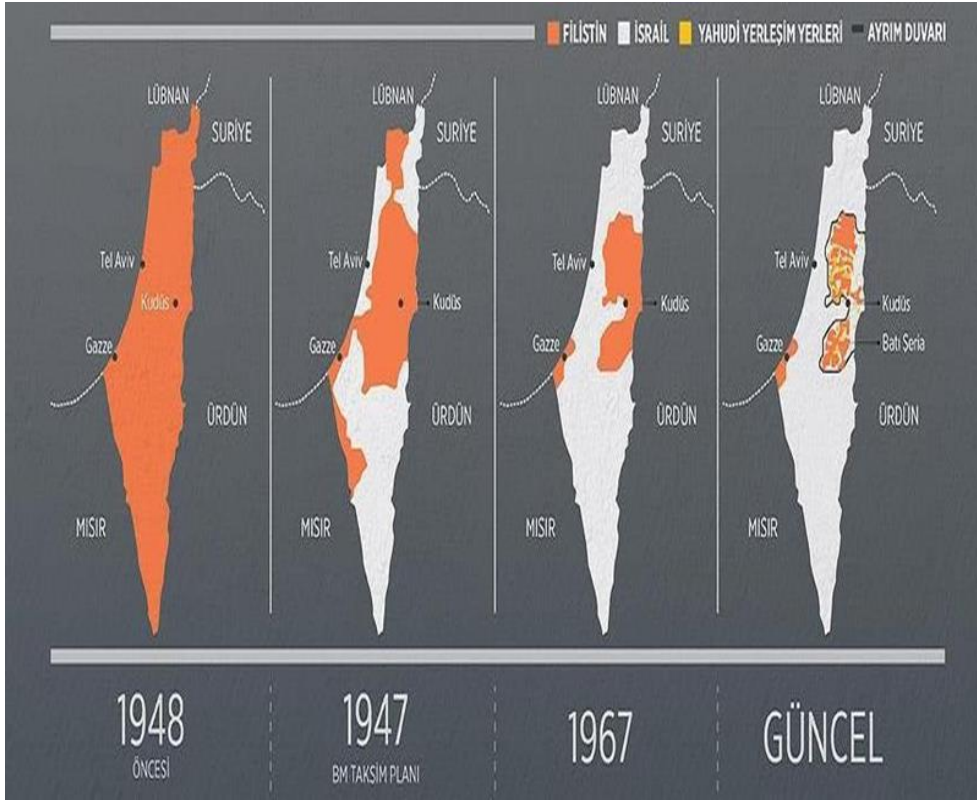
¹³⁷ William L. Cleveland, Age, s. 291-293

¹³⁸ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, age, s. 33

¹³⁹ Z. Beauchamp (2018). How did Israel become a country in the first place?. [Erişim: 20.06.2022, <https://www.vox.com/2018/11/20/18080016/israel-zionism-war-1948>]

¹⁴⁰ S. Kızıloğlu (2012). İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi. Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 44-50.

¹⁴¹ William L. Cleveland, age, s. 384-386

Harita 3.1. İsrail devletinin 1948 – 2020 Arası Filistin Topraklarına Yayılımı

Kaynak: (Anadolu Ajansı, 2022)

Kurulduğu zamanın bölge konjonktürü göz önüne alındığında 1948'den 1963'e kadar İsrail'in politikalarına ve diplomasinin işleyişine yön veren kurucu Başbakan David Ben-Gurion olmuştur. Ben-Gurion bu süreçte savunma bakanlığı ve başbakanlık görevlerini yürütürken, İsrail yürütme organının diğer kanadı olan Cumhurbaşkanlığı makamı ise pasif bir yapılanma olarak kalmıştır. Parlamenter sistem ile yönetilen İsrail'de Yasama görevini ise 120 milletvekilinden oluşan ve Knesset olarak isimlendirilen meclis yerine getirmektedir¹⁴². Yaklaşık 9 Milyon nüfusu bulunan İsrail 20.766 kilometrekare toprağa sahiptir, nüfusunun %76'sını Yahudilerin oluşturduğu devletin ana dili İbranicedir. Araplar sayıca ikinci en kalabalık etniktir ve ülkede Arapça yoğun olarak konuşulmaktadır¹⁴³.

Yaklaşık 75 yıllık bir devlet olan İsrail'de bugüne kadar her iktidar döneminde, toplumun iç siyasetindeki sağ-sol tartışmaları ve nasıl bir İsrail yaratılması gerektiği üzerindeki anlaşmazlıklar devam etmiş ancak bu topraklarda tüm Yahudilerin ulusal devleti olan güçlü bir

¹⁴² Dışişleri Bakanlığı (2022). İsrail Ülke Künyesi. [Erişim: 21.06.2022, <https://www.mfa.gov.tr/israil-kunyesi.tr.mfa>]

¹⁴³ Z. Beauchamp (2018). How did Israel become a country in the first place?. [Erişim: 20.06.2022, <https://www.vox.com/2018/11/20/18080016/israel-zionism-war-1948>]

İsrail'in yaşatılması gerekliliği fikri her zaman ve herkes tarafından kabul görmüştür¹⁴⁴. Yahudi yayılcılığı ve antisemitizm çatışması devam etmekle birlikte İsrail devletinin orantısız şiddet kullanımı zamanla değişen etkenler ve gelişen kamu diplomasisi araçları ile yerini yumuşak güç faaliyetlerine bırakmışsa da İsrail Dışişleri Bakanlığı ve İsrail Savunma Güçleri halen diplomasisinin temel taşıyıcısı konumundadır. Hangi hükümet olursa olsun İsrail'in bağımsız bir devlet olarak üyesi olduğu BM'nin kararlarına uymaması ve satın alma ya da işgal yoluyla Filistin topraklarında sürekli genişlemeye devam etmesi uluslararası hukuka açıkça aykırı eylemler olmasının yanında Filistin sorununun da sürekli taze kalmasına yol açmaktadır¹⁴⁵.

3.2. İsrail'in Bölge Devletleri ile Diplomatik İlişkileri

İsrail'in anlaşılmadığı veya anlaşıldığı, savaştığı veya savaşmayıp lobcilik faaliyetleri ile siyasi ve ekonomik destek aldığı ülkelerle geçmişten gelen ve devam eden diplomatik ilişkilerine bir göz atmak İsrail'in kamu diplomasisi uygulamalarının nedenlerini, sonuçlarını, bu uygulamaları gerçekleştirirken kullandığı araçları anlamaya ve bu uygulamalar sonucunda ulaşmayı düşündüğü hedeflerine ulaşıp ulaşamadığını analiz etmeye yardımcı olacaktır.

İsrail devleti resmi olarak kuruluşundan birkaç saat sonra ABD, hemen ardından Sovyetler Birliği tarafından tanınmış, bu devleti resmi olarak tanıyan ilk Müslüman ülke ise Türkiye olmuştur. NATO'ya girmek isteyen ve ABD ile ilişkilerinin bozulmamasına dikkat eden Türkiye'nin 28 Mart 1948 günü İsrail'i resmi olarak tanımasının ardından iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurularak ilk ticari anlaşmalar imzalanmaya başlanmıştır¹⁴⁶. Türkiye-İsrail arasındaki diplomatik ilişkiler özellikle Türkiye'nin Filistin sorununun liderliğini üstlendiği dönemlerde kopma noktasına gelse de hiçbir zaman tamamen kesilmemiştir. İsrail'in kuruluşundan bugüne kadar iki ülke arasında farklı anlaşmalar da gerçekleşmiş zaman zaman askeri iş birliği yapılmıştır. Örneğin; 1996 yılında Türkiye askeri anlamda kendisine yetemeyen bir ülke durumundayken güneydoğu sınırlarındaki terör tehdidi başta olmak üzere askeri ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla İsrail ile "Askeri Eğitim İş Birliği Anlaşması" imzalamıştır¹⁴⁷.

Bölgesel bir güç olarak Türkiye'yi İsrail ile ilişkilerinde diğer Müslüman ülkelere ayıran olgu Türkiye'nin bu devletin bağımsızlığını kabul ederek diplomatik ilişkiler kurması

---

¹⁴⁴ M. Dalar (2009). Gazze Savaşı Filistin Direnişi İsrail Yayılcılığı ve Uluslararası Hukuk, Dora Yayın Dağıtım, s. 31

¹⁴⁵ M. Özcan (2004). Filistin Çıkmazdan Çözümüne, M. İbrahim Turhan (Ed.). Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye, Küre Yayınları, İstanbul, s. 67

¹⁴⁶ Yılmaz Tezkan, age, s. 37

¹⁴⁷ Age, s. 35

olmuştur öte yandan İsrail oldukça etkili askeri ve nükleer gücü, ekonomik ve teknolojik gelişmişlik düzeyi ve diplomasisinin en sağlam dayanak noktası lobileri ile Türkiye'nin hem bölgede hem de uluslararası kamuoyunda en dışlı rakiplerindendir¹⁴⁸. Türkiye ile Arap devletleri arasındaki ilişkiler ve batıdaki Türkiye aleyhtarı lobilerin İsrail ile iyi ilişkileri Türkiye İsrail ilişkilerini etkileyen en önemli unsurlardandır.

Tarih, Türkiye'nin Ortadoğu özellikle de Filistin-İsrail bölgesi ile olan ilişkilerinin kesilmesinin önündeki en büyük engeldir zira Türkiye bu alanı uzun süre kontrol altında tutmuş bir İmparatorluğun Osmanlı'nın ardıdır. Aynı şekilde Coğrafya ve kültürel bağlar da Türkiye ile bölge arasındaki etkileşimi güçlendiren unsurlardandır. Ancak bölgedeki diğer ülkelerin neredeyse tamamı tanımak bir kenara kuruluşunun üzerinden yirmi dört saat geçmeden İsrail'i işgalci bir güç olarak gördüklerini ilan etmiş ve İsrail kendisini Arap ülkelerinden (Mısır, Suriye, Irak, Ürdün ve Lübnan) oluşan askeri kuvvetler tarafından başlatılan bir savaşın içerisinde bulmuştur. Askeri kuvvetleri sayıca daha az olmasına rağmen İsrail bu savaşı kazanmıştır. O dönem kendisini Sovyet tehdidi altında hisseden Türkiye, 1948 savaşında ise tarafsızlık politikası izlemiştir¹⁴⁹.

Ancak 1948 savaşı daha sonraki savaşların habercisi olmuş ve bölge devletleri ile yeni devletleşen ama uzun zamandır bu coğrafyada var olan Yahudi toplumu arasındaki diplomatik ilişkileri daha başlamadan bitirmiştir¹⁵⁰. Belirli aralıklarla patlak veren dört savaşın ardından İsrail sahadaki zaferinin yanı sıra kimi Arap devletleri ile imzaladığı barış antlaşmaları vasıtası ile resmi olarak tanınmış ve diplomatik ilişkiler kurmayı başarmıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki tüm Ortadoğu'da olduğu gibi İsrail ile Arap devletleri arasındaki diplomatik süreçlerde de kullanılan diplomasi türü ikili ve zirve diplomasisinin yanında BM çatısı altında yürütülen açık diplomasi olmuştur. ABD-İsrail ilişkileri ise üzerinde durulması gereken ve bölgedeki her devlet için hayati derecede önemli olan bir konudur. Coğrafi olarak Ortadoğu bölgesinde olmasa da ABD'nin Ortadoğu ve etrafında olmadığını söylemek her açıdan yanlış olacaktır. Başta İsrail olmak üzere müttefikleriyle iş birliğini geliştirmek, Irak gibi kendisini tehdit ettiğini düşündüğü devletlere müdahaleler ile kendi anlayışına göre bir çeşit demokrasi getirmek gibi amaçlarla hareket eden ABD, askeri güç ve topluma nüfuz etme potansiyeli bakımından bölgenin en güçlü devletleri arasındadır.

---

¹⁴⁸ Mustafa Özcan age, s. 68-69

¹⁴⁹ Yılmaz Tezkan, age, s. 25

¹⁵⁰ M. Şahin (2010). ABD-İsrail İlişkileri: Böyle Dost Düşman Başına. Ortadoğu Analiz, s. 42

ABD'nin İsrail'in kuruluşuna verdiği destek açık ve nettir ancak ABD ilk dönemlerde kendi çıkarlarını da göz önünde bulundurarak hem bölgenin petrol zengini Arap devletlerini tamamen karşısına almamak hem de Sovyet tehdidine karşı geliştirdiği politikaları sürdürmek adına ilişkileri belirli bir seviyede tutmuş fakat Süveyş krizi ve 1967 savaşından sonra tamamen İsrail yanlısı bir tutum ve dış politika sergilemiştir¹⁵¹. İsrail açısından ise ABD ilk günden itibaren en güçlü stratejik ortaklarından birisi olmuştur. Amerikan dış politikasında İsrail kadar etkili diğer ortaklar ise Kanada ve İngiltere'dir¹⁵². Ancak İsrail farklı bir noktadadır karşılıklı çıkar temelinde yürüyen bu ilişkinin en net ifadesi eski İsrail Başbakanı İzak Rabin'in “*ABD'nin İsrail'e karşı cömertliği modern tarihte eşi olmayan bir durumdur*” sözleri olmuştur¹⁵³.

İsrail ve ABD ilişkileri müttefiklikten çok öte bağlarla güçlendirilmiştir. 1947 yılında, o dönem ABD Başkanı olan Truman BM'nin Filistin topraklarını bölme planına destek vermiş ve Amerika, İsrail'i kuruluşunun hemen ardından tanıyan ilk devlet olmuştur¹⁵⁴. Arap-İsrail savaşlarından bugüne kadar süreç içerisinde ABD'nin İsrail'e hem devlet kanalı ile hem de özel şirketler aracılığı ile yaptığı yardımlar İsrail'in varlığının devamı için hayati derecede önemli olmuş askeri konuların nerdeyse tamamında ABD ve İsrail aynı noktada buluşmuştur. Örneğin 1990 Körfez savaşında Irak tarafından İsrail'e Scud füzeleri atılmış ve atılan füzeler ABD tarafından İsrail'e yerleştirilen Patriot Savunma Sistemi ile etkisiz hale getirilmiştir¹⁵⁵. ABD'nin İsrail'e desteği sadece savunma ve istihbarat alanını başını çektiği ve yıllık milyar dolarları bulan ekonomik yardım paketleri ile sınırlı değildir diplomasi noktasında da İsrail, Amerikan desteğini her zaman hissetmiştir. Örneğin; BM Genel Kurullarında ve Güvenlik Konseyi toplantılarında İsrail aleyhine sonuçlanacak çoğu kararın önüne ABD'nin oyu ile geçilmiş, hatta Arap devletleri tarafından ortaya atılan, İsrail'de gizli gizli geliştirildiği iddia edilen nükleer silah konusunun Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nda (UAEA-IAEA) tartışılması gibi konular yine ABD tarafından engellenmiştir¹⁵⁶.

---

¹⁵¹ Yılmaz Tezkan, age, s. 35

¹⁵² J. J. Mearsheimer ve S. M. Walt (2009). İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası. (Çev.) Hasan Kösebalaban, Küre Yayınları, İstanbul, s. 56

¹⁵³ Age, s. 26

¹⁵⁴ Y. Sönmez ve Ö. F. Kalaycı (2004). Filistin Çıkmazdan Çözüme, M. İbrahim Turhan (Ed.). 1990 Sonrası Dönemde Ortadoğu Barış Süreci'ne Bakış, Küre Yayınları, İstanbul, s. 51

¹⁵⁵ J. J. Mearsheimer ve S. M. Walt, s. 47

¹⁵⁶ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca age, s. 36

Harita 3.2. İsrail ve Bölge Devletleri

Kaynak: (Ankara Üniversitesi,2022)

3.2.1. Arap İsrail Savaşları ve Diplomasi

3.2.1.1. 1948 Savaşı

David Ben-Gurion'un bağımsızlık ilanından bir gün sonra yani 15 Mayıs 1948 günü Irak, Mısır, Suriye, Ürdün ve Lübnan devletlerinin orduları İsrail'e girerek savaşı başlatmıştır. Yaklaşık bir yıl süren bu savaşta Arap birlikleri Batı Şeria ve Gazze'nin bir bölümünü işgal etmiştir¹⁵⁷. Fakat sonra geri çekilmek zorunda kalan Arap kuvvetleri arasında bireysel çıkarlar ön plana çıkmış, koordinasyon eksik kalmış henüz hazır olmayan birliklerle girilen savaşta hem nitelik hem nicelik olarak daha iyi hazırlanmış İsrail birliklerine karşı başarısız olunmuştur. Başarısızlıkla sonuçlanan ilk savaşın ardından bağımsız bir Filistin Arap devleti kurulamamış, İsrail sınırları içerisinde kalan Arap vatandaşlar zorla yerlerinden edilerek mülteci durumuna düşmüş ve sınır ülkelerine göç etmek zorunda kalmıştır¹⁵⁸.

Arap-İsrail savaşlarında Arap ülkeleri arasında en dikkat çeken Mısırdır. Zira bölgenin hem diplomatik ham askeri anlamda en güçlü devletlerinin başında gelen Mısır Arap güçlerini bir araya getirmiş ve Filistin sorununa çok yönlülük kazandırmıştır¹⁵⁹. Başka bir ifadeyle Mısır kurulduğu andan itibaren İsrail'i diplomatik, askeri ve ekonomik kapasite olarak tehdit edebilecek en güçlü Arap ülkesi olmuştur. Ancak diğer bölge ülkeleri ile İsrail arasındaki ilişkiler incelendiğinde en barışçıl olanı da Mısır-İsrail ilişkileridir. 1948-1949 yıllarındaki ilk

¹⁵⁷ William L. Cleveland, age, s. 296-300

¹⁵⁸ Zeynep Sütalan, age, s.78

¹⁵⁹ Yılmaz Tezkan, age, s. 25

Arap – İsrail savaşından sonra iki ülke birbirlerinin sınırlarını kabul eden ancak daha sonra geçerliliğini kaybeden bir ateşkes anlaşması imzalamıştır. İki ülkenin diplomasi masasına oturması ise ancak Nasır döneminde olabilmiş, 1952 yılında hür subaylar darbesi ile yönetime gelen Nasır Pan Arabizm¹⁶⁰ ve Arap Sosyalizmi politikalarını yürütmüştür¹⁶¹.

Bu iki devlet 1948 yılındaki ilk savaştan kalıcı barış antlaşması imzaladıkları 1979 yılına kadar resmi olarak düşman taraflardır¹⁶². İki ülke, iki farklı dine mensup olmaları ve defalarca savaşmalarının yanı sıra komşu devletlerdir ve başta İsrail'in Mısırdan ihraç ettiği doğalgaz olmak üzere ekonomik olarak birbirlerine ihtiyaç duymakla birlikte iki ülkenin ortak güvenlik problemleri de vardır. Bu inkâr edilemez çıkar birlikteliği 1948'den beri dönem dönem aksamlara uğrayan ikili ilişkilerin tamamen kesilmesinin önündeki en büyük engeldir.

İsrail'in kuruluşunun ardından gerçekleşen ve İsraililer için zafer Araplar için hüsrarla sonuçlanan birinci Arap-İsrail savaşında İsrail karşıtı cephede yer alan devletlerden birisi de Irak'tır. Araplar arasında en güçlü orduya sahip olan Irak'ın başarısızlığının arkasında iktidar içerisindeki görüş ayrılıkları ve tutarsız dış politika adımları kadar Irak milliyetçiliği ile Arap milliyetçiliğinin çıkar farklılıkları da etkili olmuştur¹⁶³. Ürdün'ün durumu ise biraz daha farklıdır. Ürdün, Mısır gibi İsrail ile diplomatik ilişkiler kuran Arap devletleri arasındadır ve 1948 savaşının ardından İsrail ve Ürdün devletleri arasındaki diplomatik görüşmeler 3 Nisan 1949'da ateşkesin imzalanması ile sonuçlanmıştır¹⁶⁴.

Arap devletleri ortak bir düşmana karşı, tek vücut halinde, ortak hedeflerle mücadele edememelerinin cezasını asker sayısı ve teçhizat üstünlüklerine rağmen savaşı kaybederek çekmiştir¹⁶⁵. ABD'nin diplomasi sürecini yeniden başlatma çabaları sonucunda İsrail her bir Arap devleti ile ayrı ayrı ikili ateşkes antlaşmaları imzalamış ve BM tarafından Yahudiler için uygun görülen toprakların daha fazlasını almıştır¹⁶⁶. İsrail devletinin sahadaki kazanımlarının yanında bir diğer başarısı da yumuşak güç unsurlarını da etkili şekilde kullanıp, kamuoyu

---

¹⁶⁰ Pan-Arabizm, laik ve sosyalist görüşe sahip Araplar tarafından benimsenmiş bir Arap milliyetçilik akımıdır. Bu akımın ilk temsilcisi Şerif Hüseyin'dir. Pan-Arabizm milliyetçiliğinin liderliğini bir dönem Cemal Abdül Nasır üstlenmiştir.

¹⁶¹ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, s. 38

¹⁶² Z. Sütalan (2015). Explaining Cold Peace In The Middle East: The Cases Of Egyptian Israeli And Jordanian Israeli Peace Processes (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 78

¹⁶³ C. Tripp (2012). Filistin Uğruna, Eugene L. Rogan ve Avi Shlaim (Ed.). Irak ve 1948 Savaşı: Irak'taki Kargaşanın Aynası, Küre Yayınları, İstanbul, s. 176-177

¹⁶⁴ Yılmaz Tezkan, age, s. 25

¹⁶⁵ Avi Shlaim (2012). Filistin Uğruna, Eugene L. Rogan ve Avi Shlaim (Ed.). 1948'de İsrail ve Arap Koalisyonu, Küre Yayınları, İstanbul, s. 121-122

¹⁶⁶ Yılmaz Tezkan, age, s. 25

oluşturarak “güçlü Arap birliklerine karşı ezilen ve kaybedecek bir şeyi olmayan, her şeyi göze almış, vatansever Yahudiler” propagandasını herkese kabul ettirmeleri olmuştur¹⁶⁷.

3.2.1.2. 1956 Süveyş Kanalı Krizi

1948 savaşı bittiğinde ateşkes sağlanmış ancak bölgedeki tansiyon kalıcı şekilde düşürülemedi, Mısır ve İsrail arasındaki savaş hali 1956 Süveyş kanalı krizi ile tekrar başlamıştır. 1954 yılında Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır'ın diplomatik zaferi ile İngiliz birliklerinin Süveyş kanalı bölgesinden çekilmesinin ardından 1956 yılında kanal millileştirilmiş, savaştan birkaç sene sonra atılan Süveyş Kanalı millileştirme hamlesi Mısır, İsrail, Fransa, İngiltere, Sovyetler Birliği ve ABD'nin dahil olduğu uluslararası bir krize dönüşmüş ve İngiltere, Fransa ve İsrail'in de tarafı olduğu kanal harekâtı başlamıştır¹⁶⁸.

Kanalın millileştirilmesinin ardından İngiltere ve Fransa tarafından desteklenen İsrail Sina Yarımadasını işgal operasyonu başlatmış, İngiliz ve Fransız askerleri kanal bölgesini işgal etmiş ancak ABD ve Sovyetler Birliği'nin müdahalesi ile birlikler geri çekilmiştir¹⁶⁹. BM müdahalesi ile ateşkesin sağlandığı ve İsrail birliklerinin bölgeden çekilmesiyle sonuçlanan savaşın neticesi Mısır için diplomatik zafer olmuştur.

3.2.1.3. 1967 Altı Gün Savaşı

Kalıcı barışın hiçbir zaman tesis edilemediği ve sınır çatışmalarının hiçbir zaman kesilmediği bölgede üçüncü Arap-İsrail savaşı 1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı olmuştur. Süveyş krizinin ardından 1967 yılının haziran ayı geldiğinde Mısırın Sina etrafındaki hareketliliğini bir tehdit olarak algılayan İsrail'in Hava Kuvvetlerini kullanarak başlattığı saldırı İkinci Arap-İsrail savaşının da habercisi olmuştur. 1967 savaşının nedenlerinden birisi de bölgenin su kaynaklarının kullanımı sorunu olmuştur¹⁷⁰. 1966'da yapılan seçimlerle Suriye'de iktidar el değiştirmesinin ve Baas Partisi yönetiminin başlamasının ardından İsrail ile Suriye devletleri arasındaki ilişkiler giderek gerilmeye başlamış ve bu durum 1976 Arap İsrail savaşının da çıkma nedenleri arasında gösterilmiştir¹⁷¹. Altı Gün Savaşında Süveyş krizinden farklı olarak tıpkı birinci savaş gibi İsrail bölgedeki tüm Arap devletleri ile karşı karşıya gelmiştir. Savaş öncesi gerilimin ve karşılıklı tehditlerin arttığı bir dönemde o zamana kadar tarafsızlığı ile dikkat çeken, dönemin Ürdün Kralı Hüseyin Mısır ile bir savunma

---

¹⁶⁷ Avi Shlaim, age, s. 124-125

¹⁶⁸ Zeynep Sütalan, age, s. 83

¹⁶⁹ Yılmaz Tezkan, age, s. 26

¹⁷⁰ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, age, s. 38

¹⁷¹ N. Kemiksiz (2017). Filistin Sorunu. Anka Enstitüsü, s. 12

anlaşması imzalamış ve böylece İsrail'in karşısındaki yerini almıştır¹⁷². 1967 savaşına giden süreçte belirleyici bir diğer nokta Ürdün topraklarından İsrail'e yapılan saldırılar ve gerilla faaliyetleri olmuştur¹⁷³. Savaşta Ürdün silahlı kuvvetleri Mısır, Suriye ve Irak ile ortak hareket etmiştir¹⁷⁴.

Savaşın nedenleri tartışmalı ve çok çeşitlidir ancak Mısır ile bölgenin diğer devletlerinin karşılıklı savunma anlaşması imzalaması neticesinde İsrail kendisini tehdit altında hissetmiş ve proaktif bir strateji ile Arap ülkelerine karşı saldırıya geçmiştir¹⁷⁵. 5 Haziran 1967'de ani bir İsrail saldırısı ile başlayan savaş, sadece altı gün sürmüş ve Arap güçlerini hazırlıksız yakalayan İsrail savaşın ilk günlerinde Mısır hava kuvvetlerini neredeyse tamamen yok ederek Sina Yarımadasının tamamını işgal etmiştir¹⁷⁶. İsrail, Mısırın ardından Suriye ve Ürdün hava kuvvetlerini de neredeyse tamamen etkisiz hale getirmiş ve BM kararlarını hiçe sayarak Batı Şeria'nın tamamını ve Galon tepelerini işgal etmiştir¹⁷⁷.

Altı gün savaşı ile İsrail sınırlarını daha da genişletmiş, Arap mültecilerin sayısı artmış ve savaşın ardından Nasır'ın siyasi otoritesi ciddi oranda sarsılmıştır. 1967 savaşının en önemli sonuçlarından birisi Filistin sorununun liderliği noktasında gerçekleşmiş, 1967 savaşının ardından başta Yaser Arafat'ın liderlik ettiği Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) olmak üzere çeşitli Arap silahlı grupları İsrail'e karşı direnişe geçmiştir¹⁷⁸. Bu döneme kadar bölgedeki bütün Arap devletlerinin birlikte sahip çıktığı Filistin davasının temsilciliğini artık FKÖ üstlenmiştir¹⁷⁹. 1967 yılında kurulan ve hızlı bir şekilde Filistin meselesinin belirleyicisi olan FKÖ'nün Lübnan'da askeri ve siyasi yapılanmasını tamamlaması İsrail Lübnan ilişkilerinde de etkili olmuştur¹⁸⁰. Filistinli direnişçilerin özellikle 1967 savaşının ardından Lübnan topraklarındaki kamplardan İsrail'e saldırılar düzenlemesi İsrail Lübnan ilişkilerinin düzelmesinin önündeki bir diğer engel olmuştur¹⁸¹.

---

¹⁷² M. Dutak (2017). İsrail Devletinin Kuruluşundan Filistin Devletinin Kuruluşuna Kadar Arap Ülkeleri ve İsrail İlişkileri (1948-1988). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, s. 61

¹⁷³ Neşe Kemiksiz, age, s. 12

¹⁷⁴ O. Yalçın (2021). 1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekatı. Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi, 4(21), 53.

¹⁷⁵ Neşe Kemiksiz (2017). Filistin Sorunu. Anka Enstitüsü, s. 12

¹⁷⁶ Zeynep Sütalan, age, s. 87

¹⁷⁷ Yılmaz Tezkan, age, s. 26

¹⁷⁸ William L. Cleveland, age, s. 384

¹⁷⁹ Mustafa Özcan age, s. 66

¹⁸⁰ İ. C. Acar (1989). Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s. 56

¹⁸¹ Age, s. 56-57

3.2.1.4. 1973 Yom Kippur Savaşı

1973 ‘‘Yom Kippur’’¹⁸² savaşı Arapların 1967’de kaybettikleri toprakları telafi edebilmek adına yine Mısır ve Suriye liderliğinde başlatılan bir savaştır. Nasır’ın ardından Mısır’da Enver Sedat iktidara gelmiş Mısır’ı içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi iflas noktasından çıkartmak isteyen Sedat yeni politika arayışları içerisine girmiştir. Yom Kippur savaşı Mısır birliklerinin kanalın karşısına geçmesi ile 6 Ekim 1973’de başlamıştır. İlk şokun ardından toparlanan İsrail yine Askeri bir zafer kazanmış ancak bu savaş İsrail açısından diğerlerine nazaran daha sarsıcı olmuştur¹⁸³.

Savaş BM’nin ateşkes kararı ile noktalanırken Mısır küçük de olsa sahada kazandığı zaferi imzalanan ateşkes anlaşması ile masada da kabul ettirmiş ve petrol üreten Arap devletlerinin doğal kaynakları bir koz olarak kullanabilecekleri anlaşılmıştır¹⁸⁴. Bu savaşın en önemli sonuçlarından birisi de soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB arasında bağımsız bir diplomasi yürütmeye çalışan İsrail’in yönünü başta ABD olmak üzere batıya çevirmesi olmuştur¹⁸⁵. ABD ise askeri alandaki başarılarını da göz önünde bulundurarak bölgede lider devlet olacağını öngördüğü İsrail’in bu tutumunu memnuniyetle karşılamıştır.

3.2.2. Barış İçin Diplomasi

Filistin sorununun diplomatik yollarla ve barışçıl bir şekilde çözümü için ilk adım BM’nin 1947 yılında aldığı bölünme kararıyla atılmış ancak bu karar başarılı olmak bir kenara bölgeyi uzun yıllar sürecek kaotik bir ortama sürüklemiştir. 1948 savaşının ardından barış görüşmeleri Rodos adasında gerçekleşmiş ve İsrail ile her bir Arap devleti arasında ateşkes anlaşmaları imzalanmış ancak bu anlaşmalar kalıcı olamamıştır¹⁸⁶. Süveyş kanalı krizinde de diplomasi kanalı her zaman açık tutulmuştur. Mısırın millileştirdiği Süveyş kanalı için önce İngiltere, Fransa ve İsrail arasında diplomasi masasında yenir bir oyun kurulmuş sonra bu oyun işletilmiş ancak başta ABD olmaz üzere batılı devletler Süveyş kanalının işgaline izin vermemiştir. 2 Kasım 1956 tarihinde BM Genel Kurulunun aldığı kararla taraflar ateşkese ve Mısırdan çekilmeye davet edilmiş ayrıca Birleşmiş Milletler Acil Durum Gücü (BMADG-UNEF) bölgeye yerleştirilmiştir. Altı Gün Savaşlarının ardından da BM çatısı altında barış diplomasisi yürütülürken İsrail ile Arap devletleri arasında barış görüşmeleri yapılamamış,

---

¹⁸² Yahudi toplumunun en kutsal günü olan Yom Kippur, günahlardan arınma ve af dileme günüdür. Yahudiler Yom Kippur’da 25 saat oruç tutar.

¹⁸³ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, age, s. 48

¹⁸⁴ Yılmaz Tezkan, age, s. 27

¹⁸⁵ William L. Cleveland, age, s. 392

¹⁸⁶ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, age, s. 37

Arap devletleri kendi aralarındaki diplomatik etkinlikleri artırarak iletişimi güçlendirmeyi hedeflemişlerdir. Bu savaşın ardında Arap ülkelerinin bazılarında iktidar değişikliği olurken Mısırda iktidara gelen Enver Sedat olmuştur. Cumhurbaşkanı Sedat İsrail ile diplomatik ilişkileri geliştirerek resmi ziyarette bulunan ilk Arap lider olmuştur.

Yom Kippur savaşının ardından BM tarafından yürütülen barış diplomasisinde Sovyetler Birliği ve ABD de etkin rol oynamış ve tarafları ateşkese davet etmiştir. Cenevre’de gerçekleştirilen diplomatik görüşmeler sonuçsuz kalınca dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger tarafından mekik diplomasisi yolu işletilmeye başlanmış, yıllar süren diplomasi sürecinin ardından İsrail ile Arap devletleri tek tek barış antlaşması imzalamaya başlamıştır¹⁸⁷.

İsrail ve Mısır arasındaki diplomatik ilişkiler incelendiğinde şüphesiz en önemli nokta 1979 barış antlaşmasıdır çünkü Camp David İsrail devletinin bir Arap devleti ile imzaladığı ilk barış antlaşması olarak tarihe geçmiştir ve İsrail bu antlaşma uyarınca 1976’de işgal ettiği Sina Yarımadası’ndaki topraklardan çekilmiştir¹⁸⁸. İsrail tarafından Başbakan Menahem Begin ile o dönem Mısır Devlet Başkanı olan Enver Sedat tarafından imzalanan Camp David ile Mısır dolaylı olarak İsrail devletini tanımıştır¹⁸⁹. Camp David anlaşmasının ardından Mısır Filistin sorununun bir parçası olmaktan çekinmiş ve savaştan ziyade diplomasi yoluna daha fazla önem vermeye başlamıştır¹⁹⁰. Mısır ve İsrail arasındaki ilk resmi ekonomik anlaşma ise 1980 yılında imzalanmıştır¹⁹¹. Daha sonraları Enver Sedat’ın İsrail ile diplomatik ilişkiler geliştirmesi onun sonunu hazırlamış ve radikal bir grup tarafından suikastle öldürülmüştür¹⁹².

Yine İsrail ve Arap ülkeleri arasındaki barışçıl diplomatik ilişkilerin bir örneği olarak İsrail’in bir Arap devletindeki ilk büyükelçiliğini Mısırın başkenti Kahire’de 1980 yılında açması gösterilebilir. Benzer şekilde Mısır da İsrail’de büyükelçilik açan ilk Arap devleti olmuştur. Ancak Yahudiler ile Araplar arasındaki diplomatik ilişkilerin seyrinde Filistin her

---

¹⁸⁷ Age, s. 51

¹⁸⁸ Aljazeera (2011). Geçmişten günümüze İsrail-Mısır ilişkileri. [Erişim: 01.06.2022, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gecmisten-gunumuze-israil-misir-iliskileri>]

¹⁸⁹ S. Kalaycıoğlu (2018). Mısır - İsrail İlişkilerinin Bugünü, Gelecek için Umut Olabilir mi?. [Erişim: 01.06.2022, <https://www.salom.com.tr/haber/108369/misir-Israil-iliskilerinin-bugunu--gelecek-icin-umut-olabilir-mi>]

¹⁹⁰ M. Kurt (Devrim Sonrası Mısır Dış Politikası Dönüşüm Arayışından Meşruiyet Çıkmazına, İsmail Numan Telci (Ed). Mursi’den Sisi’ye Mısır-İsrail İlişkileri, SETA, Ankara, s. 68

¹⁹¹ S. Kalaycıoğlu (2018). Mısır - İsrail İlişkilerinin Bugünü, Gelecek için Umut Olabilir mi?. [Erişim: 01.06.2022, <https://www.salom.com.tr/haber/108369/misir-Israil-iliskilerinin-bugunu--gelecek-icin-umut-olabilir-mi>]

¹⁹² Aljazeera (2011). Geçmişten günümüze İsrail-Mısır ilişkileri. [Erişim: 01.06.2022, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gecmisten-gunumuze-israil-misir-iliskileri>]

zaman belirleyici rol oynamış, Sabra ve Şatila katliamı¹⁹³ ve İntifada hareketlerinin ardından Mısır büyükelçisini geri çekmiştir¹⁹⁴. Enver Sedat'ın ardından yerine Hüsnü Mübarek geçmiş, Mübarek döneminde de İsrail ve Mısır arasındaki diplomatik ilişkiler devam etmiştir. İsrail tarafında ise Mısır ile diplomatik ilişkileri güçlendirerek antlaşmalar imzalayan Başbakan İzak Rabin olmuş ve o da tıpkı Enver Sedat gibi ülkesindeki radikal gruplar tarafından öldürülmüştür.

1982 yılında İsrail'in Londra Büyükelçisinin yaralanmasını bahane ederek Lübnan'daki Filistinli kamplarına müdahale amacıyla Lübnan'ı işgal etmesinin ardından Filistinliler, Lübnanlı Müslümanlar ve Suriye askeri güçleri uzun süre karşı koymaya çalışmış ancak uzun süren savaş her iki taraftan da ciddi sayıda ölümlere yol açmıştır. Dönemin ABD Başkanı Reagan'ın çabaları ile diplomatik süreç başlamış, taraflar arasında ateşkes sağlanmış uzun süren müzakereler sonucunda 17 Mayıs 1983 tarihinde Lübnan'dan FKÖ ve İsrail güçleri de dahil bütün yabancı askerlerin çekilmesi ve muhtelif sınırlarda güvenli bölgeler kurulması yönünde antlaşma imzalanmıştır¹⁹⁵. Ancak taraflar bu antlaşmaya uzun süre riayet edememiş ve defalarca ihlal edildikten sonra geçerliliğini yitirmiştir.

İsrail ve Arap devletleri arasındaki diplomatik ilişkilerin normalleşme eğilimine girdiği bir diğer süreç de Sisi ve Netanyahu iktidarlarının olduğu dönemlerdir. 2011 yılında başlayan Arap Baharının bölgeyi sürüklediği çıkmaz, bölgedeki düzenin değişmesi ve devrimin ardından Mısırda Müslüman Kardeşlerin ve Mursi'nin iktidara gelmesi İsrail'i tedirgin etmiştir. Müslüman Kardeşlerin İsrail'i tehdit gören ve Filistin davasına sahip çıkan tutumunun aksine Sisi'nin İsrail ve batının da desteklediği iddia edilen bir darbe ile iktidara gelmesinin ardından diplomasi kanalı işletilmeye başlamış, karşılıklı elçilikler açılmış hatta Sisi ve Netanyahu BM toplantılarında ikili görüşmeler gerçekleştirmiş ve İsrail-Mısır ilişkileri normalleşme seyrine girmiştir¹⁹⁶.

İsrail ile Arap devletleri arasındaki diplomasi hem BM çatısı altında hem de ikili ve çok taraflı anlaşmalarla devam ederken Filistin sorunu da her geçen gün büyümeye ve çözülemeyecek derecede karmaşıklaşmaya devam etmektedir. Bölgeye barışı getirmek için gerçekleştirilen konferanslardan bir diğeri Madrid Konferansı olmuştur. Konferans Körfez

---

¹⁹³ Sabra ve Şatilla, Lübnan'da bulunan iki mülteci kampının isimleridir, 16 Eylül 1982'de İsrail kuvvetleri tarafından abluka altına alınan kamplara Falanjist gruplar baskınlar yapmış ve Filistin Kurtuluş Örgütü üyelerini bulmak bahanesiyle katliam yapmıştır.

¹⁹⁴ Aljazeera (2011). Geçmişten günümüze İsrail-Mısır ilişkileri. [Erişim: 01.06.2022, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gecmisten-gunumuze-israil-misir-iliskileri>]

¹⁹⁵ İrfan C. Acar, age, s.93-136

¹⁹⁶ Menderes Kurt, age, 75-83

Savaşının ardından 30 Ekim 1991 günü, Sovyetler Birliği ve ABD'nin öncülüğünde İspanya'nın başkenti Madrid'de gerçekleşmiş, konferansın en önemli katılımcısı konferansın taraflarının hemen hemen hepsiyle sorun yaşayan tek devlet olan İsrail olmuştur. Madrid konferansına Filistin halkı adına FKÖ temsilcilerinin katılması İsrail tarafından kabul edilmemiş ve Filistinli temsilciler toplantıya Ürdün heyetiyle birlikte katılmak durumunda kalmıştır¹⁹⁷. Toplantıdaki diplomasi ise ikili ve çoklu oturumlar halinde yönetilmiş, ikili görüşmeler İsrail ile ilgili Arap devleti arasında gerçekleşirken toplu görüşmelerde de ana konusunu Arap-İsrail çatışmaları oluşturmuş ve uzun süren görüşmelerden sonuç alınamamıştır.

İsrail'in başta bölgenin Arap devletleri olmak üzere pek çok Müslüman devlet tarafından meşruiyeti sorgulanan bir devlet olması sorunların çözülmesi yolundaki en büyük engel olmuştur. Madrid'de sonuç alınamamasının ardından barış arayışından vazgeçilmiş ve 1993 yılında Oslo'da gerçekleştirilen görüşmelerin ardından imzalanan "İlkeler Bildirisi" ile kendine yetebilen bir Filistin devletinin kurulması hedeflenmiş ve geçiş dönemi olarak adlandırılan ilk dönem için beş yıllık bir süre uygun görülmüştür¹⁹⁸. Ancak bu bildiri de temel problemleri çözmekte oldukça yetersiz kalmıştır.

Oslo süreci ile taraflar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü noktasında belirli aşamalar kaydedilse de kalıcı bir barışın tesisi noktasındaki görüş ayrılıkları devam etmiş ve 11 Temmuz 2000 tarihinde dönemin ABD başkanı Bill Clinton liderliğinde gerçekleştirilen ve Filistin cephesini temsilen Yaser Arafat ile İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın bir araya geldiği 2. Camp David sürecine bu ortamda gidilmiştir¹⁹⁹. Bu zirve ile ABD'nin Maryland eyaletindeki Camp David 1967 savaşının ardından Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ve İsrail Başbakanı Menahem Begin arasında gerçekleşen barış görüşmelerinin ardında ikinci defa tercih edilmiştir.

2. Camp David görüşmelerinde Yahudi yerleşimciler, İki devletin sınırları ve Filistinli mülteciler gibi pek çok sorunlu noktada ilerlemeler kaydedilse de iki taraf için de vazgeçilemez ve taviz verilemez bir yer olan Kudüs'ün statüsü noktasındaki anlaşmazlıkta hiçbir ilerleme sağlanamamış, taraflar anlaşmazlığın nedeni olarak birbirlerini suçlamış ve Başkan Bill Clinton'un görüşmelerin olumsuz sonuçlandığını açıklaması ile süreç sona ermiştir.

---

¹⁹⁷ Yunus Sönmez ve Ömer Faruk Kalaycı, age, s.52

¹⁹⁸ Age, s.56-57

¹⁹⁹ Age, s.57

3.2.3. İntifada Hareketleri ve Diplomasi

İsrailli Yahudilerin Avrupalılar tarafından maruz kaldıkları aşağılanma ve soykırım sonrası kendilerine hak olarak gördükleri ve zorla yerleştikleri Filistin topraklarında Araplara karşı takındıkları şiddet temelli tutum kendilerine çeşitli direniş örgütlerinin misillemeleri ve intifada hareketleri olarak dönmüştür²⁰⁰. Filistin halkı 1987-93 yılları arasında İsrail'e karşı ilk ayaklanma hareketini başlatmış ve bu hareket Arapçada uyanış anlamına gelen intifada olarak adlandırılmıştır²⁰¹.

28 Ekim 2000 tarihinde Ariel Sharon yanındaki İsrail polisleri ile Müslümanların kutsalı Harem-i Şerif'e girerek provokasyon gerçekleştirmiş ve ikinci intifada hareketi başlamıştır²⁰². Arap – İsrail savaşlarının ardından 2000 yılına kadar İsrail uluslararası alanda barışçıl politikalar benimsemiş, kamuoyu algısı da olumlu yönde seyretmiştir. İntifada hareketleri İsrail içinden dahi eleştirilere neden olmuştur. İsrailli insan hakları kuruluşu B'Tselem yayınladığı raporda İsrail'in işgal ettiği topraklardaki Müslüman halkı ikinci sınıf gördüğünü bu nedenle İsrail'in artık bir ırkçı ve toplumlar arasında ayırım yapan bir devlet olduğunu ifade etmiştir²⁰³.

Ancak ikinci intifada hareketlerinin ardından oluşan savaş ortamında İsrail uluslararası toplumdaki sevimli imajını kaybetmeye başlamıştır. İsrail güçlerinin Filistinlilere karşı uygulamaları zaman zaman Nazi uygulamaları ile kıyaslanmıştır. İsrail'in Filistin halkına karşı tutumu ve orantısız güç kullanımı pek çok devletin ve uluslararası kuruluşun tepki göstermesine neden olmuş ve ABD hariç pek çok devlet zaman zaman İsrail mallarını boykot kampanyaları başlatmış ve diplomatik ilişkilerini askıya alarak İsrail'in uluslararası hukuk kurallarını ihlal ettiğini vurgulayan kararlar almıştır. İsrail'in çizdiği olumsuz imaj ve uluslararası kamuoyunda yükselen tepkiler İsrail'i hızlı bir şekilde kamu diplomasisi faaliyetlerini geliştirmeye yöneltmiştir²⁰⁴.

İntifada hareketleriyle başlayan sokak olayları İsrail'in orantısız operasyonlarıyla daha da büyümüş, İslami Cihad, Hamas ve Hizbullah gibi örgütlerle mücadele etmek bahanesiyle gerçekleştirilen bu operasyonlarda çok sayıda sivil hayatını kaybetmiştir. Mahmut Abbas'ın

---

²⁰⁰ Yılmaz Tezkan, age, s.28-29

²⁰¹ Eytan Gilboa, age, s.724

²⁰² Yunus Sönmez ve Ömer Faruk Kalaycı, age, s.62

²⁰³ Anadolu Ajansı (2021). İsrailli insan hakları kuruluşu B'Tselem: İsrail'e artık 'apartheid' devleti diyebiliriz, [Erişim: 25.11.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilli-insan-haklari-kurulusu-b-tselem-israil-e-artik-apartheid-devleti-diyebiliriz/2107439>]

²⁰⁴ Eytan Gilboa, age, s.715-717

iktidara gelişi ve ılımlı tavrı ile diplomasi masası tekrar kurulmak istense de kalıcı bir çözüm ve barış sağlanamamıştır²⁰⁵.

3.3. İsrail'de Kamu Diplomasisi Gerekliliği

Filistin meselesindeki tartışmalı noktaların her biri kendi içerisinde çok yönlü ve çok aktörlü çözümlenmeler gerektirmektedir. Örneğin bölgede hali hazırda var olan enerji kaynaklarının adil kullanımı problemi sadece İsrail ve Filistin taraflarını değil bütün bölge devletlerini etkileyen ekonomik bir süreçtir aynı şekilde Filistinli mülteciler problemi de yine bu devletlere sınırı olan devletler başta olmak üzere bölge ile bağı olan her devleti etkilemektedir ve özellikle Kudüs'ün statüsünün belirlenmesi sorunu küresel ölçekte ele alınması gereken bir konudur²⁰⁶. İsrail'in bir parçası olduğu bu problemleri çözmek için hem bölgesel hem küresel diplomatik süreçler ve bu süreçlerde aktif rol alacak diplomasi kurumları gerekmektedir.

Devletleşmenin ardından çeşitli yasal düzenlemeler yapılırken İsrail dış politikasının en önemli amacı kamuoyu oluşturmak ve topluluk liderlerini etkileyerek diplomasi alanındaki gücünü artırmak olmuştur. Diğer yandan ekonomik kazanımlarını geliştirmeye dikkat eden İsrail bu kazanımları yurt içindeki ve yurt dışındaki Yahudi toplumunun karşılaştığı zorluklarla mücadele etmek için kullanmıştır. İsrail açısından özellikle topluluk liderlerini etkilemek çok önemlidir çünkü topluluklar liderlerinin görüş ve kararları ile yönlendirilir ve liderlerin İsrail'e desteği yabancı toplumların da daha rahat ikna olmasını sağlar²⁰⁷.

Filistin topraklarına yerleşen Yahudiler oluşturdukları yerleşim alanlarını yayılcı bir tutum ile mümkün olan en hızlı şekilde genişletmeye çalışmış ve işgal ettikleri veya satın aldıkları bu arazilere sadece yaşamlarını sürdürececek binalar değil toplu yaşam alanlarından kamu kurumlarına kadar pek çok yerleşim alanı yapmıştır²⁰⁸. Filistin halkının yayılcı harekete karşı gösterdiği direniş İsrail devleti tarafından güç kullanılarak ortadan kaldırılmak istenmiş, gün geçtikçe bu durumun uluslararası camiada daha fazla yer alması ve ortaya çıkan görüntülerin yarattığı psikolojik tahribat Yahudi devlet yöneticilerini güç kullanımını kısıtlamaya ve olumlu algı yaratmak için çabalar aramaya itmiştir. İsrail yerleşim alanlarını genişlettikçe Filistinlilerin direnişi ile karşılaşmış, bu direnişi kırmak için sert güç kullanımına

---

²⁰⁵ Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, age, s. 51

²⁰⁶ Yunus Sönmez ve Ömer. Faruk Kalaycı, age, s.49

²⁰⁷ World Union of Jewish Students (2002). The Principles of Israel Advocacy. World Union of Jewish Students, s. 3-5

²⁰⁸ B. Yücel (2012). Siyasi Coğrafya Açısından Filistin Sorunu. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 127

yani askeri müdahalelere başvurmadan da çekinmemiştir. Ancak uluslararası toplumdan aldığı desteği sürdürebilmek adına yarattığı suni olumlu algıyı devam ettirmek zorunda olan İsrail gün geçtikçe askeri güç kullanımını azaltarak yumuşak güç kullanımına ve kamu diplomasisi faaliyetlerine verdiği önemi arttırmıştır²⁰⁹.

Her ne kadar kamu diplomasisi ortaya çıkış yeri açısından batılı bir kavram olsa da artık batı toplumlarının sınırlarını aşmış dünyanın geneline yayılmıştır. İsrail devleti batıdan uzakta Ortadoğu'da oluşu halde kamu diplomasisi kullanımına gösterdiği önem sayesinde devletlerin yumuşak güç kullanımlarına verdiği ehemmiyet noktasında özel bir yerdedir. Kamu diplomasisinin temelinde yatan ulusal ve uluslararası kitleleri etkileme gücü İsrail tarafından bir devlet stratejisi olarak hayata geçirilmiş ve bu manipülasyon resmi kanallarla da desteklenmiştir²¹⁰.

İsrail'in kurulduğu yıllarda bölgenin Arap devletleriyle diplomatik ilişkiler kurabilmesi zaten mümkün olmamış, 1948 savaşı, 1956 Süveyş kanalı krizi, 1967 Altı Gün Savaşları, 1973 Yom Kippur Savaşı ve 1978 – 2000 ve sonraki İntifada hareketleri başta olmak üzere bölgede çatışma durumu devam etmiştir²¹¹. Özellikle Ben-Gurion döneminde İsrail başta Hamas gibi örgütlere karşı sert güç kullanımı üzerine bir politika yürütmüş ve kendisine karşı yapılan saldırılara orantısız karşılıklar vererek İsrail'in caydırıcı gücünü tüm dünyaya göstermek istemiştir²¹². Ancak terörle mücadele başlığı altında Filistin halkına karşı uygulanan orantısız güç tüm dünyanın dikkatini çekmiş, İsrail tepkileri azaltmak adına planlı bir kamu diplomasisi yürüterek kendisini haklı göstermenin yollarını aramıştır. İsrail Arap devletleri ile girdiği savaşlarda başarılı olsa da dünya kamuoyunun büyük kısmı İsrail'i haklı görmemiş, barış operasyonu olarak tanımlanan askeri müdahaleler dünya kamuoyuna işgal olarak yansımıştır²¹³.

İster klasik diplomatik toplantılarda ister yumuşak güç unsurunun ön plana çıktığı kamu diplomasisi faaliyetlerinde olsun İsrail'in en önemli diplomatik gücü İsrail toprakları dışında yaşayan Yahudilerin lobicilik faaliyetleri olmuş ve başta ABD olmak üzere çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren bu lobiler neredeyse bir ulus devletin ulaşamayacağı oranda diplomatik yetkinliği ulaşmıştır. Dünyadaki Yahudi nüfusun pek çoğu İsrail dışında çeşitli ülkelerde

---

²⁰⁹ M. Müller (2017). The World According to Israeli Newspapers: Representations of International Involvement in the Israeli-Palestinian Conflict. Frank and Timme Publishing, s. 79-80.

²¹⁰ M. Aouragh (2016). Hasbara 2.0: Israel's Public Diplomacy in the Digital Age. Middle East Critique, 1(2), 274.

²¹¹ BBC, age.

²¹² William L. Cleveland, age, s. 392

²¹³ E. Gilboa (2006). Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. Israel Affairs, s.722

yaşamaktadır bu durumda olanlara ‘‘diaspora Yahudileri’ denilmektedir ve bu vatandaşlar buldukları ülkenin siyasal hayatına aktif lobcilik faaliyetleri ile katılmaktadır. Yahudi lobciliğinin zirve noktası tartışmasız ABD kongresidir.

İsrail, devletin resmi kamu diplomasisi kurumlarının yanı sıra yurt dışındaki diaspora Yahudilerinin de desteğiyle kendisini dünyaya anlatma çabalarına hız vermiş, bu süreçte en önemli katkıyı kitle iletişim araçları aracılığı ile yürüttüğü kamu diplomasisi ve yumuşak güç faaliyetlerinden almıştır. Kamu diplomasisi uygulamalarının geniş halk kitlelerine yayılması için kullanılan araçlar içerisinde konvansiyonel medya ve sosyal medya araçları şüphesiz en güçlüleri olmuş, medya devlet politikasının ve propaganda mesajlarının iletilmesinde aktif bir şekilde kullanılmıştır. İsrail’in medya ve kitle iletişim araçlarını kullanmadaki başarısının arkasında ABD’deki Yahudi medya patronlarından aldığı güç yer almış ve lobilerin etkileme gücü medya şirketleri aracılığıyla daha da etkili hale gelmiştir²¹⁴.

İsrail’in askeri güç kullanımını sınırlayarak kamu diplomasisi faaliyetlerini ön plana çıkarmaya başlaması Filistinlilerin haklı direnişlerine karşı gösterdikleri acımasız tutumun ardından dünyadan gelen tepkiler ile hızlanmıştır. Örneğin 2014 yılında İsrail askerleri tarafından Filistinlilere karşı Gazze Şeridinde 49 günlük bir operasyon düzenlenmiş, yaklaşık 2000 sivil Filistinlinin ölmesi ile sonuçlanan olaylar ardından neredeyse 500.000 kişi ise yerlerinden edilmiştir. Ölen, yaralanan ve yerlerinden edilen insanların içinde kadın ve çocuklarında olduğu düşünüldüğünde sonuç vahimdir. İsrail’in bu hareketinin acı sonuçları neredeyse tüm dünyada konvansiyonel medya (radyo, televizyon, gazete) ve giderek gelişen İnternet araçları (Twitter, Facebook, Youtube vb.) ile yayılmış ve büyük tepki ile karşılanmıştır²¹⁵.

İsrail içeride ve dışarıda milli bir bilinç oluşturmak için uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetleri sırasında müzik, spor, eğitim alanlarını da aktif olarak kullanmış bu alanlarda faaliyet gösteren İsrail senfoni orkestrası, basketbol takımı ve Kudüs İbrani Üniversitesi ‘‘İsrailli’’ kimliğini dünyaya aktarmada kullanılan önemli araçlar arasında gösterilmiştir²¹⁶. Eğitim özelinde ise durum biraz farklıdır Yahudi öğrenciler çocukluktan itibaren dünyanın neresinde olursa olsun İsrail devlet politikalarını savunucusu olarak yetiştirilmiştir²¹⁷. Başta ABD olmak üzere pek çok ülkede İsrail’in resmi eğitim kurumları bulunur bu okullarda eğitim

---

²¹⁴ J. J. Mearsheimer ve S. M. Walt, age, s.206

²¹⁵ Miriyam Aouragh, agm, s.2

²¹⁶ William L. Cleveland, age, s.388-389

²¹⁷ World Union of Jewish Students, age, s.3

gören gençlere Suriye, Kudüs, Gazze gibi uluslararası kamuoyunca tartışmalı yerler gezdirilerek buralardaki İsrail hakimiyetini vurgu yapılır.

Bahse konu eğitim kuramları insani yardım kuruluşlarından mahkemelere kadar pek çok alanda açıkça propaganda amaçlı geziler düzenlemektedir, eğitim kurumlarının faaliyetlerine katılan çok sayıda üst düzey askeri yetkili ve bürokrat hatta akademisyenler tarafından öğrencilere İsrail karşıtı görüşlere nasıl cevap vermeleri gerektiği ve diğer öğrenci hareketlilikleri ile iletişime geçerek onlara İsrail'i nasıl tanıtmaları gerektiği hakkında eğitimler verilmektedir²¹⁸. Böylece gençlerin gelecekte yürütülecek kamu diplomasisi faaliyetlerini şimdiden benimsemesi ve oluşturulan olumlu algının sürekliliği hedeflenmektedir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, bugün İsrail'in kamu diplomasisi araçlarına daha çok önem vermesi klasik diplomasi araçlarından vazgeçtiği anlamına gelmemelidir hatta kamu diplomasisi uygulamalarını bölge ülkeleri ile yürüttüğü klasik diplomatik ilişkilerle desteklemektedir. İsrail kamu diplomasisinde olduğu kadar klasik diplomasi masasında da hâlâ çok güçlü bir devlettir. Ancak aradan geçen savaş, çatışma ve anlaşmazlık dolu süreç içerisinde Arap-İsrail sorunu sadece iki cephe arasında ve bir masada çözülebilecek bir mesele olmaktan çok uzaklaşmış, tarafların uzlaşmadan uzak tutumları hem bölge hem de dünya barışını tehdit edecek seviyelere gelmiştir.

---

²¹⁸ Hasbara Fellowships (2020). About The Israel Training Program [Erişim: 01.06.2022, <http://hasbarafellowships.org/israelprogram>]

4. İSRAİL'DE KAMU DİPLOMASİSİNİN DİJİTAL DİPLOMASİYE DÖNÜŞÜMÜ

4.1. İsrail'de Kamu Diplomasisi ve Hasbara Kurumu

İsrail kuruluşundan itibaren Dışişleri Bakanlığı öncülüğünde diplomasi faaliyetlerine başlamış aynı zamanda da uluslararası kamuoyu oluşturma çalışmalarına hız vermiştir. Dışişleri Bakanlığı gibi diğer resmî kurumlarını da hızla işler hale getiren İsrail uluslararası sisteme mümkün olduğu kadar erken dâhil olmaya çalışmış ve kuruluşundan iki, meclisinin açılışından bir yıl sonra dünyadaki bütün Yahudilerin İsrail'e dönmesinin önünü açan bir "Dönüş Yasası" çıkarmıştır. 1952 yılında meclis tarafından bütün Yahudi göçmenlere ve belirli bir süredir İsrail'de yerleşik olan Araplara İsrail vatandaşlığı hakkı tanımış, ancak İsrail vatandaşı olan Araplar seyahat ve yerleşim izni almak gibi belirli kısıtlamalara tabi tutulmuştur²¹⁹. Artık tüm kurumları ile bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesinde yerini alan İsrail Devlet'inin uluslararası arenada yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri dönüş yasasını uluslararası camiaya anlatmakla başlamış ve giderek hızlanmıştır.

Önceki bölümlerde incelenen, İsrail'in hem ana öznesi hem de en önemli parçası olduğu ve artık küresel ölçekli sonuçları olan problemlerin çözüme kavuşturulabilmesi için hem bölgesel hem küresel diplomatik süreçler ve bu süreçlerde aktif rol alacak kamu diplomasisi kurumları gerekmektedir. Kamu diplomasi kurumları aynı zamanda devletlerin uluslararası ilişkilerin aktörleri ile etkileşimlerini düzenleyen kurumlar olduğuna göre bir devletin Dışişleri Bakanlığı bu kurumların başında gelmektedir. İsrail devletinin bağımsızlığını ilan etmesinin ardından 14 Mayıs 1948 günü İsrail Dışişleri Bakanlığı (IMFA) resmi olarak faaliyetlerine başlamıştır. Açıldığında diplomasi faaliyetlerini yürütecek memuru dahi bulunmayan İsrail Dışişleri Bakanlığı konsolosluklara ve elçiliklere atama yapacak personel bulmakta güçlük çekmiş ancak zamanla yurt içinde ve özellikle yurt dışında kadrolaşarak etki alanını genişletmiştir²²⁰.

Çeşitli amaçlarla Filistin topraklarına yerleşerek kendilerine bir bağımsız devlet kuran İsraililerin bölgede var olma mücadelesi ilk günden beri kanlı olmuş bugün de devam eden çatışma ortamı içerisinde İsrail kendisini dünyaya anlatmanın yollarını kamu diplomasi araçlarını kullanarak aramıştır. İsraililer başta olmak üzere dünyadaki Yahudi toplumu özellikle 2. Dünya Savaşı'nda uğradıkları soykırım sonrası toplu olarak bir devlet çatısı altında

²¹⁹ William L. Cleveland, age, s. 387-388

²²⁰ M. Yegar (2010). the Origins of Israel's Diplomacy [Erişim: 05.01.2023: https://www.sharett.org.il/cgi-webaxy/sal/sal.pl?lang=en&ID=880900_sharett_new&act=show&dbid=articles_eng&dataid=1]

yaşamaları gerektiğini dünyaya anlatmış “dışlanmış, soykırıma uğramış ve yurtsuz” imajını yaymak için propaganda faaliyetlerine başlamış ve bu faaliyetler için “Hasbara” kavramını kullanmıştır. Hasbara politikaları ile İsrail, girdiği savaşları kazansa bile intifada hareketleri ile ciddi zararlar gören uluslararası imajını düzeltmeyi ve askeri egemenliğinin yanında kamuoyunun bakış açısını da istediği gibi yönlendirmeyi hedeflemiştir²²¹. Zira bir kısım İsrail vatandaşına göre İsrail devletine özellikle Müslüman halklar tarafından antipati ile yaklaşılmasının nedeni sahada gerçekleştirilen uygulamaların yanlışlığı değil bu uygulamaların uluslararası kamuoyuna anlatılmasında yaşanan aksaklıktır. Bu nedenle özellikle son dönemde İsrail en az sahada olduğu kadar masada da güçlü olmaya özen göstermektedir.

Hemen her devlet ulusal ve uluslararası çıkarlarını korumak adına çeşitli faaliyetlerde bulunur ve doğrudan veya dolaylı yollarla desteklenen kuruluşlarla da bu faaliyetlerin hayata geçirilmesi için çaba sarf eder. İsrail’de bu politika destekleyici kuruluşların tamamına “Hasbara” denmiş, Hasbara uygulamaları düzenli bir şekilde başta devlet kurumları olmak üzere sivil toplum kuruluşları ve diaspora Yahudileri tarafından desteklenerek “Ulusal Hasbara Forumu” oluşturulmuştur²²². Böylece İsrail dünya üzerinde kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmesi ve denetlemesi adına resmî kurumları bulunan birkaç devletten birisi haline gelmiştir. İsrail Dışişleri Bakanlığı Hasbara politikalarının en üstüne uluslararası kamuoyunda istedikleri gibi bir İsrail algısı oluşturmayı hedefleyen “İsrail markası” yaratmak ve geçmişten gelen antisemitizm faaliyetlerinin artık İsrail devleti üzerinden yürütüldüğü algısını yaymak olmuştur²²³.

İbranicede aydınlatma kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaya başlanan Hasbara’nın aynı zamanda dini karşılığının olması bu kavramın seçilmesinin tesadüf olmadığını göstermektedir. İsrail devleti kurulduktan sonra yürüttüğü tüm diplomasi faaliyetleri Hasbara kurumları altında toplanmış, zamanla Hasbara, kamu diplomasisi faaliyetlerinin tamamını ifade etmeye başlamıştır. Hasbara başlığı altında olmasa da günümüzde de varlığını sürdüren bu kurumların işlevleri artık “Kamu diplomasisi kurumları” olarak tanımlanmıştır²²⁴. İsrail’in

---

²²¹ J. Dart (2016). Brand Israel: hasbara and Israeli sport. *Sport in Society*. 5.

²²² Y. E. Yılmaz (2017). Kamu Diplomasisi ve Hasbara. [Erişim: 10.10.2021, <http://ankaenstitusu.com/kamu-diplomasisi-ve-hasbara/>]

²²³ J. Dart age s.6

²²⁴ A. G. Ateş ve M. Ekşi (2020). Hasbara Anlayışı Çerçevesinden İsrail’in Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3(2), 73-74.

dış politikasını ve savunduğu tezleri açıklamak için kullanılan bir çatı kavram olan Hasbara bir süre sonra işlerliğini yitirmiş Kamu diplomasisi İsrail Devleti'nin her kurumuna yayılmıştır²²⁵.

4.2. Hasbara Kurumu'nda Dönüşüm

Hasbara resmi bir kurum olarak uzun yıllar Kamu Diplomasisi ve Diaspora Bakanlığı altında Faaliyet göstermiştir. Bilim, teknoloji ve Ar-ge alanlarına yatırımlar yapan İsrail Hasbara çatısı altında yürütülen faaliyetleri devletin her kurumuna ve dijital alanlar başta olmak üzere sosyal hayatın her alanına yayılmış ve İsrail imajının korunması bir devlet politikası haline gelmiştir. Kamu diplomasisinin devletin ve sivil toplumun tümüne yayılmasının ardından bütün kamu diplomasisi faaliyetlerinin tek çatı altından yürütülmesi gittikçe zor hale gelmiş ve resmi Hasbara kurumu kaldırılmıştır. Eytan Gilboa tek bir kuruma bağlı şekilde yönetilen bir Hasbara kurumunun işlerliğini yitirmesinin üç nedeni olduğunu vurgulamıştır. Bunlar; İsrail'deki hükümetin Hasbarayı dış politikanın temel taşı olarak görmemesi, Hasbara kurumunun sürdürülebilirliği için yeterli maddi kaynak ve bütçenin sağlanamaması ve Arap coğrafyası tarafından gelen karşı diplomasi faaliyetlerinde Hasbara kurumunun yeteri kadar desteklenmemesidir²²⁶.

İsrail Hasbara kurumunun kaldırılmasının ardından farklı kurumlarla diplomatik faaliyetlerini ilerletirken bazı kurumlar yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetlerine özel önem atfetmiştir. Çalışmanın ana örnekleme olan İsrail Dışişleri Bakanlığı, ülkesini dışarıda temsil etme görevini yerine getirirken kamu diplomasisinin her aracını büyük bir dikkatle kullanmış ve özellikle de dijital diplomasiinin dünyadaki en iyi örneklerini sergilemiştir. İsrail Dışişleri Bakanlığının dijital diplomasi faaliyetleri aşağıdaki bölümlerde incelenmiştir. İsrail'de kamu diplomasisi ve dijital diplomasiinin kullanılması noktasında önde gelen diğer kurumlar Başbakanlık ofisi, İsrail Savunma Bakanlığı, Turizm ve Kültür Bakanlığı ve Yahudi Ajansıdır²²⁷. Yahudi lobisinin en güçlü olduğu ülkelerin başında gelen ABD'de ise Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC) pek çok politika ile birlikte yürüttüğü İran karşıtı kamu diplomasi faaliyetleri ile etkili olmaktadır²²⁸.

İsrail kamu diplomasisi, dijital diplomasiye evrildikçe sosyal medya araçlarına gittikçe daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Yeni İsrail kamu diplomasisinin yani İsrail dijital

---

²²⁵ K. Sağdıç (2017). Kamu Diplomasisi ve Hasbara [Erişim: 15.03.2023, <http://ankaenstitusu.com/kamu-diplomasisi-ve-hasbara/>]

²²⁶ J. Dart Age, s.6

²²⁷ Age, s.6

²²⁸ M. Özgür (2016). AIPAC'ın Amerikan Dış Politikasını ve İran Nükleer Müzakerelerini Etkileme Siyaseti. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. S.127 16(2)

diplomasisinin önde gelen kurumlarından biri (IDF) İsrail Savunma Kuvvetleri'dir. IDF dijital diplomasi konusunda çağın gerekliliklerine oldukça başarılı şekilde ayak uydurmaktadır. Dışişleri Bakanlığı kadar aktif olmasa da dijital diplomasi yöntemlerini aktif olarak kullanan IDF ülkesini kara, hava veya denizden gelebilecek her türlü tehdit karşısında korurken aynı zamanda da dijital ortamda kamu diplomasisi faaliyetlerine olumlu katkıda bulunmayı hedeflemektedir. İsrail Savunma Kuvvetlerinin resmî Twitter hesabı @IDF 3 Ocak 2009'da açılmıştır. 7 dilde faaliyet gösteren ve farklı ülkelerden 1.5 milyondan fazla takipçisi bulunan IDF günde ortalama 2 tweet atmaktadır²²⁹. Özel günlerde ve durumlarda ise IDF'in Twitter diplomasisi çok daha aktif hale gelmektedir. Örneğin Gazze'de karşılıklı ateşkesin ilan edilmesinin ardından Gazze tarafından gelen roketlerle ateşkes bozulunca aynı hesaptan 14 Kasım 2019 günü bir günde 32 tweet atılmıştır²³⁰. İsrail Savunma Bakanlığı resmi Twitter hesabı aracılığıyla yürüttüğü dijital diplomasisinin yanında aynı platformu güncel operasyon bilgilerini paylaşmak için de kullanmaktadır.

Şekil 4. 1. İsrail Savunma Kuvvetleri Twitter Diplomasisi Örneği

Kaynak: (İsrail Savunma Kuvvetleri, Twitter, 2019)

²²⁹ Israel Defense Forces (2022). [Erişim: 21.10.2022, <https://twitter.com/IDF/status/1392652241509789697>]

²³⁰ Twitonomy (2023). İsrail Savunma Güçleri Tweet analizi, [Erişim: 08.01.2023, <https://www.twitonomy.com/profile.php?sn=IDF>]

Israel Defense Forces @IDF · Apr 7

The IDF struck targets including terrorist infrastructures belonging to Hamas in southern Lebanon.

The IDF will not allow the Hamas terrorist organization to operate from within Lebanon & hold the state of Lebanon responsible for every directed fire emanating from its territory.

405 660 2,343 365K

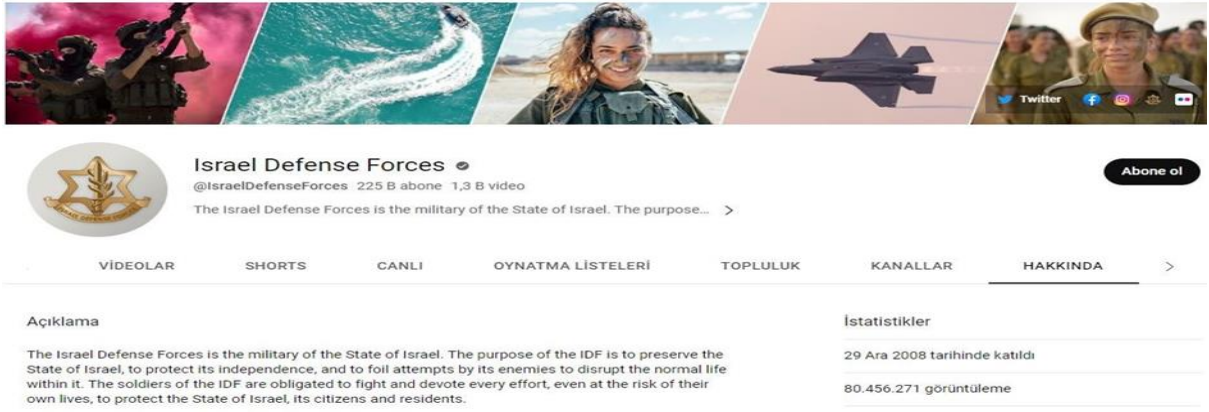
Şekil 4. 2. İsrail Savunma Kuvvetlerinin Operasyon Bilgisi Paylaşımı

Kaynak: (İsrail Savunma Bakanlığı, Twitter, 2023)

İsrail Savunma Kuvvetleri 21. Yüzyılın en önemli dijital araçlarından olan ve dijital diplomasi yöntemleri ile kamu diplomasisi faaliyetlerinin desteklenmesinde öncü uygulamalardan olan Youtube’u etkin şekilde kullanmaktadır. 29 Aralık 2008 resmi Youtube kanalın kuran IDF kanalın künyesine “İsrail Devletini, bağımsızlığını, askerlerini ve vatandaşlarını korumak amacıyla hayatları pahasına savaşır ve her türlü mücadeleyi gösterir” yazarak amaçlarını bu platformdan da ilan etmektedir. Toplam 80 milyondan fazla görüntülenmeye sahip kanal İsrail dijital diplomasisinin en önemli araçları arasındadır²³¹.

Sık sık tatbikatların ve gerçek operasyon görüntülerinin paylaşıldığı kanalda Hamas, İslami Cihad ve benzeri örgütlere karşı alınan önlemler, ülke içerisinde ve dışarıda gerçekleştirilen özel operasyonlardan özel görüntüler, sivil korumaya yönelik eğitim videoları, İsrail Savunma Kuvvetlerinin yeni hedefleri, farklı ülkelerden İsrail’e gelen Devlet Başkanlarının ve Bakanların karşılanma görüntüleri ve benzeri görüntüler paylaşmaktadır. Bu paylaşımlarda asıl amaç İsrail’in uluslararası haberlerde görüldüğünün aksine güvenli bir yer olduğu imajını yansıtmaktır.

²³¹ Israel Defense Forces (2023). [Erişim: 10.04.2023, <https://www.youtube.com/@IsraelDefenseForces/about>]

Şekil 4 3. İsrail Savunma Kuvvetleri resmi Youtube kanalı

Kaynak: (İsrail Savunma Kuvvetleri resmi Youtube kanalı, 2023)

İsrail devletinin her kurumu Hamas, Hizbullah, İslami Cihad ve diğer örgütlere karşı her alanda mücadele etmektedir. Savunma kuvvetleri tarafından 31 Ekim 2022 tarihinde yapılan bir sosyal medya paylaşımı ile bir kostüm etiketi paylaşarak, Hamas örgüt üyesini tasvir ederken “İsrail’den nefret eden, antisemitist fikirlere sahip, insan haklarını hiçe sayan, silahı, kar maskesi ve kurşungeçirmez yelegeği olan bir terörist” ifadelerinin yer aldığı bir görsel kullanmıştır.

Şekil 4 4. İsrail Savunma Kuvvetlerinin Hamas Paylaşımı

Kaynak: (İsrail Savunma Kuvvetleri, 2022)

İsrail Savunma Kuvvetleri, 2022'nin son günü çok etkili bir Twitter paylaşımı yaparak silahlı gruplar tarafından Gazze ve çevresinden 2022 yılı boyunca düzenlenen saldırıları özetlemiş ve hazırlanan görselde 1162'den fazla roket atıldığını ve bu roketlerin % 97'sinin demir kubbe hava savunma sistemi sayesinde etkisiz hale getirilmesinin yanı sıra yapılan saldırılara dair pek çok bilgiyi açıklamıştır. Burada sosyal medyanın hem kamu diplomasisi hem de toplumu bilgilendirme işlevleri aynı anda kullanılmıştır.

Şekil 4. 5. 2022 Yılında İsrail'e Atılan Roketler

Kaynak: (İsrail Savunma Güçleri, 2022)

4. 3. İsrail Dışışleri Bakanlığı'nın Dijital Diplomasi Faaliyetleri

Yahudi yerleşimciler, hak sahibi olduklarına inandıkları topraklara dönmeye başlamalarından devlet kurdukları tarihe kadar Kudüs ve çevresinin yaşayan Arap toplumu tarafından istenmemiş ve çatışma kaçınılmaz olmuştur. Bu yerleşimlerin meşruluğu tartışmalı da olsa İsrail devletinin kurulmasının ardından durum daha da kötüye gitmiş ve bölge yıllar içerisinde çok defa savaflara sahne olmuştur. Din ve uluslararası hukuk temelli çatışmaların dışında İsrail bu bölgede ekonomik gelişmişliği, caydırıcı askeri gücü ve teknolojik ilerlemeleriyle dikkat çekmekte ve kamu diplomasisi ile uluslararası kamuoyunu arkasına alarak varlığını sürdürmeyi hedeflemektedir. Ancak son dönemde küresel ölçekte kamu diplomasisindeki dönüşüm ve dijitalleşme İsrail kamu diplomasisini de etkilemiş tıpkı klasik diplomasiden kamu diplomasisine geçişte olduğu gibi kamu diplomasisinin dijitalleşmesinde ya da başka bir ifade ile dijital diplomaside de İsrail Dışışleri Bakanlığı öncü olmuştur.

İsrail'in kuruluşunun ardından başta İsrail Dışışleri Bakanlığı olmak üzere pek çok resmi kurum İsrail Devletinin ve halkının haklarını her sahada ve masada korumak üzere faaliyete geçmiş, teknolojinin etki seviyesinin artmasıyla da bu kurumlar dijital ortamda da aynı amaçlar doğrultusunda faaliyetler göstermişlerdir. 21. Yüzyılda bilgiye ulaşma hızı, etkileşim ve iletişimin kolaylığı, teknolojinin kolaylığı ve siyasal konuların çekiciliği birlikte düşünüldüğünde artık günlük hayatın çevrimiçi alanın dışında yaşanabilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bu sebeple tüm dünyada dışışleri bakanlıkları başta olmak üzere devlet kurumları yerel ve global etki alanlarını genişletmek için dijital alana daha fazla önem vermeye ve sosyal medya platformlarında resmi hesaplar oluşturmaya başlamıştır. Devlet kurumlarının yanı sıra özel kuruluşlarda devletin belirlediği dış politikalara destek olarak kamu diplomasisi faaliyetlerine katılınca dijital diplomasi gelişmiş, dijital platformlar yatırım araçlarından BM toplantılarına kadar çok geniş bir alanı etkiler olmuştur. İsrail'de bu kurumların başında Dışışleri Bakanlığı ve ona bağlı kurumlar, Mossad ve İsrail Savunma Kuvvetleri gelmektedir.

İsrail askeri operasyonlarının nedenini bölgedeki silahlı örgütler ve bunların antisemitist hareketlerine bir karşılık olarak açıklamaktadır ancak İsrail operasyonlarının şiddeti farklı açıklamalara da ihtiyaç duymaktadır. Örneğin 2006 yaz yağmuru operasyonunu Hamas çeşitli medya organlarına yansıtarak dünya kamuoyunun dikkatini çekmiş uluslararası kamuoyunda kendisine yöneltilen eleştirilerin arttığını gören İsrail bu tarihten operasyon dönemlerinde gazetecilerin Gazze ve çevresine girmesini yasaklamış ve medya organlarına sadece kendi personelleri tarafından çekilen görselleri servis etmiştir. Ancak her ne kadar İsrail operasyonların barışçıl amaçlarla ve sadece terörist gruplara karşı yapıldığını savunsa da özenle

seçilmiş görsellerle yarattığı manipülatif algı çok geçmeden BM İnsan Hakları Konseyinin raporları ile çürütülmüştür²³².

İsrail’de Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere neredeyse her resmi kurumun Twitter, Instagram, Facebook, Youtube hesapları bulunmakta ve bu hesaplar profesyonel şekilde dijital kamu diplomasisi aracı olarak kullanılmaktadır. İsrail Dışişleri Bakanlığı da 2009 yılından bu yana sosyal medya platformlarının tamamında çok sayıda resmi hesap oluşturarak ve her dilde yayın yaparak üç ana hedef üzerine yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki hem bölgede hem de dünyada İsrail devletinin dış politikalarının kamuoyu algısını şekillendirmek, ikinci hedef hem normal zamanlarda hem de kriz dönemlerde İsrail’in imajını yönetmek ve üçüncüsü ise daha spesifik bir hedef olan sosyal medyadaki antisemitizm dalgasını durdurma²³³. İsrail Dışişleri Bakanlığı dijital kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmesi için dışişleri bakanlığına bağlı bir Dijital Diplomasi Bürosu oluşturmuştur.

Her devlet uluslararası ilişkilerini diplomasi yöntemleri ile yürütür ancak İsrail için bu durum biraz daha farklıdır. İsrail, varlığını meşru bir zemine oturtmak ve dünyaya bunu kabul ettirmek durumundadır. Bu nedenle klasik diplomasi yöntemleri bir noktada tıkanmakta dünyanın algısını tamamen değiştirmek gerekmektedir. Ayrıca halk tarafından başlatılan intifada hareketlerine karşı İsrail polisinin kullandığı orantısız güç İsrail devletine bakış açısını küresel ölçekte olumsuz etkilemiştir. Bu gerekliliğin farkında olan İsrail kurumları kamuoyu oluşturma ve algıları olumluya çevirmek için sert güç uygulamalarını azaltarak yumuşak güç faaliyetlerine, yumuşak gücün bir aracı olan ve 1965’de Edmund Gullion tarafından kamu diplomasisi olarak tanımlanan imaj yaratma faaliyetlerine gereken önemi vermiş ve bu alanda kendisini geliştirmiştir²³⁴. Öyle ki kamu diplomasisi için önce resmî kurumlar kurmuş ve bu kurumları “Hasbara” başlığı altında toplamış, ardından bu kurumları bir bakanlık altında birleştirmiştir.

Bir süre sonra Hasbara kurumu tamamen kaldırılarak İsrail kamu diplomasisi devletin ilgili kurumlarına yayılmış ve çok daha etkili kullanılmaya başlanmıştır. Her kurumun kamu diplomasisi yürütecek kadroları oluşmuş, bu kadrolar İsrail’in hem ülke içinde hem uluslararası kamuoyu nezdinde olumlu algı oluşturmak amacıyla topluluk liderlerinden dış politika belirleyicilere kadar herkesi etkilemeye çalışmıştır. Sınırlı nüfusa sahip olan İsrail gençlerini

²³² P. Ö. Cankara ve Y. Cankara (2021). Dijital Teknoloji Çağında İsrail Savunma Güçlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri: Twitter Paylaşımları Örneği. İnsan ve Toplum Dergisi, s.146

²³³ The Jerusalem Post (2022). Digital diplomacy: managing Israel's image on social media. [Erişim: 08.01.2023, <https://www.jpost.com/diaspora/antisemitism/article-691906>]

²³⁴ P. Ö. Cankara ve Y. Cankara, Age s.143.

birer diplomat gibi yetiştirmiş kamu diplomasisini gençlere yaymak için çeşitli kurumlar kurulmuştur. Kamu diplomasisine katkı sunmak için kurulan kurumlar sadece devlet kurumları değildir çok sayıda sivil toplum örgütü de İsrail kamu diplomasisinin bir parçası olarak bu tarz faaliyetlerde bulunmaktadır. Örneğin: 2001 yılında “adil, dengeli ve özgür” sloganıyla kurulan “Israel21c” platformu genç dijital diplomatlar yetiştirmeyi hedeflemiş, çeşitli programlarla İsrail kamu diplomasisine katkı sağlayacak gençleri bir araya getirmiş ve onları birer dijital diplomat olarak yetiştirmiştir²³⁵.

İsrail’in kamu diplomasisine, dijital diplomasi araçlarına ve sosyal medya kullanımına verdiği önemi gösteren en net örneklerden birisi de 2012 yılında Haifa Üniversitesi tarafından açılan ve bugüne kadar gelişerek devam eden “Ambassadors Online” isimli yüksek lisans programının kurulmasıdır²³⁶. Haife Üniversitesindeki bu master programı ile uzmanlaşmış dijital diplomatların yetiştirilerek kamu diplomasisine katkı sunmaları hedeflenmiştir.

30-31 Mart 2016 tarihinde İsrail Dışişleri Bakanlığı “Dijital Diplomasi Konferansı” düzenleyerek diplomasideki dijitalleşmeyi bir adım öteye taşımıştır²³⁷. İsrail Dışişleri Bakanlığı ve Tel Aviv Üniversitesi iş birliği ile düzenlenen ve ilk dijital diplomasi konferansı olma özelliğine sahip etkinliğe farklı ülkelerden yaklaşık 50 diplomat katılmış, Tel Aviv Üniversitesinden Dr. Ilan Manor tarafından İsrail devleti ve sivil toplum kuruluşları tarafından dijital diplomasinin kullanımı ile ilgili konferansta üzerinde durulan konular aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır²³⁸.

- Dışişleri Bakanlığı ve vatandaşlar arasındaki bağların güçlendirilmesi.
- Diplomatların dijital yeterliliklerinin değerlendirilme ihtiyacı.
- Bir konsolosluk krizi sırasında dijital yerlilerin sahip olabilecekleri etki
- Diplomatların ihtiyaç ve yeteneklerine uygun dijital eğitim modelleri geliştirmek
- Bir kriz sırasında dijital araçların kullanımını en iyi şekilde koordine etmek için elçiliklerin dijital alandaki güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirme ihtiyacı
- Dışişleri Bakanlıklarının dijital uygulamalarını özel kurumlar tarafından sunulanlara uyarlama ihtiyacı

²³⁵ İsrail21 (2021). About İsrail21, [Erişim: 01.10. 2022: <https://www.israel21c.org/about/>]

²³⁶ Elif Gürdal, Age, s. 120

²³⁷ İsrail Devlet Dışişleri Bakanlığı (2016). Digital Diplomacy Conference. İsrail Dışişleri Bakanlığı. s. 1

²³⁸ Age, s. 4

- Vatandaşların Dışişleri Bakanlıklarının web sitelerinde çevrimiçi bağlantıları takip etmelerini sağlama
- Bir Konsolosluk krizi sırasında büyük verilerin kullanımı
- Bir kriz anında yardıma muhtaç vatandaşlara ulaşmak için sosyal medya algoritmalarının kullanımı
- Facebook emoji ve Twitter anket soruları gibi yeni geri bildirim mekanizmalarından yararlanma
- Sosyal medya araçları aracılığıyla dinleme ve etkileşim sürecini yeniden kavramsallaştırma

Dijital diplomasinin önemini farkında olan İsrail, herkesten önce hareket ederek bu alandaki lider konumunu güçlendirmek istemiş ve dijital diplomasi konferansı düzenleyerek devlet kurumlarının internet sitelerinin yanı sıra sosyal medya uygulamalarının da nasıl etkili kullanılacağını çeşitli örnekler üzerinden aktarmıştır. İsrail Devleti resmi ve özel medya organlarının yanı sıra devlet olarak neredeyse bütün sosyal medya platformlarında yerini almıştır. Dijital platformlar içinde kuşkusuz en etkili ve dikkat çeken Twitter'dır. Twitter İsrail Devleti tarafından da etkili bir yumuşak güç ve kamu diplomasisi silahı olarak kullanılmaktadır. İsrail Dışişleri Bakanlığına bağlı resmi bir hesap olan @İsrael 14 Mayıs 2009'da kurulmuştur²³⁹. İsrail Dışişleri Bakanlığının resmi Twitter hesabı ile etkin kamu diplomasisi yürütürken @İsrael ile hesabın künyesinde de belirtildiği gibi dijital diplomasi yürüterek tamamen yeni ve barışçıl bir İsrail kimliği yaratmayı hedeflemektedir²⁴⁰.

---

²³⁹ Twitter (2009). İsrail, [Erişim: 09.01.2023, <https://twitter.com/israel>]

²⁴⁰ Ilan Manor, Age, s.74

Şekil 4. 6. İsrail Resmi Twitter Hesabı Profil Sayfası

Kaynak: (İsrail Devleti Resmi Twitter Hesabı, 2022)

İsrail, kamu diplomasisinde ve dijital diplomaside yenilikçi ve teknolojik bir yaklaşım sergilemektedir. Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Dijital Diplomasi Bürosu ile İsrail halkının yaşam tarzından kültürel kodlarına kadar her alanda planlı ve profesyonel dijital diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. İsrail Dijital Diplomasi Bürosunun başında eski Romanya Büyükelçisi David Saranga bulunmaktadır²⁴¹. Önceki görevi sırasında, 2009 senesinde, New York'da İsrail konsolosluğunun medya ilişkileri sorumlusu olarak görev yaptığı dönemde Saranga Twitter üzerinden basın toplantısı düzenleyerek bir ilke imza atmıştır. Dijital Diplomasisinin başı olarak Saranga gazetecileri geleceğe yön vermek için Facebook, TikTok, Instagram ve LinkedIn'de aktif olmaya davet etmektedir²⁴².

Büro tarafından yönetilen @İsrail'de 2022 yılının son gününde David Saranga'nın yer aldığı kısa bir video yayınlanarak İsrail'in yıl içerisindeki dijital alandaki başarılarından söz

²⁴¹ Twitter (2022). David Saranga, [Erişim: 08.01.2023, <https://twitter.com/DavidSaranga>]

²⁴² Ruth Marks Eglash (2022). Meet Israel's new digital diplomacy chief. [Erişim: 09.01.2023, <https://jewishinsider.com/2022/12/david-saranga-israel-digital-diplomacy-social-media-twitter/>]

edilmiştir. Buna göre İsrail resmi sosyal medya hesapları 2022 yılı içerisinde 2 milyardan fazla etkileşim almış, 2 milyon yeni kullanıcı kazanmış ve yeni açılan Farsça resmi hesapları da dahil olmak üzere 50’den fazla dilde yayın yapmıştır. İsrail resmi hesapları yeni bir İsrail algısı yaratmak için uğraşırken dikkat çekmek için çeşitli yollar denemeyi de ihmal etmemişlerdir.

Şekil 4. 7. İsrail’e Yapılan Roket Saldırıları

Kaynak: (David Saranga, Twitter, 2023)

İsrail resmi hesapları Twitter üzerinde o kadar etkindir ki kendileri ile en ufak ilgisi olduğunu düşündükleri hiçbir konuyu atlamamakta spordan sanata kadar her alana hâkim gözükmektedir. Örneğin: Yıllardır birbirlerine karşı açtıkları davalarla gündeme gelen ve toplamda 50 milyondan fazla takipçiye sahip olan dünyaca ünlü sanatçılar Kanye West ve Taylor Swift’in Twitter üzerindeki atışmalarına dahil olarak West’in paylaştığı ve Yahudi toplumunda toplantılarda veya ayrılıklarda kullanılan ayrıca barış anlamına gelen “Shalom”

tweet'i resmi İsrail hesabı @İsrail tarafından alıntılanarak "Bu anlatının dışında tutulmayı çok isteriz" ifadesi ile paylaşılmıştır²⁴³. Belki de bir devletin resmi Twitter hesabından yapmayacağı kadar basit gözükse de bu hareket dünyanın önde gelen teknoloji şirketlerinin ve Twitter'ın sahibi Elon Musk da dahil milyonlarca insanın dikkatini çekmiş hatta Musk @İsrail'in bu mesajına cevap vererek "Tweetleriniz çok iyi! Daha fazla ülke bunun gibi tweet atmalı" ifadelerini kullanmıştır. Saranga tarafından "bölümümde çalışan insanların yaratıcılığı sayesinde Elon Musk'ın dikkatini çeken doğru mesajı bulduk" ifadeleriyle dijital diplomasi başarısı olarak nitelendirilen bu olay kuşkusuz İsrail için sosyal medya alanında yaratılmak istenen algıya olumlu katkılar sunmuştur²⁴⁴.

Şekil 4. 8. İsrail Resmi Twitter Hesabının Açıklaması ve Elon Musk'ın Cevabı

Kaynak: Elon Musk, Twitter, (2022)

Dünyaca tanınmış kişilerin dijital diplomasi araçlarını kullanmasıyla ortaya çıkan ünlü diplomasisine bir diğer örnek Fox news'in Amerikalı ünlü haber spikeri Kassy Dillon'un Grammy ödül törenine İsrail bayrağının bulunduğu bir çanta başta olmak üzere İsrail'e açık desteğini gösteren simgelerle çıkmasıdır.

²⁴³ 5townscentral (2022). [Erişim: 08.01.2023, <https://5townscentral.com/2022/11/22/elon-musk-enjoys-tweet-from-israels-twitter-account/>]

²⁴⁴ Ruth Marks Eglash (2022). Meet Israel's new digital diplomacy chief. [Erişim: 09.01.2023, <https://jewishinsider.com/2022/12/david-saranga-israel-digital-diplomacy-social-media-twitter/>]

Şekil 4. 9. Kassy Dillon Grammy Töreninde

Kaynak: (Kassy Dillon Instagram, 2023)

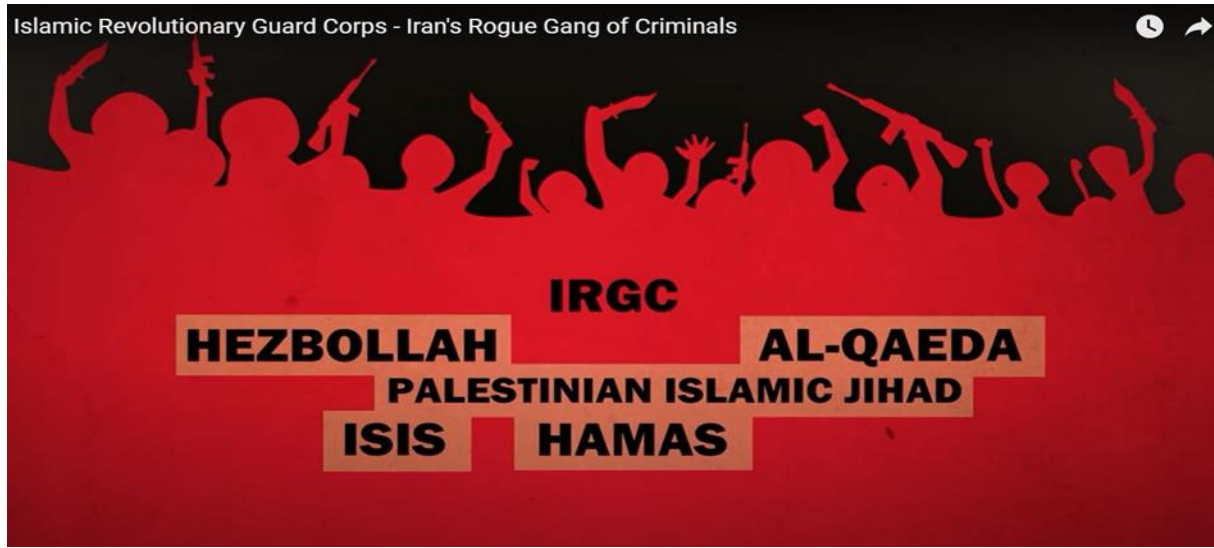
İsrail Dışişleri Bakanlığı, Dijital Diplomasi Bürosu'nun kurucu ve eski direktörü Yoram Morad dijital diplomasiyi tamamen yeni bir diplomasi olarak değil fakat benzersiz özellikleri ve avantajları olan bir araç olarak tanımlamıştır. Morad İsrail'in dünyaya verdiği mesajın değişmediğini ancak mesajı ilettikleri araçların değiştiğini vurgulamıştır²⁴⁵. Diplomasinin sonuçlarını ve etkisini doğru şekilde ölçmenin çok zor olduğu ancak dijital diplomasinin sonuçlarının hemen ve sayısal verilerle elde edilebildiği açıktır.

4.3.1. İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalının İçerik Analizi (Youtube Diplomasisi)

İsrail kitlelere ulaşabileceği her aracı kullandığı gibi Youtube'un da sosyal medya mecraları arasındaki önemini görerek zamanın şartlarına ayak uydurmuş ve 31 Aralık 2008 tarihinde resmi Youtube kanalına ilk videosunu yüklemiştir. Her geçen gün toplum üzerindeki etkisini artıran YouTube İsrail dijital diplomasinin en net örneklerinin sergilendiği

²⁴⁵ Digdipblog (2014). Exclusive interview with the director of Israel's Digital Diplomacy Unit. [Erişim: 08.01.2023, <https://digdipblog.com/2014/03/30/exclusive-interview-with-the-director-of-israels-digital-diplomacy-unit/>]

alanlardandır ve bu kanal bugün yaklaşık 60 milyon toplam izlenmeye sahiptir²⁴⁶. Çalışmanın bu bölümünde her geçen gün izlenme sayılarını artıran ve bazı videoları milyonlarca izlenen İsrail Dışişleri Bakanlığının resmi Youtube kanalının (youtube.com/@IsraelMFA) etkisi incelenmiş ve paylaştığı videolar analiz edilmiştir. İran rejimine karşı yürüttüğü kamu diplomasisini sürdüren İsrail Devleti 11 Nisan 2019 tarihinde paylaştığı bir videoda İran İslam Devrimi Muhafızları Ordusu'nun (IRGC) el-kaide, İşid, Hizbullah, Hamas, İslami Cihat gibi örgütleri destekleyerek dünyanın her yerinde silah, eğitim ve teknolojiyi kullanarak terör organizasyonlarına desteklediğini ve terörü finanse ettiğini iddia eden bir video paylaşmış videonun sonuna da İran'da (terörü finanse eden) gruplarla ticaret yaparsanız teröre destek vermiş olursunuz notunu düşmüştür²⁴⁷.

Şekil 4. 10. İran Devrim Muhafızlarını terörist gruplarla ilişkilendirmesi

Kaynak: (Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2019)

²⁴⁶ İsrail Dışişleri Bakanlığı (2023). [Erişim: 25.02.2023, <https://www.youtube.com/@IsraelMFA/about>]

²⁴⁷ İsrail Dışişleri Bakanlığı (2023). [Erişim: 25.02.2023, https://www.youtube.com/watch?v=aLA7a5pO12k&ab_channel=Israel%27sForeignAffairsMin]

Şekil 4. 11. İsrail Dışişleri Bakanlığında Uyarı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2019)

İsrail Dışişleri Bakanlığı 2018 ve 2019 yıllarında gerçekleşen antisemitik olayları derlediği bir video paylaşarak son bir yılda dünyadaki Yahudilere karşı şiddetin üç kat arttığını belirterek başladığı videoda 1 kişinin ölüp 3 kişinin yaralandığı Kaliforniya Sinagogu saldırısını, soykırımda hayatta kalan Mireille Knoll'un öldürülüşünü ve 11 kişinin ölmesine ve 6 kişinin yaralanmasına neden olan Pittsburgh Sinagogu saldırısını paylaşarak dünyaya antisemitist eylemlerin devam ettiğini göstermiştir²⁴⁸.

Şekil 4.12. Tüm dünyadan Yahudilere karşı şiddet son bir yılda üç kat arttı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2019)

5 Mayıs 2019 tarihinde paylaşılan bir videoda Hamas ve İslami Cihat tarafından gerçekleştirilen roket saldırılarını paylaşan İsrail Dışişleri Bakanlığı "Hamas ve İslami Cihat

²⁴⁸ İsrail Dışişleri Bakanlığı (2023). [Erişim: 25.02.2023
https://www.youtube.com/watch?v=VKDKSI_k9gI&ab_channel=Israel%27sForeignAffairsMin]

roketleri kadın, erkek ve çocukları hedef alıyor” başlıklı bir video paylaşmış, “Bugün Gazze’den 200 roket fırlatıldı” notunun yer aldığı videoda roketlerin düştüğü yerlerin görüntülerine de yer verilmiştir. Videonun sonunda yine mesaj veren İsrail “İsrail Devletleri sivilleri korumak için hazır” ifadesine yer verilmiştir²⁴⁹.

Şekil 4. 13. Hamas ve İslami Cihat’ın roket saldırıları.

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2019)

Hamas ve İslami Cihad başta olmak üzere Filistin tarafından İsrail’e yapılan saldırıları “Filistinli teröristler” şeklinde niteleyerek saldırı görüntülerini paylaştığı çok sayıda video yayınlamıştır. İsrail tüm bu silahlı gurupların finans ve silah kaynağı olarak tamamen İran’ı suçlamaktadır. Dışişleri Bakanlığı bütün dijital mecralarında İran tarafının Hamas ve İslami Cihad gibi örgütlere verdiği destekler ısrarla gösterilmiştir. Dışişleri Bakanlığının Youtube kanalında ise İran devlet başkanının görüntülerinden İran’ın kıtalara arası roketlerine ve terörist grupların attığı roketlerin İsrail ve çevresine düştüğü görüntülere kadar pek çok görsel kullanarak kısa videolar paylaşılmaktadır.

²⁴⁹ İsrail Dışişleri Bakanlığı (2023). [Erişim: 25.02.2023
https://www.youtube.com/watch?v=rMEIJ886vGA&ab_channel=Israel%27sForeignAffairsMin]

Protecting our citizens from Palestinian terrorists' war crimes

HAMAS & PALESTINIAN ISLAMIC JIHAD WAR CRIMES IN THE PAST 24 HOURS

Şekil 4.14. Son 24 saat içinde Hamas ve İslami Cihad tarafından gerçekleştirilen savaş suçları

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Hamas calls for the mass-murder of Jews worldwide

Fathi Hamad

One of the senior figures in the Hamas leadership

To slaughter and kill them,
with the help of Allah.

Şekil 4.15. Hamas Liderinin İsrail Karşıtı Konuşması

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.16. Hamas, Nazi Simgesi ve Filistin Bayrağı

Kaynak: İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.17. Hizbullah ve Diğer Grupların Roket Saldırıları

Kaynak: İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

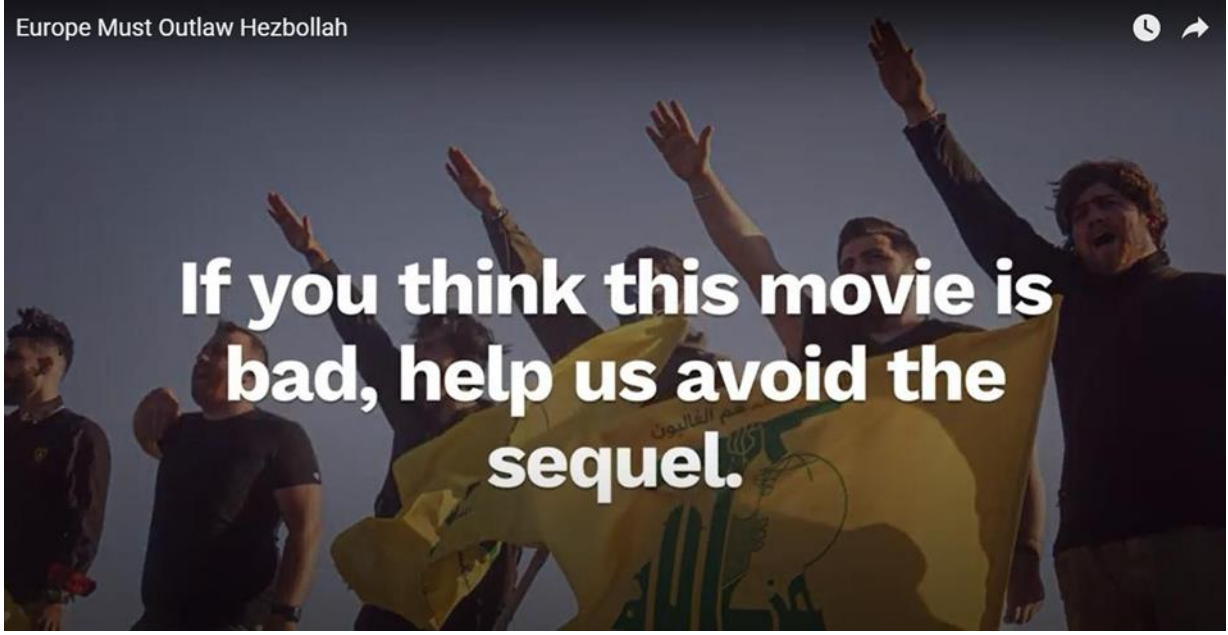
Şekil 4.18. Hizbullahı Terörist Olarak Tanıyan Avrupa Ülkeleri

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2021)

Şekil 4.19. Gazze Tarafından İsrail'e Gönderilen Ateş Balonları

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2021)

Şekil 4.20. Avrupa'ya Hizbullahı Dışlama Mesajı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2021)

Şekil 4.21. Hamasın Saldırıları

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2022)

Hamas fires over 200 rockets from Gaza at Israeli civilians in 15 hours

The Hamas terror group
fired over **200 rockets**
at Israeli communities
in the past **24 hours**

Şekil 4.22. 24 Saatte 200 Roket

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2022)

The Islamic National Bank in Gaza - A terrorist vault

Şekil 4.23. Terörün Finansal Kaynağı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2022)

Şekil 4.24. İran'ın Roket gösterisi ve İsrail Dışişleri Bakanlığının tepkisi

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.25. İran petrolünün terörü finanse ettiğini anlatan bir video

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.26. İran'ın İllegal Füze Denemeleri

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.27. İran'ın Durdurulması İçin Batıya Mesaj

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.28. İran Hükümetini İnsan Haklarını İhlal Ediyor

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.29. İran'ı Dünyanın En Büyük Terör İhracatçısı Olarak İlan Etmek

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.30. İran Hizbullah'ın Finans Kaynağı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.31. İran Saldırganlığı Sınır Tanımıyor

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2021)

Şekil 4.32. İran'ın Hamas'a Desteği

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2022)

Şekil 4.33. İran Sorumlu Tutulmalı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2022)

İsrail Dışişleri Bakanlığı Hizbullah, Hamas, İslami Cihad gibi terör örgütlerine ve başta İran olmak üzere İsrail'e karşı politika geliştirdiğini düşündüğü ülkelere karşı dijital kamu diplomasi yürütürken bir yandan da müttefikleri ve ikili ilişkiler geliştirdiği diğer ülkelerle de iş birliği ve barış temalı dijital diplomasiyi sürdürmektedir.

Highlights in Israel's relations with the Arab world in 2019

Highlights in Israel's relations with the Arab world in 2019

Şekil 4.34. İsrail'in Arap Dünyası ile İyi İlişkileri

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.35. EXPO 2020 Dubai'de İsrail

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.36. Pandemi Döneminde İsrail Çin'in Yanında

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.37. Pandemi Döneminde Çin'e Destek

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.38. İsrail'in Tayland ile İyi İlişkileri

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2021)

Şekil 4.39. İsrail'in Birleşik Arap Emirlikleri ile İyi İlişkileri

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.40. İsrail'in Fas ile İyi İlişkileri

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2020)

Şekil 4.41. İsrail'den Hindistan'a Covid 19 Yardımı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Youtube Kanalı, 2021)

4.3.2. İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Twitter Hesabının İçerik Analizi (Twitter Diplomasisi)

Dışişleri bakanlıkları her devlet için diplomasinin doğal ve ilk uygulayıcısıdır. Kamu diplomasisinin en az klasik diplomasi süreçleri kadar etkili olmaya başladığı bu dönemde kamu

diplomasisi kurumlarının ve bir kamu diplomasisi aracı olarak dijital diplomasinin başındaki kurumlar dışişleri bakanlıklarının koordinesi ile çalışmaktadır. Son dönemlerde iletişim bakanlıkları/başkanlıkları ya da dijital kamu diplomasisi uygulayıcı spesifik kurumlar oluşturulmuş olsa da başta elçilikler ve konsolosluklar gibi misyonlar olmak üzere diplomasinin başarısı dışişleri bakanlıklarının uygulama kapasitesine bağlıdır. Bir ülkenin dışişleri bakanlığını diğer bakanlıklardan ayıran en temel özellik iletişim halinde oldukları bireylerin veya kurumların çoğu zaman kendi vatandaşlarından oluşmamasıdır. Fakat dışişleri bakanlıklarının yürüttüğü politikalar ve aldığı kararlar kendi vatandaşlarının tamamını doğrudan etkilemektedir. Dijital diplomasideki gelişmeler başta sosyal medya platformları olmak üzere dijital araçların dış politikada mümkün olduğu kadar aktif şekilde kullanılmasını gerektirmektedir. İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın uluslararası kamuoyu ve olumlu algı oluşturma girişimlerinde Youtube gibi aktif şekilde kullandığı bir diğer platform Twitter'dır.

İsrail Dışişleri Bakanlığı resmi Twitter hesabı 28 Ekim 2009 yılında kurulmuştur. 334 binden fazla takipçiye sahip bakanlık günde ortalama 6 tweet atmaktadır. İsrail Dışişleri Bakanlığının Twitter hesabı özellikle önemli gün ve olaylı dönemlerde çok daha aktif olarak kullanılmaktadır. Örneğin her yıl 27 Ocak Uluslararası Holokost'u Anma Günü'dür ve 2022 yılında 27 Ocak tarihinde İsrail Dışişleri Bakanlığının Twitter hesabından 34 tweet atılmıştır. Bu aynı zamanda bakanlığın 2022 yılında en çok tweet attığı gün olmuştur²⁵⁰. Bakanlık Holokost'u Anma Gününde #InternationalHolocaustRemembranceDay, #NeverAgain ve #WeRemember hashtaglarını oluşturmuş bu hashtaglar kullanılarak binlerce tweet atılmıştır²⁵¹.

---

²⁵⁰ Twitonomy (2023). İsrail Dışişleri Bakanlığı Tweet analizi [Erişim:08.01.2023, <https://www.twitonomy.com/profile.php?sn=IsraelMFA>]

²⁵¹ Twitter (2022). İsrail Dışişleri Bakanlığı [Erişim: 08.01.2023, <https://twitter.com/IsraelMFA/status/1486697023982157824>]

Israel Foreign Ministry @IsraelMFA · 26 Oca 2022

Israel government organization

To mark #InternationalHolocaustRemembranceDay, the @IsraelMFA headquarters in Jerusalem and Israeli missions around the world are joining the @WorldJewishCong memorial campaign illuminating our building with the hashtag #WeRemember

Şekil 4.42. İsrail Savunma Bakanlığı Holokost'u Anma Günü Mesajı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Twitter, 2022)

İsrail Dışişleri Bakanlığı Twitter diplomasisi yoluyla da her fırsatta İran'ın İsrail karşıtı silahlı gruplara verdiği desteği uluslararası kamuoyuna göstermektedir. Bunun en güncel örneklerinden birinde Dışişleri Bakanlığında yapılan paylaşım ile İsrail'e Gazze, Suriye ve Lübnan topraklarında yapılan roket saldırılarının ardından 9 Nisan 2023 tarihinde paylaştığı bir Twitter paylaşımına Hizbullah lideri Nasrallah ve Hamas lideri Haniyeh'in İranlı yetkililerle görüştüğü fotoğrafı eklemiştir 475 bin etkileşim alan bu paylaşım "Hizbullah ve İran, Hamas ve İran, İslami Cihad ve İran, Terörist grupların saldırıları farklı isimler altında olabilir ama ortak bir noktaları var İran" notu düşülmüştür²⁵².

İsrail Dışişleri Bakanlığı dış politikada belirlediği çizgileri dijital ortamda da korumaya özen göstermektedir. Tıpkı Youtube'da olduğu Twitter'da da Hamas, Hizbullah ve İslami Cihad gibi silahlı örgütlerin İsrail'e olan düşmanlığına ve İran'ın bu gruplara desteğine vurgu yaparken dost ve müttefik ülkelerle de yürüttüğü barışçıl politikalara dikkat çekerek oluşturduğu mağdur ve barışçıl aynı zamanda meşru bir devlet algısını sürdürmek istemektedir.

²⁵² İsrail Dışişleri Bakanlığı (2023). [Erişim: 12.02.2023, <https://twitter.com/IsraelMFA>]

Şekil 4.43. Hizbullah, Hamas ve İran'lı yetkililer

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Twitter, 2023)

Şekil 4.44. İsrail Dışişleri Bakanlığının 2023 Ramazan Bayramı Mesajı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı, Twitter, 2023)

Şekil 4.45. İsrail Dışişleri Bakanlığının Resmi Türkiye Hesabı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı, Twitter, 2023)

Şekil: 4.46. İsrail Dışişleri Bakanlığının Resmi Azerbaycan Hesabı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı, Twitter, 2023)

Şekil 4.47. İsrail Dışişleri Bakanlığının Resmi Hesabının Soykırımı Anma Günü Mesajı

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Türkiye Hesabı, Twitter, 2023)

Şekil 4.48. Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan İsrail Ekibine Fedakarlık Madalyası

Kaynak: (İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi Türkiye Hesabı, Twitter, 2023)

İsrail Dışışleri Bakanlığı belirli konularda hastaglar aarak toplumun dikkatini bu konulara çekmek istemektedir. İsrail Dışışleri Bakanlığı tarafından Ağustos 2021'den Ocak 2023'e kadar en çok kullanılan hastaglar řu şekildedir:

Tablo 4.1. İsrail Dışışleri Bakanlığı Tarafından Açılan Hastaglar ve Atılan Tweet Sayısı

Açılan Hastag	Atılan Tweet sayısı
#israel	45
#israeliaccessibility	11
#hezbollah	8
#eu	7
#operationbreakingdawn	6
#antisemitism	13
#potusisrael2022	9
#unga	7
#pwd	7
#negev_summit	6

Kaynak: (Twitonomy, 2023)

5. SONUÇ

21. Yüzyılın ilk çeyreği tamamlanırken artık bilgiye ulaşmanın kolaylığı ve ulaşılan bilginin küresel ölçekte yayılma hızı ulaşılabilecek en üst seviyededir. İletişim kanalları vasıtasıyla gerçekleşen bu süreçte dolaşıma giren bilgilerin doğruluğu tartışmalı olsa da yayılma hızı gelişen teknolojilerle beraber her geçen gün artmaktadır. Bu dönemde devletlerin klasik diplomasi yöntemlerini kullanarak başarılı bir uluslararası temsil ve dış politika yürütmeleri mümkün ama çağın gerçeklerinden de uzak gözükmektedir. Bu nedenle politika üreticiler ve devlet politikalarının destekçisi sivil toplum kuruluşları karşı tarafa kabul ettirmek istedikleri politikaların alt yapısını uzun süren kamu diplomasisi faaliyetleri ile desteklemeleri gerekmektedir.

Diplomasinin temeli olan iletişim, taraflar arasında ikili veya çok taraflı görüşmeleri ifade eden anlamıyla düşünüldüğünde devletleşme sürecinden çok daha önce iletişime geçen ilk insanlarla ortaya çıkmıştır. Bireylerin ve toplumların çıkarlarını korumak maksadıyla iletişim kanallarına başvurmasının ardından siyasal iletişim ortaya çıkmıştır. Diplomasi ise siyasal iletişimin her türlü aracı kullanılarak yürütülen ve devletler başta olmak üzere uluslararası ilişkilerin tüm aktörlerinin dâhil olduğu bir temsil etme sürecidir. Klasik diplomasi tarihi 1648 Vestfalya'ya, Roma şehir devletlerine hatta 1280 Kadeş Antlaşmasına kadar götürülebilir. Ancak bugünkü anlamıyla klasik diplomasinin kullanılması Vesfalya'nın ardından oluşan ulus devletlere ve 1815 Viyana sözleşmeleriyle başlar.

Klasik diplomasi uluslararası ilişkilerin dönüşümüne uygun olarak süreç içerisinde gelişip çeşitlenirken tüm bu süreçlerde kullanılan araçlarda çeşitlenmiş ve geçici diplomasi, ikili diplomasi, zirve diplomasisi veya kamu diplomasisi gibi yeni diplomasi türleri ortaya çıkmıştır. Bugün klasik diplomasi de dâhil tüm diplomasi çeşitleri mekânın ve zamanın getirdiği özel şartlar da göz önünde bulundurularak kullanılmaktadır. Ancak kamu diplomasisi tüm bu türlerden farklı bir özelliğe sahiptir kamu diplomasisi klasik yöntemlere göre daha fazla sürece ihtiyaç duymaktadır.

Devletler uluslararası ilişkilerin aktörlerine kendi fikirlerini kabul ettirmek için uzun süreler üzerinde düşünülmüş stratejilere ihtiyaç duymaktadır. Bu stratejilerini uygularken güç kullanmak zorunda olan devletler uyguladıkları gücün meşru ve kabul edilebilir olduğunu uluslararası kamuoyuna anlatmak durumundadırlar. Devletlerin kapasitelere ölçeğinde kullandıkları güç iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Zorlama ve şiddet temelli bir yaklaşıma sahip

olan sert güç kullanımı uygulandığındaki güçlükler ve sonuçların maliyetleri düşünüldüğünde yerini yumuşak güç faaliyetlerine bırakmaya başlamıştır.

Sert ve yumuşak güç ayrımını en net tanımlamalarla ortaya koyan ve kamu diplomasinin de gelişiminde önemli katkısı olan Joseph S. Nye yumuşak gücü tehdit veya ekonomik ambargo gibi yöntemler kullanmadan karşı tarafın bizim istediklerimizi kendi rızasıyla yapmak istemesini sağlamak şeklinde tanımlamıştır. Bunula birlikte sert güç ve yumuşak güç zaman zaman birlikte kullanılabilir. Çalışmanın örnekleme İsrail bu birlikte kullanımı en başarılı yürüten devletler arasındadır, İsrail bölgedeki gücünü ve nüfuzunu artırabilmek için askeri operasyonlara devam ederken bir yandan da yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetleri ile uluslararası kamuoyunun desteğini almaya çalışmaktadır.

Kamu diplomasisi ise bir uluslararası politika aracı olarak yumuşak güç kullanımının bir yansımasıdır. İlk olarak 1965 yılında Edmund Gullion tarafından literatüre kazandırılan kamu diplomasisi kavramıyla anlatılmak istenen devletlerin uluslararası kamuoyunu etkileme gücünün artırılmasıdır. Ana hedef farklı coğrafyalarda ve farklı toplumlardaki insanlara benzer fikirlerin benimsetilmesidir. Başka bir ifadeyle kamu diplomasisi bir uluslararası imaj yaratma mücadelesi ve sürecidir. Artık bir devlet sahada ne kadar güçlü olursa olsun masada da bu gücünü kullanma ve istediği imajı hedefe benimsetebilme becerisi kadar başarılı bir dış politikaya sahiptir.

Devlet kurumları özellikle de dışişleri bakanlıkları kamu diplomasisi uygulayıcıların başında gelmekle birlikte zaman zaman uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve bireyler de etkili kamu diplomasisi uygulayıcıları arasında olabilmekte ayrıca kamu diplomasinin gelişimi klasik diplomasiye oranla oldukça hızlı olmaktadır. İsrail Devleti'nin kamu diplomasisi uygulamalarında da ana taşıyıcı İsrail Dışişleri Bakanlığı olmakla birlikte devletin ilk kurulduğu dönemlerde faaliyetlerine başlayan ve sonra devletin her kademesine yayılan Hasbara kurumu ve sivil toplum kuruluşları da başarılı kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedirler. Kamu diplomasisi de kendi içerisinde çeşitli türlere ayrılmaktadır bunların en önde gelenleri Kültür diplomasisi, Spor diplomasisi, Ünlü diplomasisi, Eğitim diplomasisi ve Dijital diplomasidir. Dijital diplomasi tek başına bir kamu diplomasisi türü olmasının yanı sıra her kamu diplomasisi türünün de içerisinde yer almaktadır.

Daha çok batılı bir kavram olarak kullanılan dijital diplomasi İsrail Devleti tarafından oldukça etkili şekilde kullanılmaktadır. Çalışmanın çıkış noktası ve ana hipotezi olan İsrail'in kamu diplomasisi zorunluluğu kuruluşundan bu yana yürütülen uluslararası kamuoyu

oluşturma faaliyetleri incelenerek doğrulanmıştır. Yine bu çalışma ile doğrulan bir diğer hipotez İsrail kamu diplomasisinin dijital diplomasiye dönüştüğü ve bu alanda da çok başarılı olduğudur.

Dışışleri Bakanlığı ise İsrail dijital diplomasisinin bayrak taşıyıcısıdır. Dışışleri bakanlığı resmi sosyal medya platformlarıyla İsrail'e karşı yürütölen olumsuz propaganda ile mücadele ederken Hamas, Hizbullah ve İslami Cihad gibi silahlı örgütlerin saldırılarını, İran'ın bu örgütler başta olmak üzere İsrail karşıtı her gruba ve her politikaya verdiği desteği özenle hazırlanmış görsellerle paylaşarak uluslararası kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadır. Başta müttefikleri ve dost ölkeler olmak üzere çeşitli ölkelerle yürüttüğü olumlu süreçleri de özenle bu platformlardan servis eden İsrail ağın gerçeklerine uygun şekilde dijital diplomasi her geçen gün daha fazla önem vermektedir.

Başta Youtube ve Twitter olmak üzere bütün sosyal medya platformlarında resmi hesaplar açarak milyarlarca insana aynı anda ulaşma kapasitesine sahip İsrail, milyonlarca uluslararası kullanıcı ile etkileşime girdiği resmi hesaplarla oldukça etkili bir dijital diplomasi yürütmektedir. İsrail Devleti resmi Twitter hesabı, İsrail Dışışleri Bakanlığı ve ona bağlı kamu diplomasisi ofisi başta olmak üzere İsrail Savunma Kuvvetleri, Başbakanlık Ofisi, Turizm ve Kültür Bakanlığı, Yahudi Ajansı, İsrail Kamu İşleri Komitesi ve benzeri kurumlar Twitter ve Youtube başta olmak üzere her platformda dijital diplomasi faaliyetlerine aktif şekilde katılmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada yer alan örneklerle başlangıçta ortaya atılan bütün hipotezlerin doğruluğu ispatlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdurahmanlı, E. & Bağış, E.** (2021). Diplomasi Tanımı ve Uluslararası Konjonktürde Mevcut Olan Diplomasi Türleri, *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 144, 140-160.
- Acar, İ. C.** (1989). *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Aljazeera** (2011). Geçmişten günümüze İsrail-Mısır ilişkileri. [Erişim: 01.06.2022, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gecmisten-gunumuze-israil-misir-iliskileri>]
- Anadolu Uygarlıkları** (2021). Kadeş Anlaşması. [Erişim: 08.10.2021, <https://www.anadoluuygarliklari.com/hititler/kades-anlasmasi/>]
- Ankara Üniversitesi** (2022). Ortadoğu Haritası. [Erişim: 31.05.2022, <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=112798>]
- Aouragh, M.** (2016). Hasbara 2.0: Israel's Public Diplomacy in the Digital Age. *Middle East Critique*, 1-27
- Arı, T.** (2005). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi*. Alfa Yayınları.
- Arı, T.** (2013). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. MKM Yayıncılık.
- Arnaut, A. & Yıldız, H.** (2018). İsrail'in Duvarları Filistinlileri Birbirinden Ayırıyor. [Erişim: 02.10.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-duvarlari-filistinlileri-birbirinden-ayiriyor/1058750>]
- Ateş, A. G. & Eksi, M.** (2020). Hasbara Anlayışı Çerçevesinden İsrail'in Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 73-74.
- Ateş, H.** (2018). Dijital Çağ: Danimarka Büyükelçiliği Örneği. *II. İstanbul Boğaziçi Uluslararası Siber Politika ve Siber Güvenlik Konferansı*, 172,169-175.
- Aziz, A.** (2019). *Siyasal İletişim*. Nobel Yayınevi.
- Beauchamp, Z.** (2018). How did Israel become a country in the first place?. [Erişim: 20.06.2022, <https://www.vox.com/2018/11/20/18080016/israel-zionism-war-1948>]
- Beauchamp, Z.** (2018). What is Zionism?. [Erişim: 20.06.2022, <https://www.vox.com/2018/11/20/18080010/zionism-israel-palestine>]
- Ben-Haim, R.** (2008). *İsrail Hakkında Gerçekler*. İsrail Enformasyon Merkezi.

Birgi, M. (2011). Diplomasi Mesleği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 147-156.

Boyras, T. A. (2022). Direnişin sembolü: Filistin Toprak Günü. [Erişim: 31.05.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/direnisin-sembolu-filistin-toprak-gunu/1103443>]

Brand Planet (2021). Summit Diplomacy. [Erişim: 17.12.2021, <https://www.thebrandplanet.com/ansiklopedi/Zirve-Diplomasisi>]

Britannica (2020). İntifada Palestinian-Israeli history. [Erişim: 08.12.2022, <https://www.britannica.com/topic/intifada>]

Britannica (2021). Diplomacy. [Erişim: 19.10.2021, <https://www.britannica.com/topic/diplomacy>]

British Broadcasting Corporation (BBC) (2022). 1799'dan günümüze Filistin tarihi ve Orta Doğu sorunu. [Erişim: 26.05.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44128837>]

Bruns, A, Highfield, T. & Burgess, J. (2013). The Arab Spring and Social Media Audiences. *American Behavioral Scientist*. 882, 872-898.

Buss, D. (1987). Tactics of Manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1219–1229.

Cambridge Üniversitesi Sözlüğü (2021). [Erişim: 24.09.2021, <https://dictionary.cambridge.org>]

Cambridge Üniversitesi Sözlüğü (2021). Ad Hoc. [Erişim: 2.12.2021, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/ad-hoc>]

Cankara, P. Ö. & Cankara, Y. (2021). Dijital Teknoloji Çağında İsrail Savunma Güçlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri: Twitter Paylaşımları Örneği. *İnsan ve Toplum Dergisi*, 143, 140-172.

Canlı, E. (2021). İsraili insan hakları kuruluşu B'Tselem: İsrail'e artık 'apartheid' devleti diyebiliriz, [Erişim: 25.11.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilli-insan-haklari-kurulusu-b-tselem-israil-e-artik-apartheid-devleti-diyebiliriz/2107>]

Cleveland, W. L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. (Çev.) Mehmet Harmancı, Agora kitaplığı Yayınevi, İstanbul.

- Cooper, A. F.** (2007). Beyond Hollywood and the Boardroom Celebrity Diplomacy. *Georgetown Journal of International Affairs*, 126, 125-132.
- Cull, N. J.** (2010). Public diplomacy: Seven lessons for its future from its past. *Place Branding and Public Diplomacy*, 14, 11-17.
- Çal, B.** (2015). Diplomaside Değişim ve Dönüşüm: Siber Diplomasi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 44, 43-54.
- Dalar, M.** (2009). *Gazze Savaşı Filistin Direnişi İsrail Yayılmacılığı ve Uluslararası Hukuk*. Dora Yayın Dağıtım.
- Dart, J.** (2016). *Brand Israel: Hasbara and Israeli Sport*. Sport in Society.
- Digdipblog** (2014). Exclusive interview with the director of Israel's Digital Diplomacy Unit. [Erişim: 08.01.2023, <https://digdipblog.com/2014/03/30/exclusive-interview-with-the-director-of-israels-digital-diplomacy-unit/>]
- Diplomacy** (2022). Digital Diplomacy. [Erişim: 17.12.2022, <https://www.diplomacy.edu/topics/digital-diplomacy/>]
- Diplomasi** (2021). Mekik Diplomasisi. [Erişim: 17.12.2021, <https://www.diplomasi.net/mekik-diplomasisi/>]
- Dutak, M.** (2017). *İsrail Devletinin Kuruluşundan Filistin Devletinin Kuruluşuna Kadar Arap Ülkeleri ve İsrail İlişkileri (1948-1988)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Eksi, M. & Taş, F. D.** (2020) Dijital Diplomasi Yeni Bir Tür Diplomasi Midir?, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 220, 213-239.
- Ergüven, N. S.** (2016). Uluslararası Hukukun Tarihsel Boyutuyla Diplomasinin Kurumsal Gelişim Süreci. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 111-141.
- Estonianworld** (2013). Estonia and Finland become first in the world to digitally sign international agreement. [Erişim: 17.12.2022, <https://estonianworld.com/technology/estonia-finland-become-first-world-digitally-sign-international-agreement/>]
- Eyun, J. K.** (2015). Application of Relationship Management to Public Diplomacy. Guy J. Golan, Sung-Un Yang, Dennis F. Kinsey (Ed.), *International public relations and public diplomacy: communication and engagement*. New York.

Five Towns Central (2022). [Erişim: 08.01.2023, <https://5townscentral.com/2022/11/22/elon-musk-enjoys-tweet-from-israels-twitter-account/>]

George, A. (2021). Making the Desert Bloom A Myth Examined. *Journal of Palestine Studies*, 98, 88-100.

Gilboa, E. (2006). Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. *Israel Affairs*, 722, 715-747.

Girgin, K. (1975). *Çağdaş Politika ve Diplomasi*. İş Bankası Kültür Yayınları.

Gökdemir, A. Ö. (2021). Twitter'in Kuruluşu ve Tarihi. [Erişim: 05.12.2021, <https://medyaakademi.com.tr/2020/03/23/twitterin-kurulusu-ve-tarihi/>]

Gökmen, O. (2006). *Diplomasi*. Yamaç Ofset.

Gündüz, U. (2018). Tarihsel Gelişim Sürecinde Filistin'de Gazetecilik. *Halkla İlişkiler ve Sosyal Medya. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.392 2(4)

Gürdal, E. (2021). Dijital Diplomatlar: Dijital Diplomaside Yeni Nesil Diplomatlar. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 116, 114-127.

Güz, N. (1998). İletişim Süreci ve Temel Ögeler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 121-142.

Haber Kudüs (2022). Utanç Duvarı'na Grafitilerle İsyan. [Erişim: 02.10.2022, <https://haberkudus.com/page/ayrim-duvari-grafiti-sanatcilarinin-ugrak-yeri-oldu/5345>]

Hasbara Fellowships (2020). About The Israel Training Program [Erişim: 01.06.2022, <http://hasbarafellowships.org/israelprogram>]

Heywood, A. (2006). *Politics*. Adres Yayınları.

History (2018). Balfour Declaration. [Erişim: 16.06.2022, <https://www.history.com/topics/middle-east/balfour>]

Huffpost (2014). Diplomacy 3.0 Starts in Stockholm, [Erişim: 21.12.2022, https://www.huffpost.com/entry/digital-diplomacy-stockholm_b_4592691]

Işık, M. (2012). *Kitle İletişim Teorilerine Giriş*. Eğitim Yayınevi.

Iztaeva, V. & Abzhaparova, L. (2017). The Purpose and Method of Public Diplomacy. *Alinteri Dergisi*, 47, 43-51.

İnsamer (2019). Ortadoğu'nun Kaderini Değiştiren Mektup: Balfour Deklarasyonu. [Erişim: 23.10.2022, https://www.insamer.com/tr/ortadogunun-kaderini-degistiren-mektup-balfour-deklarasyonu_965.html]

İris, M. & Akdemir, T. (2020). Kamu Diplomasisinde Dijital Dönüşüm: Büyükelçilerin Twitter Üzerinden Gerçekleştirdikleri Dijital Diplomasi Faaliyetlerinin İncelenmesi. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 13, 12-54.

İsrael21 (2021). About İsrail21, [Erişim: 01.10. 2022: <https://www.israel21c.org/about/>]

İsrail Devleti Dışişleri Bakanlığı. (2016). Digital Diplomacy Conference. *İsrail Dışişleri Bakanlığı Yayını*, 1, 1-50.

İstanbul İşletme Enstitüsü (2020). Diplomasi Nedir?, [Erişim: 19.10.2021, <https://www.iienstitu.com/blog/diplomasi-nedir>]

Kalaycıoğlu, S. (2018). Mısır- İsrail İlişkilerinin Bugünü, Gelecek için Umut Olabilir mi? [Erişim: 01.06.2022, <https://www.salom.com.tr/haber/108369/misir-Israil-iliskilerinin-bugunu--gelecek-icin-umut-olabilir-mi>]

Karabulut, B. (2022). Sosyal Medya ve İletişim Alanında Yaşanan Dönüşüm: Twitter Diplomasisi Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AKSOS)*, 112, 105-119.

Kekevi, S. (2018). Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (Ed). Yumuşak Güç Unsuru Olarak Dijital Diplomasi: T.C. Dışişleri Bakanlığı Örneği, Nobel Yayınları, Ankara, s. 310

Kellner, D. (2010). Celebrity diplomacy, spectacle and Barack Obama. *Celebrity Studies*, 121-123.

Kemiksiz, N. (2017). Filistin Sorunu. [Erişim: 11.11.2022, <http://ankaenstitusu.com/filistin-sorunu/>]

Kessler M. C. (2020). Cultural Diplomacy, T. Balzacq, F. Charillon, F. Ramel (Ed.). *Global Diplomacy An Introduction to Theory and Practice*, The Sciences Po Series In International Relations And Political Economy, Paris, s. 229.

Kılıçoğlu, G. (2018). Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (Ed). Sözde Ermeni Soykırımı İddiaları ile Mücadelede Kamu Diplomasisi, Nobel Yayınları, Ankara, 335.

Kırık, A. M. (2012). Arap Baharı Bağlamında Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 89, 87-98.

Kızıloğlu, S. (2012). İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.44-50.

Kocabıyık, H. (2019). Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdüleri*, 168, 163-196.

Kömür, G. (2020). Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 90-91, 89-115.

Kurt, M. (2019). Devrim Sonrası Mısır Dış Politikası Dönüşüm Arayışından Meşruiyet Çıkmazına, İsmail Numan Telci (Ed). *Mursi'den Sisi'ye Mısır-İsrail İlişkileri*, SETA, Ankara, s. 68.

McCarthy, J. (1990). *The Population of Palestine*. New York Columbia University Press.

Mearsheimer, J. J. & Walt, S. M. (2009). *İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası*. (Çev.) Hasan Kösebalaban, Küre Yayınları, İstanbul.

Menzlavi, H. (2020). Barış için Çok taraflılık ve diplomasi. [Erişim: 17.12.2021, <https://turkish.aawsat.com/home/article/2399196/halid-menzlavi/bar%C4%B1%C5%9F-i%C3%A7in-%E2%80%98C3%A7ok-tarafli%C4%B1%C4%B1k-ve-diplomasi%E2%80%99>]

Modebadze, V. (2010). The Term Politics Reconsidered in the Light of Recent Theoretical Developments. *International Black Sea University Scientific Journal*, 41, 39-44.

Morgenthau, H. J. (2006). *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace*. Mcgraw, Hill Higher Education, 30.

Müller, M. (2017). *The World According to Israeli Newspapers: Representations of International Involvement in the Israeli-Palestinian Conflict*. Frank and Timme Publishing.

Nye, J. S. (2008). *Smart Power and the War on Terror*. Asia-Pacific Review.

- Nye, J. S.** (2020). *Yumuşak Güç*. BB101 Yayınları.
- Ovalı, A. Ş.** (2020). Türkiye-ABD İlişkilerinde Twitter Diplomasisi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 39, 23-45.
- Örücü, S.** (2018). Yahudi Diasporası'nın Filistin'e Göçü ve İsrail Devleti'nin Kuruluşu. *Vakanüvis International Journal of Historical Researches*, 218, 202-233.
- Özcan, M.** (2004). Filistin Çıkmazdan Çözüme, M. İbrahim Turhan (Ed.). *Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye*, Küre Yayınları, İstanbul, s. 67.
- Özcan, M. S.** (2021). *Büyük Güç Olmanın Aracı Olarak İmparatorluk Arayışı: Rusya Federasyonu Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Özgür, İ. M.** (2016). *AIPAC'in Amerikan Dış Politikasını ve İran Nükleer Müzakerelerini Etkileme Siyaseti*. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. S.127 16(2).
- P. Ö. Cankara** (2021). Ortadoğu Ülkelerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri, Pınar Özden Cankara ve Yavuz Cankara (Ed.). *Filistin'in Kamu Diplomasisi Faaliyetleri*, Efeakademi, İstanbul, s. 55.
- Poyraz, E. & Dinçer, M.** (2016). Küreselleşen Dünyada Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Intermedia International e-Journal*, 34, 30-48.
- Purtaş, F.** (2013). Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi. *Akademik Bakış Dergisi*, 4, 1-14.
- Rogers, E. M.** (2004). Theoretical Diversity in Political Communication. L. L. Kaid (Ed.), *Handbook of Political Communication Research*. University of Florida. s. 155-203.
- Ruth Marks Eglash** (2022). Meet Israel's new digital diplomacy chief. [Erişim: 09.01.2023, <https://jewishinsider.com/2022/12/david-saranga-israel-digital-diplomacy-social-media-twitter/>]
- Sarıkaya, A.** (2019). Siyonizm'in Tarihsel Gelişimi. [Erişim: 26.-5.2022, <https://www.academia.edu/41114737/Siyonizm>]
- Shlaim, A.** (2012). Filistin Uğruna, Eugene L. Rogan ve Avi Shlaim (Ed.). *1948'de İsrail ve Arap Koalisyonu*, Küre Yayınları, İstanbul, s.121-122.

Sönmez, Y. & Kalaycı, Ö. F. (2004). Filistin Çıkmazdan Çözüme, M. İbrahim Turhan (Ed.). *1990 Sonrası Dönemde Ortadoğu Barış Süreci'ne Bakış*, Küre Yayınları, İstanbul, s.51.

Steinberg, G. M. (2006). Soft Powers Play Hardball: NGOs Wage War against Israel. *Israel Affairs*, 748, 748-768.

Stringfixer (2022). Dünya Siyonist Örgütü. [Erişim: 26.05.2022, https://stringfixer.com/tr/World_Zionist_Organization]

Süer, B. & Atmaca, A. (2020). *Arap-İsrail Uyuşmazlığı*. ODTÜ Yayıncılık.

Sütalan, Z. (2015). *Explaining Cold Peace In The Middle East: The Cases Of Egyptian Israeli And Jordanian Israeli Peace Processes* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Swiss Federal Department of Foreign Affairs (2008). *ABC of Diplomacy*. Swiss Federal Department of Foreign Affairs.

Şahin, M. (2010). ABD-İsrail İlişkileri: Böyle Dost Düşman Başına. *Ortadoğu Analiz*, 42, 39-45.

Tezkan, Y. (2004). Bir Başka Açıdan İsrail, Yılmaz Tezkan (Ed.). *İsrail Tarihe Bir Bakış*, Ülke Kitapları, İstanbul, s.22.

The Israel Forever Foundation (2022). Balfour Declaration. [Erişim: 23.06.2022, https://israelforever.org/state/balfour_declaration_original/]

The Jerusalem Post (2022). Digital diplomacy: managing Israel's image on social media. [Erişim: 08.01.2023, <https://www.jpost.com/diaspora/antisemitism/article-691906>]

The World War (2021). The Fourteen Points. [Erişim: 17.12.2021, <https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points>]

Topal, A. H. (2018). İsrail'in Gazze Ablukası ve Mavi Marmara Saldırısı. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 106, 103-154.

Tripp, C. (2012). Filistin Uğruna, Eugene L. Rogan ve Avi Shlaim (Ed.). *Irak ve 1948 Savaşı: Irak'taki Kargaşanın Aynası*, Küre Yayınları, İstanbul, s.176-177.

Tuncer, H. (2011). Tarihte ve Günümüzde Ad Hoc Diplomasi. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 51, 50-57.

- Türk Dil Kurumu Sözlüğü (TDK)** (2021). [Erişim: 24.09.2021, <https://sozluk.gov.tr/>]
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı** (2021). Bakanlığımızın Kuruluşunun 92. Yıldönümü. [Erişim: 03.10.2021, <https://www.mfa.gov.tr/bakanligimizin-kurulusunun-92-yildonumu.tr.mfa>]
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı** (2021). Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye. [Erişim: 26.09.2021, <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>]
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı** (2022). İsrail Ülke Künyesi. [Erişim: 21.06.2022, <https://www.mfa.gov.tr/israil-kunyesi.tr.mfa>]
- Twiplomacy** (2021). The 50 Most Followed World Leaders on twitter. [Erişim: 05.12.2021, <https://twiplomacy.com/ranking/the-50-most-followed-world-leaders-on-twitter/>]
- Twitonomy** (2023). İsrail Dışişleri Bakanlığı Tweet analizi [Erişim: 08.01.2023, <https://www.twitonomy.com/profile.php?sn=IsraelMFA>]
- Twitonomy** (2023). İsrail Savunma Güçleri Tweet analizi, [Erişim: 08.01.2023, <https://www.twitonomy.com/profile.php?sn=IDF>]
- Twitter** (2009). David Saranga [Erişim: 08.01.2023, <https://twitter.com/DavidSaranga>]
- Twitter** (2009). İsrail [Erişim: 09.01.2023, <https://twitter.com/israel>]
- Twitter** (2022). Israel Defense Forces (2022). [Erişim: 21.10.2022, <https://twitter.com/IDF/status/1392652241509789697>]
- Twitter** (2022). İsrail Dışişleri Bakanlığı [Erişim: 08.01.2023, <https://twitter.com/IsraelMFA/status/1486697023982157824>]
- Twitter** (2022). Libyan Stamps, [Erişim: 01.01.2023, <https://twitter.com/LibyanStamps/status/1608941492617515008>]
- Twitter** (2023). İsrail Dışişleri Bakanlığı (2023). [Erişim: 12.02.2023, <https://twitter.com/IsraelMFA>]
- Uzun, T. & Bilir, R.** (2011). Siyasal İletişim ve Propaganda: Yöntemler ve Uygulamalar. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*. 79-10
- Vergin, N.** (2015). *Siyasetin Sosyolojisi*. Doğan Kitap.

Viotti, P. R. & Kauppi, M. V. (2017). *International Relations World and Politics*. Nobel Yayıncılık.

We Are Social & Hootsuite (2021). Digital 2021 October Global Statshot Report. [Erişim: 17.10.2022, <https://recrodigital.com/dijital-2021-ekim-kuresel-istatistik-raporu/>]

World Union of Jewish Students (2002). The Principles of Israel Advocacy. *World Union of Jewish Students*, 1-5.

Yağmurlu, A. (2019). Dijital Diplomasi. Kamu Diplomasisi Çerçevesinden Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Türkiye Dışışleri Bakanlıkları İnternet Uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1269, 1267-1295.

Yalçın, O. (2021). 1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekâtı. *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 53, 53-104.

Yegar, M. (2010). The Origins of Israel's Diplomacy [Erişim: 05.01.2023: https://www.sharett.org.il/cgiwebaxy/sal/sal.pl?lang=en&ID=880900_sharett_new&act=show&dbid=articles_eng&dataid=1]

Yılmaz, E. (2011). *Hukuk Sözlüğü*. Yetkin Yayınları.

Yılmaz, Y. E. (2017). Kamu Diplomasisi ve Hasbara. [Erişim: 10.10.2021, <http://ankaenstitusu.com/kamu-diplomasisi-ve-hasbara/>]

Youtube (2023). İsrail Dışışleri Bakanlığı [Erişim: 25.02.2023 https://www.youtube.com/watch?v=rMEIJ886vGA&ab_channel=Israel%27sForeignAffairs [Min](#)]

Youtube (2023). İsrail Dışışleri Bakanlığı [Erişim: 25.02.2023 https://www.youtube.com/watch?v=VKDKsIk9gI&ab_channel=Israel%27sForeignAffairs [Min](#)]

Youtube (2023). İsrail Dışışleri Bakanlığı [Erişim: 25.02.2023, https://www.youtube.com/watch?v=aLA7a5pO12k&ab_channel=Israel%27sForeignAffairs [Min](#)]

Youtube (2023). İsrail Dışışleri Bakanlığı [Erişim: 25.02.2023, <https://www.youtube.com/@IsraelMFA/about>]

Yukaruç, U. (2017). Yumuşak Güce Eleştirel Bir Yaklaşım. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 495, 491-502.

Yücel, B. (2012). *Siyasi Coğrafya Açısından Filistin Sorunu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yüksel, O. (2013). Arap Baharı ve Sosyal Medya. [Erişim: 20.12.2022, <https://politikakademi.org/2013/07/arap-bahari-ve-sosyal-medya/>]